DIAGNOZA

SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ, PRZESTRZENNEJ I KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWEJ GMINY MŁYNARZE

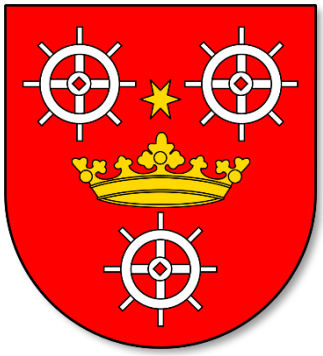

MŁYNARZE, LUTY 2026

ZLECENIODAWCA:

GMINA MŁYNARZE
UL. OSTROŁĘCKA 7
06-231 MŁYNARZE

WYKONAWCA:

EKOD URBANISTYKA ŁUKASZ KOWALSKI
https://www.projektowanieurbanistyczne.pl/

EKOD
URBANISTYKA

- SPIS TREŚCI -

WSTĘP **5**

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH **6**

1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM **6**

1.2. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU KRAJU **11**

1.3. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA **17**

1.4. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH **20**

1.5. LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA **21**

2. POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ **23**

2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE **23**

2.2. WENĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA **24**

2.2.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA 24

2.2.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA 28

2.2.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA 28

2.2.4. TRANSPORT ZBIOROWY 29

2.2.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH 29

2.2.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM 30

2.2.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIECI TRANSPORTOWEJ 35

2.3. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET **35**

2.4. WNIOSKI **37**

3. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE **39**

3.1. STAN LUDNOŚCI **39**

3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA 39

3.1.2. STRUKTURA PŁCI 40

3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI 41

3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE **41**

3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI 41

3.2.2. MIGRACJE 42

3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI 43

3.3. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA **45**

3.4. WNIOSKI **46**

4. ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY **47**

4.1. ROLNICTWO **47**

4.2. PODMIOTY GOSPODARCZE **48**

4.2.1. LICZEBNOŚĆ 48

4.2.2. RODZAJ 51

4.2.3. WIELKOŚĆ 53

4.3. RYNEK PRACY **54**

4.3.1. PRACUJĄCY 54

4.3.2. BEZROBOCIE 55

4.4. TERENY INWESTYCYJNE **56**

4.5. WNIOSKI **57**

5. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA **58**

5.1. POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE **58**

5.2. UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE **59**

5.2.1. WARUNKI KLIMATYCZNE 59

5.2.2. UKSZTAŁTOWANIE TERENU 60

5.2.3. LITOSFERA I GLEBY 61

5.2.4. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE 62

5.2.5. UDOKUMENTOWANE ZASOBY KOPALIN 63

5.2.6. ZASOBY LEŚNE 63

5.3. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW **63**

5.4. FORMY OCHRONY PRZYRODY **64**

5.4.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY 64

5.4.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY 65

5.5. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY **66**

5.6. INFRATRUKTURA TECHNICZNA **67**

5.6.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA 67

5.6.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA 68

5.6.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA 68

5.6.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA 68

5.6.5. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII 69

5.6.6. INFRASTRUKTURA GAZOWA ... 69
5.6.7. GOSPODARKA ODPADAMI ... 69
5.7. WNIOSKI ... 70
6. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE ... 72
6.1. RYS HISTORYCZNY ... 72
6.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ... 72
6.2.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW ... 72
6.2.2. OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW ... 73
6.2.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE ... 73
6.2.4. ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ... 74
6.3. INSTYTUCJE KULTURY ... 74
6.4. LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE ... 75
6.5. WNIOSKI ... 76
7. SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA ... 77
7.1. INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE ... 77
7.2. ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA ... 77
7.2.1. WALORY PRZYRODNICZE ... 77
7.2.2. WALORY ANTROPOGENICZNE ... 78
7.2.3. BAZA MATERIALNA TURYSTYKI ... 78
7.3. WNIOSKI ... 79
8. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE ... 80
8.1. PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE ... 80
8.1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ... 80
8.1.2. PLAN OGÓLNY GMINY ... 81
8.1.3. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ... 81
8.1.4. DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO ... 82
8.2. STRUKTURA OSADNICZA ... 83
8.3. REWITALIZACJA ... 83
8.4. OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA ... 84
8.5. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM ... 85
8.6. WNIOSKI ... 86
9. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE ... 87
9.1. OCHRONA LUDNOŚCI I OBRONA CYWILNA ... 87
9.2. PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA ... 88
9.3. PRZESTĘPCZOŚĆ ... 88
9.4. ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE ... 89
9.4.1. ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO ... 89
9.4.2. ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU ... 89
9.4.3. ZAGROŻENIE ZALEWOWE ... 93
9.4.4. ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI ... 95
9.4.5. ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE ... 95
9.4.6. ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ ... 96
9.5. WNIOSKI ... 97
10. POLITYKA SPOŁECZNA ... 98
10.1. OCHRONA ZDROWIA ... 98
10.2. POMOC SPOŁECZNA ... 99
10.3. MIESZKALNICTWO ... 100
10.4. WNIOSKI ... 104
11. EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY ... 105
11.1. PLACÓWKI OŚWIATOWE ... 105
11.2. LICZBA UCZNIÓW ... 105
11.3. KAPITAŁ SPOŁECZNY ... 106
11.3.1. ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA ... 106
11.3.2. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH ... 107
11.4. WNIOSKI ... 108
12. FINANSE SAMORZĄDOWE ... 109
12.1. DOCHODY GMINY ... 109
12.2. WYDATKI GMINY ... 112
12.3. ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA ... 114
12.4. WNIOSKI ... 115
MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE ... 116

WSTĘP

Niniejsza diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy Młynarze. Zawarte opisy i analizy pozwoliły na sformułowanie wniosków i ocen oraz zidentyfikowanie najważniejszych trendów rozwojowych gminy Młynarze oraz potencjalnych kierunków rozwoju w przyszłości.

Diagnozę sporządzono na przełomie 2025 i 2026 roku, w związku z czym większość analizowanych wskaźników dotyczy roku 2024 (najnowsze, możliwe na ten czas dane do pozyskania za pełny rok sprawozdawczy[1]), który nierzadko przedstawiany jest w zestawieniu z latami poprzedzającymi.

Zakres diagnozy oparto o wytyczne Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej („Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny", 2021) oraz wymagania ustawowe. Zidentyfikowano najważniejsze wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania rozwojowe. Określono główne szanse i bariery oraz potencjał gminy, nawiązujący do posiadanych zasobów i lokalnej specyfiki, w tym zróżnicowana terytorialnego. W diagnozie zawarto zarówno elementy retrospektywne, jak i opisujące przyszłość. Ponadto analizy dokonywane były z uwzględnieniem otoczenia o charakterze lokalnym i ponadlokalnym, w tym zastosowano metodę porównawczą charakteryzowanych zjawisk.

Poza diagnozą sytuacji w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i klimatyczno-środowiskowym dokonano opisu uwarunkowań wynikających z założeń, polityk i dokumentów strategicznych poszczególnych szczebli terytorialnych. Szczegółowo omówiono także wyniki przeprowadzonego badania ankietowego.

Efektem końcowym diagnozy są wnioski, sformułowane w formie analizy SWOT, stanowiące jeden z początkowych rozdziałów zaktualizowanej Strategii Rozwoju Gminy Młynarze.

[1] Dotyczyło to większości baz danych, w tym w szczególności danych GUS, dane pochodzących z Raportu o stanie Gminy itd.

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ, POLITYK I DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH POSZCZEGÓLNYCH SZCZEBLI TERYTORIALNYCH

Stosownie do Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Art. 10e, ust. 2): *Strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę.* Ponadto, cele i działania określone w strategiach rozwoju gmin powinny być skoordynowane z założeniami dokumentów programowo-strategicznych i planistycznych szczebla unijnego, krajowego, regionalnego, ponadlokalnego oraz lokalnego. W niniejszym rozdziale dokonano syntezy założeń najważniejszych polityk i dokumentów strategicznych opracowanych na poszczególnych szczeblach terytorialnych.

1.1. POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ ODZWIERCIEDLENIE NA POZIOMIE KRAJOWYM

Kontekst aktualnej polityki Unii Europejskiej

Unia Europejska liczy obecnie 27 państw[2] i stanowi jednolity rynek, o ogromnym potencjale. Unia, która na początku była wyłącznie wspólnotą gospodarczą, stopniowo zaczęła obejmować różne obszary polityki: od klimatu, ochrony środowiska i zdrowia, po stosunki zewnętrzne i bezpieczeństwo oraz sprawiedliwość i kwestie migracyjne. Obecnie Unia stanowi unię gospodarczą i polityczną, której Polska jest jej członkiem od 1 maja 2004 r.

Założenia rozwojowe Unii Europejskiej na przestrzeni lat stale ewoluują. Wpływ na politykę UE wywierają nie tylko zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze poszczególnych krajów Wspólnoty, ale także dynamiczna sytuacja geopolityczna świata i związane z nią liczne wyzwania, przed jakim staje „stary kontynent".

W czerwcu 2024 roku Rada Europejska nakreśliła i uzgodniła **program strategiczny dla UE na lata 2024-2029**. Określono wówczas priorytety UE i strategiczne wytyczne. W obliczu zmieniających się globalnych realiów i wzrastającej niestabilności program strategiczny zakłada zwiększenie suwerenności Europy i lepiej przygotuje ją na aktualne i przyszłe wyzwania. Program oparty jest na trzech filarach tj.[3]:

– **Wolna i demokratyczna Europa** – zakłada się, że wartości takie jak: poszanowanie godności ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność i poszanowanie praw człowieka będzie głównym atutem UE. Priorytety Rady Europejskiej w tym zakresie to:
  - promowanie i ochrona praworządności;
  - wzmocnienie odporności demokracji i debaty demokratycznej;
  - ochrona wolnych i pluralistycznych mediów i społeczeństwa obywatelskiego;
  - przeciwdziałanie ingerencjom zewnętrznym i próbom destabilizacji;
  - zapewnianie, by giganci technologiczni brali odpowiedzialność za ochronę debat demokratycznych w Internecie;
  - utrzymanie w mocy Karty Narodów Zjednoczonych i propagowanie pokoju, sprawiedliwości i stabilności na świecie;
  - działania na rzecz zreformowanego i bardziej inkluzywnego systemu wielostronnego;

[2] Po opuszczeniu przez Wielką Brytanię struktur unijnych.
[3] Materiał źródłowy: https://www.consilium.europa.eu/pl/european-council/strategic-agenda-2024-2029/

- **Silna i bezpieczna Europa** – zakłada się, że Unia Europejska będzie miała zdolności adaptacyjne do funkcjonowania w konfrontacyjnym i niepewnym świecie. UE dąży do potwierdzenia swoich ambicji i roli strategicznego podmiotu na arenie międzynarodowej. Priorytety Rady Europejskiej w tej dziedzinie to:
  - dalsze wspieranie Ukrainy, w tym jej rekonstrukcji i dążenia do sprawiedliwego pokoju;
  - większa gotowość obronna UE i jej większy potencjał obronny oraz zwiększenie wydatków na obronności inwestycji w tym zakresie;
  - współpraca z partnerami transatlantyckimi i z NATO;
  - walka z przestępczością zorganizowaną, radykalizacją, terroryzmem i brutalnym ekstremizmem;
  - wzmocnienie odporności, gotowości, zdolności w zakresie zapobiegania kryzysom i reagowania na nie, aby chronić obywateli i społeczeństwa przed różnymi kryzysami, w tym klęskami żywiołowymi i stanami zagrożenia zdrowia;
  - oparty na zasługach proces rozszerzenia UE uwzględniający zachęty, postępujący równolegle z niezbędnymi reformami wewnętrznymi;
  - kompleksowe podejście do migracji i zarządzania granicami;
- **Zamożna i konkurencyjna Europa** – zakłada się wzmocnienie długoterminowej konkurencyjności oraz poprawę ekonomicznego i społecznego dobrobytu obywateli. Obejmuje to zwiększenie ich siły nabywczej, tworzenie nowych miejsc pracy i zagwarantowanie wysokiej jakości towarów i usług. Priorytety UE mające na celu wzmocnienie suwerenności Europy w strategicznych sektorach technologicznych i przemysłowych to:
  - pogłębianie jednolitego rynku, zwłaszcza w dziedzinie energii, finansów i telekomunikacji;
  - znaczne wspólne wysiłki inwestycyjne z uruchomieniem finansowania zarówno publicznego, jak i prywatnego, w tym za pośrednictwem Europejskiego Banku Inwestycyjnego i zintegrowanych europejskich rynków kapitałowych;
  - ambitna, solidna, otwarta i zrównoważona polityka handlowa;
  - ograniczenie szkodliwych zależności oraz dywersyfikacja i zabezpieczenie strategicznych łańcuchów dostaw;
  - zwiększenie zdolności w zakresie kluczowych technologii przyszłości, takich jak sztuczna inteligencja, technologie neutralne emisyjnie i półprzewodniki;
  - transformacja ekologiczna i cyfrowa, w tym rzeczywista unia energetyczna i inwestycje w przełomowe technologie cyfrowe w Europie;
  - zrównoważony i odporny sektor rolny;
  - promowanie środowiska sprzyjającego innowacjom i przedsiębiorczości;
  - rozwój współpracy w dziedzinie zdrowia na szczeblach europejskim i międzynarodowym;
  - inwestycje w umiejętności, szkolenia i edukację.

Konsekwentnie, opierając się na strategicznym programie Rady Europejskiej i wynikach dyskusji z grupami politycznymi Parlamentu Europejskiego, po wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2024 roku przewodnicząca Komisji Europejskiej (KE) określiła **siedem priorytetów politycznych KE**, do których zaliczono[4]:

- **Nowy plan na rzecz trwałego dobrobytu w Europie i konkurencyjności Europy** – zapewnienie firmom warunków sprzyjających wzrostowi gospodarczemu, wspieranie konkurencyjności europejskiego przemysłu i tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy. Rozwój odpornej gospodarki o obiegu zamkniętym, w której na pierwszym miejscu są badania naukowe i innowacje oraz

[4] Materiał źródłowy: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities/european-union-priorities-2024-2029_pl

przyspieszone inwestycje, zapobieganie niedoborom pracowników i kwalifikacji poszukiwanych przez pracodawców. Wiodąca rola we wprowadzaniu innowacji w dziedzinie technologii cyfrowych;
- **Nowa epoka dla obrony i bezpieczeństwa w Europie** – zagwarantowanie Europie bezpieczeństwa poprzez zbudowanie Europejskiej Unii Obrony. Reagowanie na wszystkie zagrożenia w Internecie i poza nim oraz przygotowanie się na kryzysy. Wzmocnienie wspólnych granic oraz sprawiedliwe i zdecydowane zarządzanie migracją;
- **Wsparcie dla ludzi, silne społeczeństwo i europejski model społeczny** – utrzymanie i podniesienie standardu życia obywateli poprzez promowanie sprawiedliwości społecznej w nowoczesnej gospodarce, wzmacnianie solidarności przez jednoczenie społeczeństw i wspieranie młodych ludzi oraz zapewnianie wszystkim równych szans;
- **Troska o jakość życia: bezpieczeństwo żywnościowe, woda i przyroda** – budowanie konkurencyjnego i odpornego rolnictwa i systemu żywnościowego oraz ochrona różnorodności biologicznej, co służy wspieraniu rolników i produkcji zdrowej żywności;
- **Ochrona demokracji i wartości europejskich** – ochrona demokracji i zwiększenie odporności i gotowości społecznej, wzmocnienie praworządności z myślą o sprawiedliwym i dobrze funkcjonującym społeczeństwie, promowanie aktywności obywatelskiej i czerpanie z pomysłów obywateli przy kształtowaniu polityki;
- **Globalny wymiar Europy: silna pozycja, silne partnerstwa** – dążenie do rozszerzenia Unii, aby wzmocnić jej wpływy na arenie międzynarodowe. Nacisk na współpracę w szerszym sąsiedztwie w celu promowania pokoju, partnerstwa i stabilności gospodarczej. Prowadzenie nowej gospodarczej polityki zagranicznej i reforma systemu międzynarodowego w celu dostosowania go do współczesnego świata;
- **Wspólna realizacja celów i przygotowanie się na przyszłość** – skonstruowanie wydajnego budżetu UE. Wdrożenie reform, aby większa Unia funkcjonowała sprawnie oraz wzmocnienie partnerstwa między Komisją Europejską a Parlamentem Europejskim, aby wspólnie działać skuteczniej.

Zaistniała w 2020 roku pandemia COVID-19 i związane z nią nowe zagrożenia i wyzwania spowodowały konieczność weryfikacji polityki wspólnotowej, w tym fiskalnej. Odpowiedzią Unii Europejskiej na pandemię stał się **Plan odbudowy dla Europy**. Został on oparty na największym długoterminowym budżecie w historii UE oraz na tzw. **Funduszu Odbudowy** (ang.: *Next Generation EU)* o wartości ponad 700 mld euro[5]. Ma na celu on złagodzenie gospodarczych i społecznych skutków pandemii koronawirusa oraz zapewnienie zrównoważonej gospodarki przygotowanej na wyzwania i możliwości związane z transformacją ekologiczną i cyfrową.

Najważniejsze elementy porozumienia w ramach Funduszu Odbudowy[6]:
- badania naukowe i innowacje z wykorzystaniem programu „Horyzont Europa",
- sprawiedliwa transformacja klimatyczna i cyfrowa z wykorzystaniem Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i programu „Cyfrowa Europa",
- gotowość, odbudowa i odporność na kryzysy, finansowane za pomocą Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności*, rescEU* i nowego programu działań w dziedzinie zdrowia – UE dla zdrowia,
- modernizację realizowanych od dawna polityk, takich jak polityka spójności i wspólna polityka rolna, aby zmaksymalizować ich wkład w realizację priorytetów Unii,
- walkę ze zmianą klimatu – 30 proc. środków unijnych, czyli dotychczas największy odsetek na ten cel w europejskim budżecie,
- ochronę różnorodności biologicznej i równouprawnienie płci.

[5] Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl.
[6] Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl.

W konsekwencji przyjętego projektu budżetu UE na lata 2021-2027 i Funduszu Odbudowy (*Next Generation EU*), stanowiący Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Recovery and Resilience Facility – RRF), dla Polski przypaść ma ok. 23,9 mld euro dotacji i ok. 11,5 mld euro pożyczek (w cenach bieżących)[7]. Korzystanie z w/w funduszy poszczególnych krajów członkowskich opiera się na tzw. Krajowych Planach Odbudowy, które są przełożeniem wsparcia finansowego na konkretne reformy, programy i inwestycje.

Wydarzenia zapoczątkowane w lutym 2022 r. (pełnoskalowa agresja militarna Federacji Rosyjskiej na Ukrainę), z pewnością doprowadzą do kolejnej rewizji unijnej polityki fiskalnej. W wielu aspektach zmiany mogą być fundamentalne. Prawdopodobnie nowego wymiaru nabierze polityka energetyczna, polityka spójności i współpraca międzynarodowa.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności[8]

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) został zaakceptowany w czerwcu 2022 roku przez Komisję Europejską i Rade UE, a następnie zmieniony pod koniec 2023 r. (rewizja). W okresie marzec – kwiecień 2024 przeprowadzone zostały konsultacje społeczne rewizji KPO, a następnie została ona przyjęta przez Radę Ministrów. Na początku lipca 2024 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej poinformowało, że Komisja Europejska zatwierdziła wniosek Polski w sprawie rewizji KPO.

KPO jest dokumentem programowym określającym cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 oraz służące ich realizacji reformy strukturalne i inwestycje, w horyzoncie czasowym do 2026 r. Dokument stanowi podstawę ubiegania się o wsparcie z europejskiego Funduszu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*).

(KPO) koncentruje się na interwencjach, które przyczyniać się będą do pobudzenia gospodarki, inwestycji, wzrostu gospodarczego oraz zatrudnienia. Zaplanowano realizację reform i inwestycji w tych obszarach, które są najbardziej istotne z punktu widzenia konieczności odbudowy gospodarki, ale także w tych, które tworzą trwałe podwaliny pod budowę gospodarki odpornej na kolejne wstrząsy.

W ujęciu generalnym KPO skupia się na wsparciu sześciu komponentów:

1) **Odporność i konkurencyjność gospodarki**.
2) **Zielona energia i zmniejszenie energochłonności**.
3) **Transformacja cyfrowa**.
4) **Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia**.
5) **Zielona, inteligentna mobilność**.
6) **Poprawa jakości instytucji i warunków realizacji Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności.**

Wokół w/w komponentów koncentruje się wsparcie na rzecz przedsiębiorców, instytucji publicznych oraz innych podmiotów społeczno-gospodarczych. W każdym komponencie ujęto także działania na rzecz spójności terytorialnej – w zależności od zidentyfikowanych problemów – adresowane do obszarów wiejskich, miast, czy też obszarów szczególnie poszkodowanych w wyniku pandemii, gdzie występuje kumulacja problemów społeczno-gospodarczych.

Adresatami proponowanych działań w ramach KPO są: obywatele, przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa, samorządy terytorialne, instytucje publiczne oraz podmioty spoza systemu administracji publicznej (np. podmioty społeczne, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe).

Krajowy Plan Odbudowy objęty jest **zasadą *do no significant harm (DNSH*) – niewyrządzania znaczącej szkody środowisku**.

[7] Materiał źródłowy: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plan-poland_pl.
[8] Materiał źródłowy: https://www.gov.pl/web/planodbudowy/o-kpo.

Zgodnie z rozporządzeniem dotyczącym Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności (*Recovery and Resilience Facility – RRF*) większość środków należy przeznaczyć na działania w obszarze związanym z realizacją **celów klimatycznych** oraz na **transformację cyfrową.** Do KPO mogą być włączone reformy i inwestycje, które rozpoczęły się 1 lutego 2020 r., jednak ich realizacja musi się zakończyć w sierpniu 2026 r. (płatności mogą być dokonywane do końca 2026 r.).

Polityka spójności[9]

Polityka spójności w latach 2021-2027 ma zadanie wdrażanie dwóch celów traktatowych UE: **inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu** oraz **Europejską Współpracę Terytorialną** (Interreg). Wyodrębniono także pięć dodatkowych celów polityki spójności:

1) **Bardziej konkurencyjna i inteligenta Europa.**
2) **Zielona, nisko-emisyjna, zmierzająca w kierunku zero-emisyjności Europa.**
3) **Bardziej skomunikowana Europa.**
4) **Europa społeczna i włączająca społecznie.**
5) **Europa bliska obywatelom**.

Podstawowym dokumentem określającym współpracę UE z Polską, jest Umowa Partnerstwa (UP) – uzgodniona z Komisją Europejską strategia wykorzystania funduszy unijnych.

Polityka spójności na lata 2021-27 obejmuje następujące fundusze:

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego** – służy wzmacnianiu spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej. Ma on łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji.
- **Fundusz Spójności** – służy redukowaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu, w tym transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T).
- **Europejski Fundusz Społeczny+** – służy zwiększaniu spójności społecznej i gospodarczej, odpowiadaniu na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymulowaniu zrównoważonego rozwoju gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki. EFS+ będzie obejmować obecnie rozproszone instrumenty: EFS, Inicjatywę na rzecz osób młodych (YEI), Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) oraz Europejski Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (EaSI).
- **Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji** – jest częścią Europejskiego Zielonego Ładu i elementem (I filarem) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji. Celem FST jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej.
- **Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury** - służy unijnej polityce morskiej i rybołówstwa. Celem funduszu jest szeroko rozumiane wsparcie społeczności nadmorskich, w tym m.in. wspieranie rybaków w przechodzeniu na zrównoważone rybołówstwo czy finansowanie projektów przyczyniających się do tworzenia nowych miejsc pracy oraz podnoszenia jakości życia społeczności nadmorskich w Europie.

Do realizacji założeń Umowy Partnerstwa służą **programy krajowe i regionalne**, określające obszary wsparcia i wyznaczają konkretne działania. Podobnie, jak w poprzednich latach (pespektywach: 2007-2013, 2014-2020), tak również w perspektywie 2021-2027 około 60% funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym. Pozostałe 40% otrzymają programy regionalne.

[9] Materiał źródłowy: https://www.funduszeeuropejskie.gov.pl.

1.2. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU KRAJU

Podstawowe (nadrzędne) uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju Polski w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, w horyzoncie czasu dziesięcio-piętnastoletnim oraz podstawowe działania na okres czterech lat, określa średniookresowa strategia rozwoju kraju. Obecnie jest nią, uchwalona przez Radę Ministrów w 2017 roku, Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r.

Dokument powyższy realizowany jest przez inne strategie odnoszące się do sektorów, dziedzin, regionów lub rozwoju przestrzennego (opisane w tabeli poniżej) oraz przez strategię rozwoju województwa (opisaną w rozdz. 1.3.).

Tab. 1 Główne założenia najważniejszych dokumentów strategicznych szczebla krajowego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Koncepcja Rozwoju Kraju 2050	Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 jest dokumentem, który ma umożliwić najlepsze wybory strategiczne w perspektywie nadchodzącego ćwierćwiecza, w ramach średniookresowych strategii i polityk publicznych wdrażanych przez rząd, samorządy terytorialne i innych interesariuszy gry o rozwój. KRK 2050 jest ważnym, parasolowym dokumentem w polityce rozwoju państwa i dotyczy kluczowych dla przyszłości kraju zagadnień. Dokument zarysowuje możliwe zmiany, które mogą wydarzyć się w długookresowej perspektywie w przyszłości i zmienić rzeczywistość naszego kraju. To nowy sposób planowania rozwoju w Polsce – z wykorzystaniem foresightu strategicznego. KRK 2050: – identyfikuje trendy i wyzwania rozwojowe, z jakimi już teraz oraz w przyszłości będzie zmagało się państwo; – dostarcza scenariuszy przyszłości, które pozwalają na „symulację" warunków, w jakich administracja publiczna będzie podejmować decyzje, i które przygotują instytucje publiczne do realizacji celów rozwojowych w różnych uwarunkowaniach; – zarysowuje celowo wyidealizowaną wizję kraju w 2050 r. wyznaczającą poziom ambicji dla przyszłych polityk publicznych; – wskazuje kluczowe wnioski. Wizja KRK 2050 brzmi następująco: Polska w 2050 r. jest krajem, który rozwinął swoje potencjały rozwojowe stanowiące trwałe fundamenty na przyszłość oraz miejscem, w którym chcemy żyć i pracować. Panuje konsensus między społeczeństwem i decydentami co do potrzeby spójności społecznej oraz kluczowej roli środowiska naturalnego w procesach rozwojowych, zwłaszcza w obliczu coraz bardziej dotkliwych i nieodwracalnych skutków zmian klimatu. Nowoczesna gospodarka, zarządzana w sposób społecznie i środowiskowo odpowiedzialny, tworzy dobre warunki rozwoju dla obecnych i przyszłych pokoleń. Luka demograficzna została zniwelowana. Optymalne wykorzystanie rozwiązań technologicznych, instytucjonalnych i społecznych pozwala na zrównoważone gospodarowanie zasobami. Policentryczna struktura osadnicza kraju zapewnia trwały rozwój wszystkich terytoriów, zarówno miast i ich obszarów funkcjonalnych jak i obszarów wiejskich. Polska jest bezpieczna pod względem militarnym, żywnościowym i energetycznym oraz odporna na zagrożenia. Posiada silną pozycję w zmieniających się układach międzynarodowych. Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, KRK – jako dokument o długofalowym charakterze będzie podlegać aktualizacji w przypadku wystąpienia znaczących zmian trendów rozwojowych w kraju, jak i na świecie.
Strategia Rozwoju Polski do 2035 r. - projekt	SRP stanowić będzie kluczowy, średniookresowy dokument strategiczny Polski, określający cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Motywem przewodnim projektowanej Strategii jest poszukiwanie nowej równowagi między: konkurencyjnością gospodarki (czyli jej zdolnością do utrzymania wysokiego wzrostu gospodarczego), spójnością społeczną i terytorialną (czyli dbałość o dobrą jakość życia wszystkich obywateli niezależnie od ich miejsca zamieszkania), bezpieczeństwem kraju, rozumianym nie tylko jako siła militarna, ale także odporność społeczeństwa i instytucji państwa na sytuacje kryzysowe. Cel horyzontalny to utrzymanie policentrycznego modelu rozwoju kraju. Ma to polegać na dbaniu w równym stopniu o rozwój tyleż metropolii, co przede wszystkim małych i średnich miast, które są kluczowe dla zachowania dobrej jakości życia obywateli w całym kraju.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r. (SOR)	SOR nadal obowiązuje, choć niektóre obszary (jak polityka regionalna) posiadają już nowsze, bardziej szczegółowe strategie (jak KSRR 2030 – opis w dalszej części). SOR określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Przedstawia model rozwoju Kraju jako rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. Przyjęty model rozwoju zakłada odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz wspierania sektorów strategicznych, mogących stać się motorami polskiej gospodarki. Celem głównym SOR jest: Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności, w wymiarze społecznym, ekonomicznym środowiskowym i terytorialnym. Wyszczególniono także cele szczegółowe: I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna); II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie); III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE); oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)	KSRR 2030 rozwija postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), zdefiniowane w filarze II: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. KSRR jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. KSRR 2030 określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalnej. Odegra on w nadchodzących latach ważną rolę w procesie programowania środków publicznych, w tym funduszy UE. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030. KSSR 2030 r. kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich. W strategii przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju, a także efektywniejsze rozpoznanie zasobów, jakimi dysponują, wskazanie wyzwań i barier rozwojowych. Takie podejście przełoży się na lepsze dopasowanie narzędzi interwencji (np. programów) do możliwości i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów kraju. Jednym z celów KSRR jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano obszary strategicznej interwencji (OSI), które otrzymają szczególne wsparcie (będą to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej). Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. W związku z tym wspierane będą lokalne przedsiębiorstwa. W strategii istotny nacisk położono na rozwijanie kompetencji administracji publicznej. Chodzi o umiejętności niezbędne do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspieranie powiązań między lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki. W dokumencie przewidziano zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych, jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej. Strategia tworzy warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnym.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Polityka energetyczna Polski do 2040 r. (PEP 2040)	PEP 2040 wskazuje ramy transformacji energetycznej w Polsce. Zawiera strategiczne przesądzenia w zakresie doboru technologii służących budowie niskoemisyjnego systemu energetycznego. Stanowi wkład w realizację Porozumienia Paryskiego z uwzględnieniem konieczności przeprowadzenia transformacji w sposób sprawiedliwy i solidarny. PEP2040 stanowi krajową kontrybucję w realizację polityki klimatyczno-energetycznej UE. Polityka uwzględnia skalę wyzwań związanych z dostosowaniem krajowej gospodarki do uwarunkowań regulacyjnych UE związanych z celami klimatyczno-energetycznymi na 2030 r., Europejskim Zielonym Ładem, planem odbudowy gospodarczej po pandemii COVID i dążeniem do osiągnięcia neutralności klimatycznej zgodnie z krajowymi możliwościami, jako wkładu w realizację Porozumienia Paryskiego. Niskoemisyjna transformacja energetyczna przewidziana w PEP2040 inicjować będzie szersze zmiany modernizacyjne całej gospodarki, gwarantując bezpieczeństwo energetyczne, dbając o sprawiedliwy podział kosztów i ochronę najbardziej wrażliwych grup społecznych. Zgodnie z PEP 2040 celem polityki energetycznej państwa jest: bezpieczeństwo energetyczne, przy zapewnieniu konkurencyjności gospodarki, efektywności energetycznej i zmniejszenia oddziaływania sektora energii na środowisko, przy optymalnym wykorzystaniu własnych zasobów energetycznych. Cele szczegółowe PEP 2040 to: 1) Optymalne wykorzystanie własnych surowców energetycznych. 2) Rozbudowa infrastruktury wytwórczej i sieciowej energii elektrycznej. 3) Dywersyfikacja dostaw i rozbudowa infrastruktury sieciowej gazu ziemnego, ropy naftowej oraz paliw ciekłych. 4) Rozwój rynków energii. 5) Wdrożenie energetyki jądrowej. 6) Rozwój odnawialnych źródeł energii. 7) Rozwój ciepłownictwa i kogeneracji. 8) Poprawa efektywności energetycznej gospodarki.
Polityka ekologiczna Państwa 2030 (PEP 2030)	Rolą PEP 2030 jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego Polski oraz wysokiej jakości życia dla wszystkich mieszkańców. PEP2030 ma stanowić podstawę do inwestowania środków europejskich z perspektywy finansowej na lata 2021–2027. Strategia wspiera także realizację celów i zobowiązań Polski na szczeblu międzynarodowym, w tym na poziomie unijnym oraz ONZ, szczególnie w kontekście celów polityki klimatyczno-energetycznej UE do 2030 oraz celów zrównoważonego rozwoju ujętych w Agendzie 2030. Celem głównym PEP 2030 jest: Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców, który został przeniesiony wprost z obszaru „Środowisko" w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR). PEP 2030 doprecyzowuje zapisy SOR i przedstawia praktyczne rozwiązania dla poszczególnych kierunków interwencji. PEP 2030 wyznacza następujące cele środowiskowe, które są wspierane przez cele horyzontalne: – Cel szczegółowy I: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego; – Cel szczegółowy II: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska; – Cel szczegółowy III: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych; – Cel horyzontalny 1: Środowisko i edukacja. Rozwijanie kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw) ekologicznych społeczeństwa; – Cel horyzontalny 2: Środowisko i administracja. Poprawa efektywności funkcjonowania instrumentów ochrony środowiska.
Strategia Produktywności 2030 (SP 2030)	Głównym celem SP 2030 jest: wzrost produktywności w warunkach gospodarki niskoemisyjnej, o obiegu zamkniętym i opartej na danych. Strategia przewiduje działania w ramach siedmiu obszarów interwencji, wraz z przypisanymi do nich celami szczegółowymi: – Obszar I. Zasoby naturalne (ziemia i surowce): (a) Wzrost wydajności surowcowej gospodarki, (b) Wzrost wykorzystania surowców odnawialnych i biomasy w gospodarce; – Obszar II. Praca i kapitał ludzki: (a) Szybki rozwój praktycznego kształcenia przez całe życie, (b) Przygotowanie kompetentnych kadr na potrzeby scyfryzowanej gospodarki; – Obszar III. Inwestycje (kapitał trwały i finansowy): (a) Trwałe zwiększenie stopy inwestycji prywatnych, (b) Automatyzacja, robotyzacja i cyfryzacja przedsiębiorstw;

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	– Obszar IV. Organizacja i instytucje: (a) Podniesienie jakości zarządzania w przedsiębiorstwach i instytucjach publicznych, (b) Stymulowanie mechanizmów współpracy pomiędzy podmiotami gospodarczymi; – Obszar V. Wiedza: Wzrost intensywności wykorzystania wiedzy i nowych technologii w gospodarce; – Obszar VI. Dane: Szybki rozwój algorytmicznej gospodarki opartej na danych; – Obszar VII. Umiędzynarodowienie: (a) Zwiększenie liczby eksporterów, w szczególności na rynki pozaeuropejskie, (b) Zwiększenie eksportu towarów w obszarze wysokich technologii i kanałami e-commerce.
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 (SRKL 2030)	Celem głównym SRKL 2030 jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce. Strategia wyznacza ponadto cztery cele szczegółowe: – Cel szczegółowy 1: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych; – Cel szczegółowy 2: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej; – Cel szczegółowy 3: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy; – Cel szczegółowy 4: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.
Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (SRKS 2030)	Głównym celem SRKS 2030 jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja niniejszego celu jest oparta na trzech celach szczegółowych: – Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; – Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich; – Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej	Celem głównym Strategii jest zapewnienie zdolności państwa do przeciwdziałania zagrożeniom i sprostania wyzwaniom, wynikającym ze zmieniających się uwarunkowań bezpieczeństwa Polski. Ma również na celu wykorzystanie szans, dzięki którym możliwa będzie poprawa bezpieczeństwa państwa i obywateli, zapewnienie jego dalszego rozwoju oraz wzmacnianie pozycji Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej. W kontekście realizacji celu głównego określone zostały następujące filary: Filar I: Bezpieczeństwo państwa i obywateli, uwzględniający zagadnienia, jak zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, odporność państwa i obronę powszechną, Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, cyberbezpieczeństwo i przestrzeń informacyjną; Filar II: Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego, uwzględniający Sojusz Północnoatlantycki i Unię Europejska, współpracę bilateralna, regionalną i w wymiarze globalnym; Filar III: Tożsamość i dziedzictwo narodowe, odnoszący się do tożsamości narodowej Rzeczypospolitej Polskiej, tworzenie pozytywnego wizerunku Polski; Filar IV: Rozwój społeczny i gospodarczy i Ochrona środowiska, odnoszący się do zdrowia i ochrony rodziny, polityki migracyjnej, bezpieczeństwa ekonomicznego, energetycznego, ochrony środowiska naturalnego i potencjału naukowego i technologicznego. W lipcu 2024 r. wprowadzony został dokument poświęcony rekomendacjom do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Bazują one na prowadzonych w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego (BBN) analizach środowiska bezpieczeństwa, wnioskach wynikających z wojny rosyjsko-ukraińskiej oraz z przeprowadzonych w 2023 r. ćwiczeń symulacyjnych z udziałem najwyższych organów władzy państwowej. Rekomendacje zostały skonsultowane z wiodącymi ekspertami zajmującymi się różnymi aspektami bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Równolegle z propozycjami dotyczącymi wzmocnienia sektora militarnego, rekomendacje wskazują także na szeroki pakiet pilnych i ważnych zadań w pozamilitarnej sferze bezpieczeństwa, zwłaszcza dotyczących budowy systemu odporności i obrony powszechnej, realizowanych przy wykorzystaniu całości dostępnych zasobów ludzkich (czynnik społeczny), organizacyjnych (czynnik strukturalny), materialnych (czynnik gospodarczy) i niematerialnych (czynnik *soft power*).Treść rekomendacji została ujęta w trzech zasadniczych obszarach problemowych: — Zdefiniowane zostały interesy narodowe i cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego;

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	— Dokonana została diagnoza środowiska bezpieczeństwa; — Zaprojektowane zostały potrzebne działania strategiczne oraz niezbędne przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego. Rekomendacje zawarte w dokumencie uwzględniają i systematyzują wnioski z realizowanych dotąd zamierzeń, a także wskazują obszary wymagające dalszych konsekwentnych działań.
Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030 (SSiNP 2030)	Celem głównym SSiNP 2030 jest sprawne i nowoczesne państwo służące obywatelom, środowisku oraz gospodarce. Do jego osiągnięcia w perspektywie do 2030 r. przyczyniać się będzie 5 celów szczegółowych: - Cel szczegółowy I: Lepsze prawo. - Cel szczegółowy II: Sprawne instytucje państwa. - Cel szczegółowy III: Podniesienie sprawności realizacji zadań państwa poprzez wykorzystanie technologii cyfrowych i zmianę sposobu działania stosownie do możliwości, jakie stwarza technologia. - Cel szczegółowy IV: Efektywne planowanie i wykorzystanie środków finansowych. - Cel szczegółowy V: Zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego.
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030 (SZRWRiR 2030)	Głównym celem niniejszej Strategii jest rozwój gospodarczy wsi umożliwiający trwały wzrost dochodów jej mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego i terytorialnego oraz poprawie stanu środowiska naturalnego. W kontekście realizacji celu głównego określone zostały następujące cele szczegółowe: - Cel szczegółowy I: Zwiększenie opłacalności produkcji rolnej i rybackiej; - Cel szczegółowy II: Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska; - Cel szczegółowy III: Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa. Obszarami wpływającymi na realizację celów strategii to: sprawne zarządzenie rozwojem, stabilne finansowanie rozwoju, trwała zdolność kreacji i uczenia się.
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (SRT2030)	Głównym celem Strategii jest zwiększenie dostępności transportowej kraju oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego oraz utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego na poziomie krajowym, europejskim i globalnym. Realizacja wyżej opisanego celu jest związana z wdrażaniem 6 kierunków interwencji dla każdej z gałęzi transportu tj.: - Kierunek interwencji 1: budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce. - Kierunek interwencji 2: poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym. - Kierunek interwencji 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności. - Kierunek interwencji 4: poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów. - Kierunek interwencji 5: ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. - Kierunek interwencji 6: poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.
Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły stanowi wypełnienie zobowiązań wynikających z ustaleń Ramowej Dyrektywy Wodnej w zakresie cyklicznej aktualizacji planów gospodarowania wodami, a także umożliwia dopełnienie zobowiązań raportowych do Komisji Europejskiej. Priorytetem Planu gospodarowania wodami jest stworzenie w ekosystemach wodnych i od wód zależnych warunków, określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej, sprzyjających osiągnięciu celów środowiskowych wyznaczonych dla poszczególnych jednolitych części wód oraz dla obszarów chronionych. W dokumencie tym zawarto również wykaz inwestycji koniecznych do osiągnięcia założonych celów środowiskowych (dla wód powierzchniowych, podziemnych i obszarów chronionych). W kontekście opracowania strategii rozwoju gminy Młynarze istotne są następujące działania: — Rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych zależnych od hydromorfologii; — Działania renaturyzacyjne; — Rozpoznanie zasadności realizacji działań naprawczych dla obszarów chronionych w zakresie utrzymania naturalnego charakteru koryta; — Realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych;

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	– Kontrola przestrzegania warunków stosowania środków ochrony roślin; – Aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do jcwp.
Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły	Aktualny Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (2022), stanowi aktualizacje PZRP dla OD Wisły przyjętego do realizacji w 2016 r. Dokument ten, zgodnie z ustaleniami art. 173 ust. 21 Ustawy Prawo Wodne zawiera: – wszelkie zmiany lub uaktualnienia dotyczące tych planów, wraz z podsumowaniem przeglądów wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego; – ocenę postępów w realizacji celów zarządzania ryzykiem powodziowym; – opis i wyjaśnienie przyczyn niezrealizowania zaplanowanych działań zmierzających do osiągnięcia celów zarządzania ryzykiem powodziowym; – opis działań podjętych, a niezaplanowanych w tych planach; – możliwy wpływ zmian klimatu na występowanie powodzi. Nadrzędnym i podstawowym celem zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie potencjalnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego a także działalności gospodarczej. W ramach wdrażania założeń Planu wskazano następujące cele główne, którym przyporządkowano cele szczegółowe: – Zahamowanie wzrostu ryzyka powodziowego; - Zapewnienie warunków ograniczających możliwość występowania powodzi, - Zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP; – Obniżenie istniejącego ryzyka powodziowego; - Zapewnienie warunków redukujących możliwość występowania powodzi, - Redukcja obszaru zagrożonego powodzią oraz zapewnienie racjonalnego gospodarowania OZP, - Redukcja wrażliwości społeczności i obiektów na OZP; – Poprawa systemu zarządzania ryzykiem powodziowym; - Zwiększenie skuteczności prognozowania i ostrzegania o zagrożeniach meteorologicznych i hydrologicznych, - Zwiększenie skuteczności reagowania ludzi, firm i instytucji publicznych, - Zwiększenie skuteczności odbudowy i powrotu do stanu sprzed powodzi, - Wdrożenie systemu analiz popowodziowych i zwiększanie jego skuteczności, - Wdrożenie instrumentów prawnych i finansowych zwiększających bezpieczeństwo powodziowe, - Zwiększenie świadomości i wiedzy na temat źródeł zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego.
Plan przeciwdziałania skutkom suszy	Dokument ten sporządzony został na okres sześcioletni (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej. Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje: – analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych; – propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych; – propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji; – działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy. Zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy stwierdza się, że gmina Młynarze: – w stopniu „ekstremalnym" narażona jest na ryzyko wystąpienia suszy rolniczej; – w stopniu „umiarkowanym" narażona jest na ryzyko wystąpienia suszy atmosferycznej; – w stopniu „umiarkowanym" narażona jest na wystąpienie suszy hydrologicznej; – w stopniu „słabym" narażona na ryzyko wystąpienia suszy hydrogeologicznej; – w stopniu „silnym" narażona jest na syntetyczne ryzyko wystąpienia suszy. W zakresie przeciwdziałania skutkom suszy wskazano następujący katalog działań do realizacji na poziomie lokalnym (w tym gminnym): – Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych; – Zwiększenie retencji naturalnej i sztucznej na gruntach leśnych;

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	– Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych; – Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji; – Podpiętrzenie wód jezior dla przeciwdziałania skutkom suszy; – Realizacja działań inwestycyjnych w zakresie kształtowania zasobów wodnych poprzez zwiększanie sztucznej retencji; – Budowa oraz przebudowa urządzeń melioracji wodnych dla zwiększania retencji glebowej; – Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych; – Budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych; – Uwzględnienie tematyki suszy hydrologicznej i hydrogeologicznej w ramach planów zarządzania kryzysowego wszystkich szczebli; – Budowa i przebudowa ujęć wód podziemnych oraz budowa lub przebudowa rurociągów wodociągowych magistralnych do przesyłania wody do obszarów zagrożonych suszą hydrologiczną dla potrzeb zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi mieszkańców tych obszarów; – Czasowe ograniczenie zużycia wody z sieci wodociągowej; – Czasowe ograniczenie korzystania z wód; – Zmiana sposobu wykonywania oraz przesunięcie terminów realizacji prac utrzymaniowych na ciekach, z uwagi na wystąpienie suszy hydrologicznej, ujętych w planach utrzymania wód; – Edukacja i kreowanie świadomości rolników w zakresie zwiększania retencji na gruntach rolnych, zwiększania materii organicznej w glebie oraz upowszechniania upraw mniej wrażliwych na suszę. Propagowanie ubezpieczeń rolnych; – Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach strategicznych oraz na: https://www.gov.pl/web/ia/strategie-krajowe.

1.3. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU WOJEWÓDZTWA

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami strategii rozwoju województwa, która stanowi punkt odniesienia oraz podstawowy dokument strategiczny określający długofalową wizję rozwoju województwa. Dla województwa mazowieckiego obowiązuje aktualnie Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, przyjęta Uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 roku.

Tab. 2 Główne założenia obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze	Wizja określona w projekcie aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa brzmi następująco: Mazowsze z Warszawą, Warszawa ku Europie. Wizja ta możliwa będzie do osiągnięcia poprzez realizację celu głównego, za który przyjęto: Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwały i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska. Jego realizacja odbywać się będzie poprzez wdrażanie następujących celów strategicznych, dla których przypisane zostały poszczególne kierunki działań: – Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze; – Dostępne i mobilne Mazowsze; – Zielone, niskoemisyjne Mazowsze; – Mazowsze, zintegrowane społecznie; – Mazowsze bogate kulturowo. Zgodnie z zapisami Strategii, układ celów strategii został podporządkowany długookresowym priorytetom rozwoju regionalnego. Przy realizacji celów należy uwzględnić możliwość wystąpienia zmian uwarunkowań rozwoju przewidzianych i opisanych w poszczególnych

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
	scenariuszach rozwoju. Struktura celów rozwojowych zawartych w Strategii przedstawia się następująco (str. 44 Strategii Rozwoju Województwa):

W projekcie Strategii zidentyfikowano także dwa typy obszarów strategicznej interwencji:
- problemowe – podregiony NUTS 3,
- bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne.

Obszar gminy Młynarze położony jest granicach ostrołęckiego obszaru problemowego, jednocześnie znajduje się poza miejskimi obszarami funkcjonalnymi (biegunami wzrostu) - ryc. 10 Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+.

Obszar gminy Młynarze położony jest poza obszarami zagrożonymi trwałą marginalizacją (Rys. 11 Strategii).

W odniesieniu do Ostrołęckiego OSI w Strategii zapisano (str. 82, Strategii Rozwoju Województwa):

Interwencja w OSI ostrołęckim zorientowana będzie na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej i zwiększenie zdolności absorpcyjnych podregionu, z wykorzystaniem wewnętrznych potencjałów obszaru, w tym miast Ostrołęki i Ostrowi Mazowieckiej. Kluczowe w tym zakresie są działania na rzecz poprawy skomunikowania podregionu z resztą województwa, zwłaszcza poprzez rozwój sieci kolejowej oraz powiązanej z nią komunikacji autobusowej. Oprócz systemu transportowego, dla poprawy jakości życia mieszkańców i stanu środowiska obszaru istotne jest zwiększenie dostępności do sieciowej infrastruktury komunalnej, w szczególności gazowej i kanalizacyjnej. Warunki przyrodnicze obszaru, jak również duże znaczenie sektora rolnego dla gospodarki podregionu, tworzą potencjał dla rozwoju rolnictwa ekologicznego w ramach rodzinnych gospodarstw rolnych. Z uwagi na wysokie walory przyrodnicze i kulturowe, zasadne jest także wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej w celu bardziej efektywnego wykorzystania potencjału turystycznego dla rozwoju gospodarki podregionu.

Działania w OSI ostrołęckim skoncentrowane będą na wskazanych obszarach:

1. Poprawa dostępności obszaru poprzez:
- *rozwój transportu kolejowego z wykorzystaniem nowych i zmodernizowanych linii kolejowych, uzupełnienie sieci przystankowej oraz zwiększenie liczby połączeń,*
- *rozwój zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu zbiorowego poprawiającego dostępność przystanków kolejowych i centrów lokalnych,*

2. Ochrona oraz wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego poprzez:
- *rozwój rolnictwa ekologicznego,*
- *wykorzystanie potencjału przyrodniczego, w tym obszarów nadrzecznych i leśnych, na potrzeby rekreacyjno-wypoczynkowe, np. agroturystyki,*
- *modernizację istniejącej infrastruktury turystycznej oraz budowę nowych szlaków turystyki aktywnej,*
- *rozbudowę i modernizację systemów kanalizacyjnych, gazowych i ciepłowniczych.*

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w dokumencie.

Poza Strategią Rozwoju Województwa, do istotnych dokumentów regionalnych, kierunkujących ogólne założenia rozwojowe województwa i gmin należą m.in.:

Tab. 3 Główne założenia pozostałych dokumentów szczebla regionalnego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego jest głównym dokumentem polityki rozwoju przestrzennego województwa. Ustala on podstawowe elementy układu przestrzennego województwa, ich zróżnicowanie oraz wzajemne relacje. Plan przyjmuje zasadę zrównoważonego rozwoju województwa mazowieckiego oraz zawiera kierunki zagospodarowania, a wśród nich poszczególne kierunki polityki przestrzennej, które wskazują sposoby realizacji wizji przestrzennego zagospodarowania województwa. Zgodnie z ustaleniami Planu, gmina Młynarze położona jest w obrębie wiejskich obszarów funkcjonalnych, uczestniczących w procesach rozwojowych. Dla terenów tych obowiązują następujące zasady zagospodarowania przestrzennego: – ochrona terenów otwartych przed rozpraszaniem zabudowy; – przeciwdziałanie negatywnym skutkom suburbanizacji w aspekcie ochrony środowiska; – ochrona krajobrazu przed chaosem inwestycyjnym i kształtowanie ładu przestrzennego; – ochrona gruntów rolnych klas I-III oraz gruntów leśnych przed ich nieuzasadnionym przeznaczaniem na cele nierolnicze i nieleśne; – wspieranie działalności gospodarczej towarzyszącej produkcji rolnej, a także dążenie do zrównoważonego rozwoju funkcji pozarolniczych. Ponadto w dokumencie wskazano następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym: – inwestycje celu publicznego w zakresie gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej: - zapewnienie odpowiedniej przepustowości koryta rzeki Róż w km 4+800-8+550,
Strategia Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2020-2030	Strategia Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Mazowieckiego określa, że misją Strategii jest: Zapewnienie dostępu do wiedzy, danych i usług oraz wsparcie ich wykorzystania z użyciem technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zaspokojenia potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych. Wizja sformułowana została jako: Mazowsze jako region łączący rozwój technologiczny z wrażliwością społeczną, wspierający równy, powszechny i sprawiedliwy dostęp do wiedzy i technologii, a także zapewniający wysoki komfort życia i warunki do rozwoju gospodarczego, stabilizacji ekonomicznej oraz wyrównywania szans rozwojowych. Celem głównym Strategii jest: Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Mazowszu poprzez wsparcie tworzenia, wykorzystywania i rozwoju powszechnych i przyjaznych technologii informacyjno-komunikacyjnych podnoszących jakość życia mieszkańców oraz wspierających rozwój gospodarczy regionu i stały wzrost jego konkurencyjności. Na podstawie analizy przeprowadzonej diagnozy potrzeb określono następujące cele strategiczne wraz z kierunkami działań: – Cel strategiczny 1: Wzrost kompetencji cyfrowych i zaufania do ICT; – Cel strategiczny 2: Elektroniczne systemy i usługi dla mieszkańców Mazowsza; – Cel strategiczny 3: Internet dla Mazowsza; – Cel strategiczny 4: ICT dla nauki i biznesu.

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Program Ochrony Środowiska dla Województwa Mazowieckiego do 2030 roku	Program wskazuje cele w zakresie ochrony środowiska województwa mazowieckiego. Określono obszary (dziedziny) interwencji, dla których przyjęto zadania w ramach poniższych kierunków interwencji: – Ochrona klimatu i jakości powietrza (OP): Poprawa efektywności energetycznej i dostosowanie sektora energetycznego do zmian klimatu, Ograniczenie emisji powierzchniowej, Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł komunikacyjnych, Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych, Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz zapewnienie magazynowania wytworzonej energii, Zarządzanie jakością powietrza w jednostkach samorządu terytorialnego województwa, Zmniejszenie emisji prekursorów ozonu; – Zagrożenia hałasem (KA): Poprawa klimatu akustycznego; – Pola elektromagnetyczne (PEM): Ochrona przed polami elektromagnetycznymi; – Gospodarowanie wodami (ZW): Poprawa jakości jednolitych części wód powierzchniowych, Ochrona zasobów i zmniejszenie antropopresji na wody podziemne, Zmniejszenie zagrożenia powodziowego, Ograniczenie skutków następstw suszy i zwiększenie możliwości gromadzenia wody; – Gospodarka wodno-ściekowa (GW): Sprawny i funkcjonalny system wodociągowy, Minimalizacja presji na środowisko poprzez porządkowanie gospodarki ściekowej; – Zasoby geologiczne (ZG): Kontrola i monitoring eksploatacji kopalin; – Gleby (GL): Zachowanie funkcji środowiskowych i gospodarczych gleb, Rekultywacja gruntów zdegradowanych i zdewastowanych, Ochrona przed osuwiskami; – Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów (GO): Prawidłowe funkcjonowanie systemu gospodarowania odpadami, Wdrażanie gospodarki o obiegu zamkniętym; – Zasoby przyrodnicze (ZP): Zarządzanie zasobami przyrody i krajobrazem, Zachowanie lub przywrócenie właściwego stanu siedlisk i gatunków, Ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych, Działania z zakresu pogłębiania i udostępniania wiedzy o zasobach przyrodniczych, walorach krajobrazowych województwa oraz ich znaczeniu dla człowieka, zwłaszcza w kontekście zmian klimatycznych, Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych, Wsparcie działań edukacyjnych oraz infrastruktury turystycznej w lasach, Zwiększenie lesistości; – Zagrożenie poważnymi awariami przemysłowymi (PAP): Zmniejszenie zagrożenia oraz minimalizacja skutków w przypadku wystąpienia awarii.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w poszczególnych dokumentach.

1.4. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE ROZWOJU POWIATU LUB PONADLOKALNYCH OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH

Strategie rozwoju gmin, powinny uwzględniać i być wielowymiarowo spójne z ustaleniami założeń dokumentów szczebla powiatowego oraz w odniesieniu do dokumentów strategicznych utworzonych w ramach partnerstw jednostek samorządu terytorialnego. Poniżej scharakteryzowane najważniejsze z nich, z punktu widzenia gminy Młynarze:

Tab. 4 Główne założenia Strategii Rozwoju Powiatu Makowskiego oraz Strategii terytorialnej partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego z terenu powiatów makowskiego, przasnyskiego i pułtuskiego

DOKUMENT	NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA
Strategia Rozwoju Powiatu Makowskiego na lata 2024-2030	Dokument sporządzony został w celu właściwego ukierunkowana polityki rozwoju powiatu makowskiego w zakresie rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego (w tym środowiska i infrastruktury technicznej) do 2034 r. Strategia określa cele i przedsięwzięcia, które odnoszą się do zadań i obszarów działania powiatu jako samorządu terytorialnego realizowanych przez władze powiatu, jak i sposobów i kierunków działania wszystkich innych instytucji/podmiotów działających na terenie powiatu. Strategia określa wizję powiatu makowskiego jako: *Powiat makowski rozwija się w sposób zintensyfikowany i zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Mieszkańcy powiatu mają dobry dostęp do miejsc pracy, edukacji, opieki zdrowotnej, kultury i wypoczynku, estetycznej i przyjaznej przestrzeni publicznej oraz zapewnione czyste środowisko i poczucie bezpieczeństwa publicznego. Lokalny kapitał społeczny i wysoki poziom usług publicznych, gwarantują stały rozwój demograficzno-gospodarczy powiatu.* Jednocześnie zdefiniowana została misja powiatu makowskiego, zgodnie z którą: *Powiat makowski jako istotna część rozwoju województwa mazowieckiego. Powiat jest miejscem zapewniającym zaspokojenie wszystkich potrzeb życia codziennego oraz promującym rozwój człowieka, z zachowaniem lokalnej i regionalnej tożsamości i kultury, a także będący miejscem otwartym na osoby przyjezdne. Zwiększenie atrakcyjności życia, wspieranie innowacyjności i podejmowanie wyzwań, rozwój edukacji i przedsiębiorczości, turystyki i aktywności społecznej, troska o środowisko naturalne, dbałość o zdrowie, bezpieczeństwo i potrzeby wszystkich mieszkańców, wzmacnianie współpracy między samorządowej i międzysektorowej.* W ramach wdrażania założeń wizji i misji określono trzy cele strategiczne Strategii tj.: – Tworzenie warunków do rozwoju społecznego powiatu makowskiego; – Podniesienie konkurencyjności powiatu makowskiego; – Rewitalizacja przestrzeni powiatu makowskiego i zrównoważony rozwój.
Strategia terytorialna partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego z terenu powiatów makowskiego, przasnyskiego i pułtuskiego	Dokument ten definiuje kluczowe wyzwania rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru Partnerstwa (łącznie 2 miasta i 17 gmin), wynikające z istniejących uwarunkowań społecznych, ekonomicznych, środowiskowych i infrastrukturalnych. Głównym celem Strategii jest zatem określenie pożądanych kierunków rozwojowych, co przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców. Należy nadmienić, iż gminy wchodzące w skład Partnerstwa cechują się niskim poziomem rozwoju gospodarczego, z czego ich znaczna część zagrożona jest trwałą marginalizacją i depopulacją. Misję Partnerstwa wskazano jako: *Nad Orzycem i Narwią – przestrzeń życia i rozwoju.* Wizja natomiast określona została jako: *Będziemy zadbanym i atrakcyjnym regionem z dobrze rozwiniętą infrastrukturą usług i przedsiębiorczości, w którym żyje się bezpiecznie i w harmonii z naturą.* Realizacja w/w Wizji możliwa będzie dzięki wdrażaniu odpowiednich cele strategicznych, które wskazano następująco: – Bezpieczne i czyste środowisko dzięki infrastrukturze, edukacji oraz nowoczesnym sposobom wykorzystania zasobów; – Uzyskanie trwałej spójności terytorialnej poprzez modernizację infrastruktury komunikacyjnej; – Rozwój działalności gospodarczej opartej na wykorzystaniu potencjału regionu i transferze nowoczesnych technologii; – Poprawa jakości życia oparta na budowie instytucji zapewniających szeroki zakres usług społecznych oraz wspieranie społeczeństwa obywatelskiego.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie informacji zawartych w opisywanych dokumentach

1.5. LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

Gmina Młynarze należy do Lokalnej Grupy Działania „Zielony Szlak Niziny Mazowieckiej", dla której obowiązuje aktualnie Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Zielony Szlak Niziny Mazowieckiej" na lata 2023 – 2027. Obszar LGD obejmuje łącznie 9 gmin (w tym Młynarze) położonych na terenie powiatu makowskiego.

Lokalna Strategia Rozwoju jest spójna i zintegrowana na poziomie programowym oraz sektorowym z dokumentami strategicznymi obowiązującymi na terenie województwa mazowieckiego, a także gmin członkowskich. Głównym celem LSR jest budowanie lokalnej tożsamości bazującej na

aktywizacji społecznej, przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych.

Układ celów i poszczególnych przedsięwzięć LSR kształtuje się następująco:

- Rozwój potencjału gospodarczego i turystycznego obszaru LGD Zielony Szlak Niziny Mazowieckiej, w tym poprawa jakości życia mieszkańców;
  - Miejsca sprzyjające aktywizacji i wypoczynkowi mieszkańców źródłem uatrakcyjnienia obszaru LGD,
  - Rozwój działalności gospodarczej w zakresie produktów i usług wspierających turystykę,
  - Rozwój przedsiębiorczości poprzez wspieranie tworzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w zakresie produktów i usług wspierających turystykę,
  - Promocja i rozwój potencjału turystycznego obszaru LGD;
- Rozwój i wzmacnianie kompetencji, wiedzy i potencjału społeczności lokalnych, w tym osób w niekorzystnej sytuacji oraz wspieranie aktywności i integracji społeczności lokalnych, w tym z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i kulturowych również przy zastosowaniu rozwiązań innowacyjnych;
  - Zielony Szlak Niziny Mazowieckiej źródłem wsparcia i rozwoju inicjatyw społecznych,
  - Współpraca na Zielonym Szlaku Niziny Mazowieckiej,
  - Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD ZSNM źródłem integracji społeczności lokalnej,
  - Aktywnie i ekologicznie przez Zielony Szlak Niziny Mazowieckiej.

2. POŁOŻENIE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ

2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE

Gmina Młynarze posiada status gminy wiejskiej. Zajmuje powierzchnię ok. 75 km^2, położona jest we wschodniej części powiatu makowskiego, w województwie mazowieckim i sąsiaduje:

- od północy – z gminą Olszewo-Borki (pow. ostrołęcki);
- od wschodu – z gminą Rzekuń i gminą Goworowo (pow. ostrołęcki);
- od południa – z gminą Różan i gminą Czerwonka (pow. makowski);
- od zachodu – z gminą Sypniewo (pow. makowski).

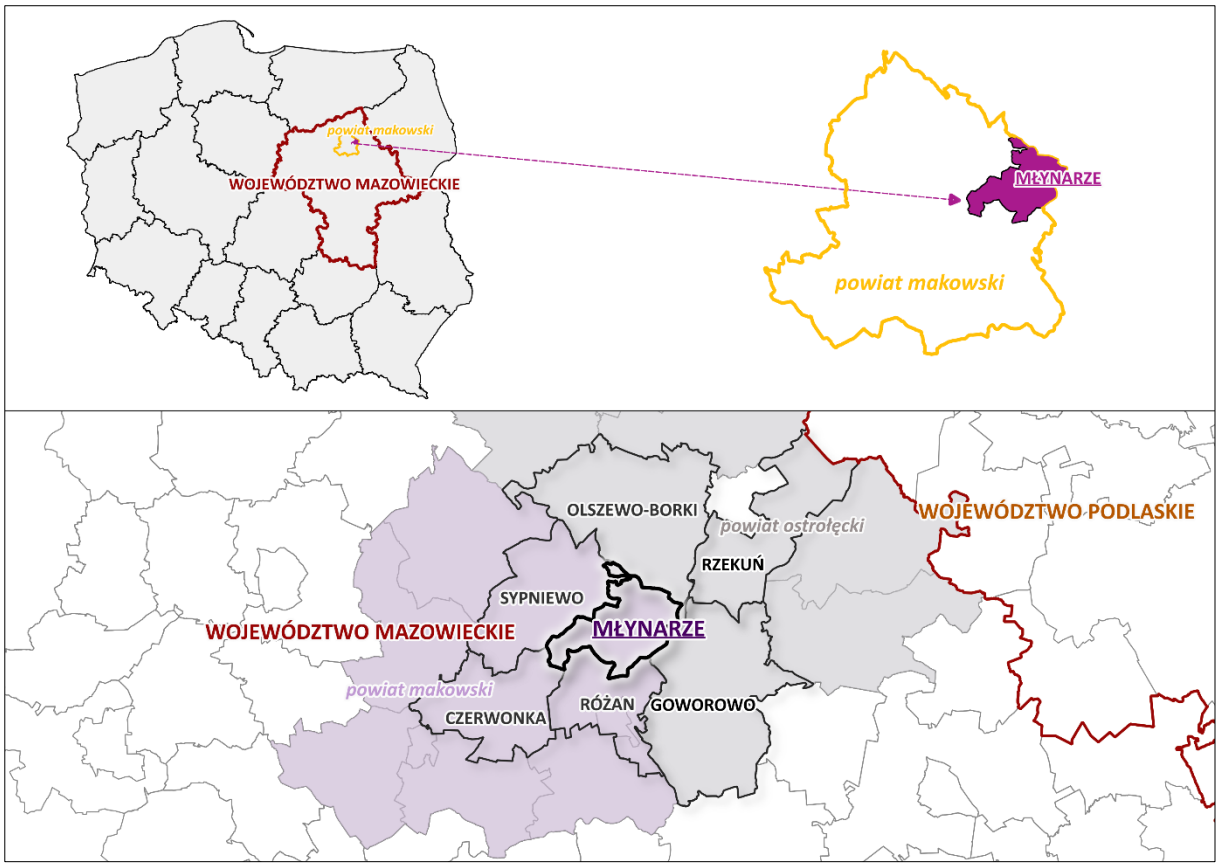

Ryc. 1 Położenie administracyjne gminy
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Rejestru Granic.

W skład gminy wchodzą następujące sołectwa[10]: Długołęka-Koski, Długołęka Wielka, Gierwaty, Głażewo-Cholewy, Głażewo-Święszki, Kołaki, Młynarze, Modzele, Ochenki, Ogony, Rupin, Sadykierz, Sieluń, Strzemieczne-Oleksy, Załęże-Ponikiewka.

Podział na obręby ewidencyjne przedstawia się następująco:

[10] Materiał źródłowy: Urząd Gminy Młynarze.

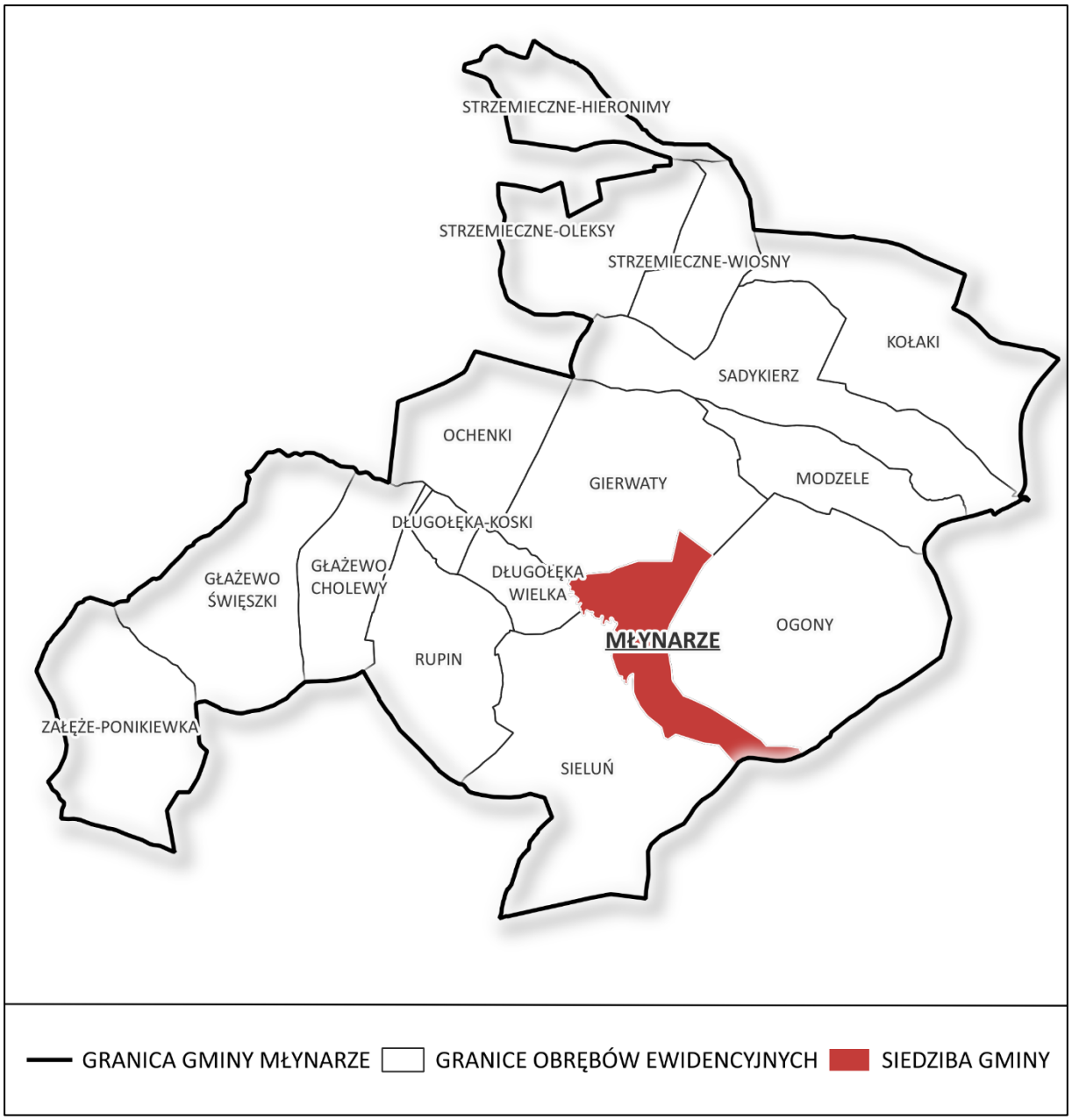

Ryc. 2 Struktura jednostek podziału terytorialnego
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Rejestru Granic.

2.2. WENĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

2.2.1. INFRASTRUKTURA DROGOWA

Układ komunikacji drogowej na terenie gminy Młynarze stanowi[11]:

- układ nadrzędny:
  - droga krajowa nr 53, relacji Warszawa Różan – Ostrołęka – Szczytno - Olsztyn;
- układ podstawowy:
  - drogi powiatowe: 2104W, relacji Głażewo – Święszki – Sieluń; 2105W, od drogi nr 53 Sieluń – Rupin – Guty Duże; 2106W, od drogi krajowej nr 53 Sadykierz – Strzemieczne; 2132W, od drogi wojewódzkiej nr 544 Krasnosielc – Pienice-Młynarze do drogi krajowej nr 53.
- układ uzupełniający: drogi gminne (tab. poniżej):

[11] Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy Młynarze.

Tab. 5 Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Młynarze (nr drogi, przebieg)

LP.	NR DROGI	PRZEBIEG DROGI/ULICA
1	210508W	dr. krajowa nr 53 – Sieluń – rz. Narew
2	210509W	dr. krajowa nr 53 – Dyszobaba Kolonia
3	210510W	Młynarze – Ogony-Modzele – dr. krajowa nr 53
4	210511W	Kołaki – Żebry Perosy
5	210512W	Młynarze – Gierwaty – Strzemieczne
6	210513W	dr. powiatowa nr 2132w – Glinki-Ochenki – Gierwaty
7	210514W	dr. powiatowa nr 2132w – Głażewo-Święszki
8	210515W	Załęże Ponikiewka – Ponikiew
9	210516W	Załęże Ponikiewka – Miłony
10	210521W	dr. krajowa nr 53 – dr. powiatowa nr 2105W
11	210522W	dr. powiatowa nr 2132W – Rupin
12	210523W	dr. powiatowa nr 2132W – Długołęka Koski
13	210525W	dr. powiatowa nr 2132W – Głażewo Cholewy (koło przystanku)
14	210526W	dr. powiatowa nr 2132W – Głażewo Cholewy (koło szkoły)
15	210528W	Młynarze – Rupin

Materiał źródłowy: Załącznik nr 3 do uchwały nr 838/234/21 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 1 czerwca 2021 r. (Wykaz dróg gminnych (powiat makowski, powiat miński, powiat mławski, powiat nowodworski, powiat ostrołęcki))

– pozostałe drogi, niebędące drogami publicznymi, w tym wewnętrzne i dojazdowe.

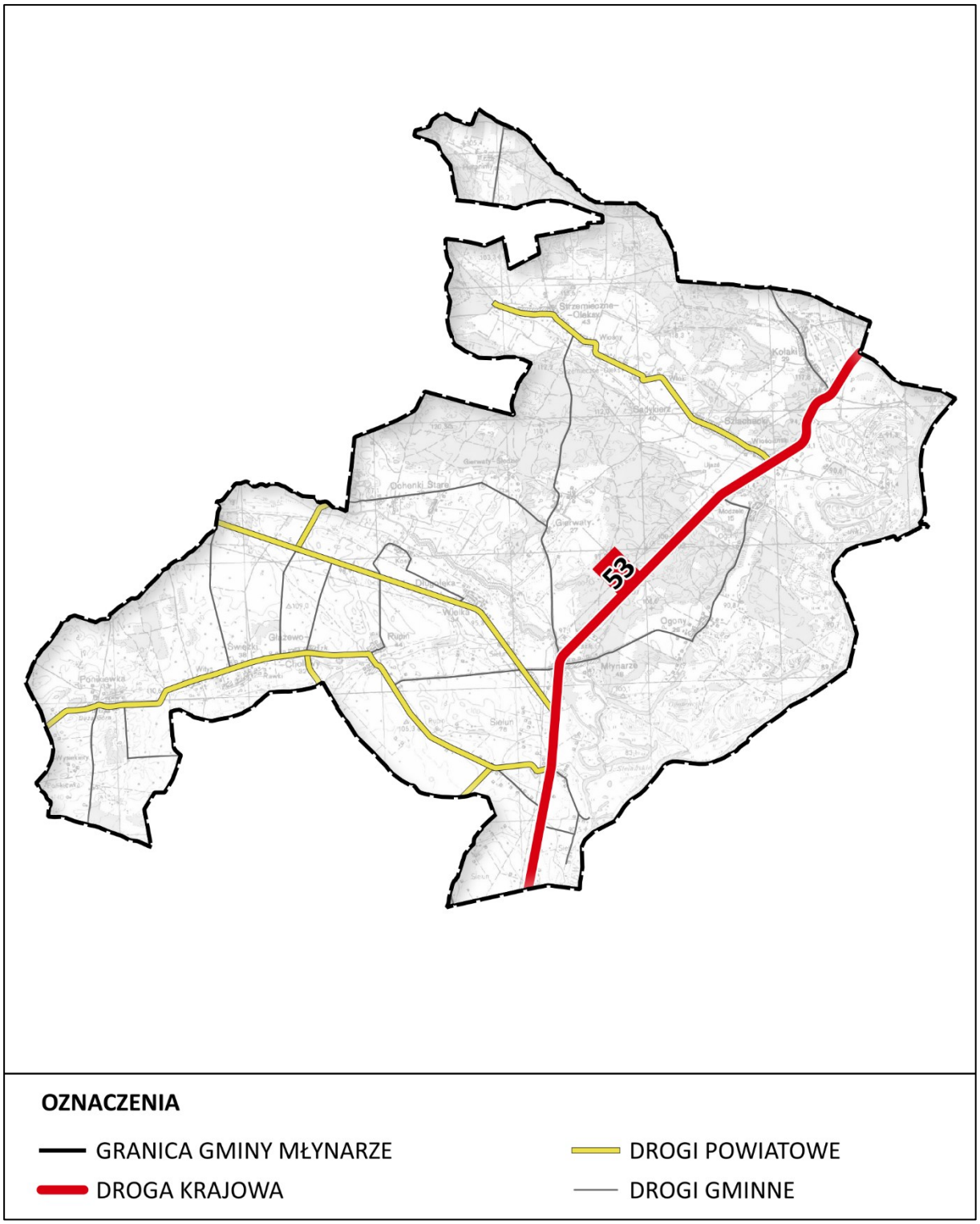

Ryc. 3 Układ komunikacyjny nadrzędny i podstawowy gminy
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k.

Stan techniczny drogi krajowej nr 53 przebiegającej przez teren gminy Młynarze należy uznać za bardzo dobry.

Przebiegające odcinki drogi krajowej nr 53 oraz dróg powiatowych mają w całości powierzchnię utwardzoną.[12] W przypadku dróg gminnych przeważają drogi o powierzchni utwardzonej (ok. 78%). W odniesieniu do nawierzchni utwardzonej, w dalszym ciągu stan części dróg wymaga poprawy.

[12] Zgodnie z ustawą z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym: droga twarda to droga z jezdnią o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej, klinkierowej lub brukowcowej oraz z płyt betonowych lub kamienno-betonowych, jeżeli długość nawierzchni przekracza 20 m.

Pomimo poczynionych w ostatnich latach inwestycji w infrastrukturę komunikacyjną konieczne są dalsze, sukcesywne modernizacje i przebudowy oraz realizacje nowych odcinków dróg.

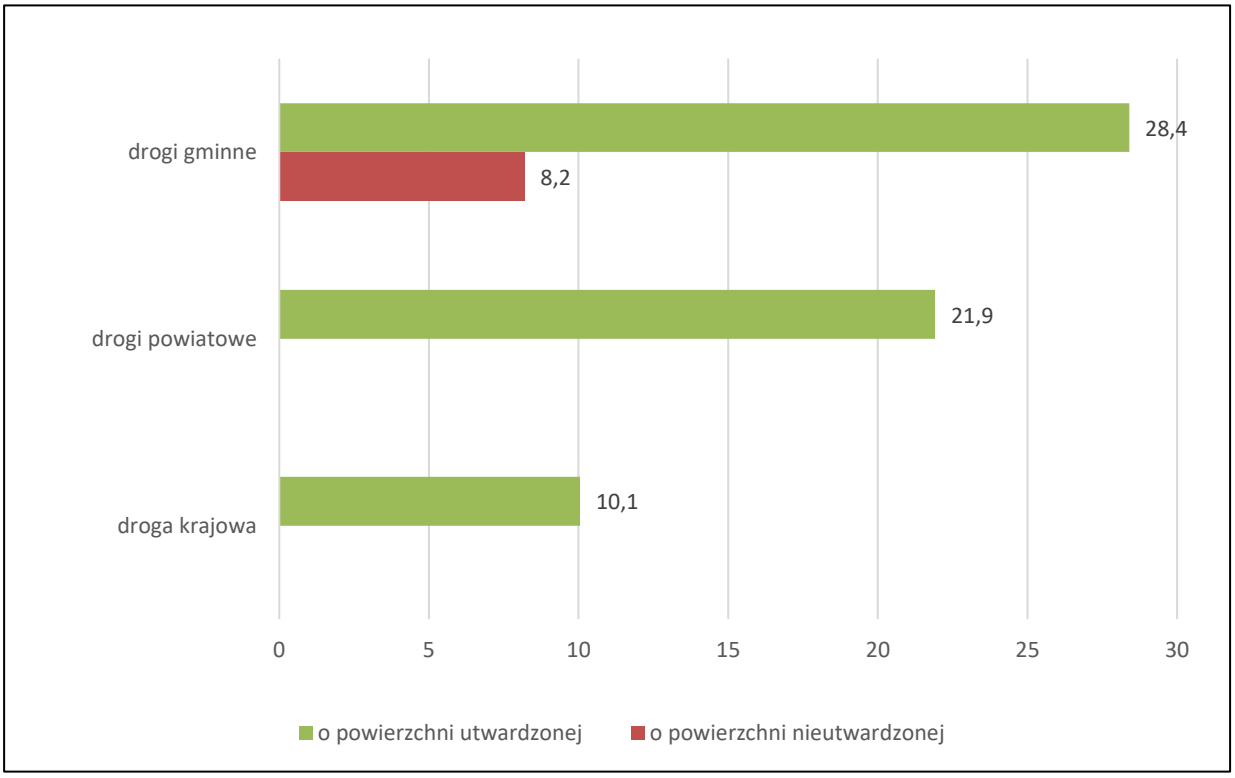

Ryc. 4 Długość dróg [km] na terenie gminy w podziale na drogi o nawierzchni utwardzonej i nieutwardzonej
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k oraz danych GUS.

Spośród dróg przebiegających przez teren gminy, badaniem natężenia ruchu (badanie 2020/2021) objęty został odcinek drogi krajowej nr 53. Średniodobowa liczba pojazdów silnikowych na DK nr 53 kształtowała się na poziomie ok. 5,2 tys. sztuk. Zdecydowanie wyższe natężenie ruchu samochodowego występuje w pobliżu Ostrołęki, Przasnysza, Pułtuska i Ostrowi Mazowieckiej, gdzie liczba pojazdów silnikowych przekracza 10 tys. sztuk/dobę.

W ostatnich latach obserwuje się zmniejszenie natężenia ruchu samochodowego na drodze krajowej nr 53 na odc. Przebiegającym przez gminę Młynarze, co związane jest z wyprowadzeniem znacznej części ruchu tranzytowego na trasy ekspresowe, w szczególności S8 i S61. Ponadto, warto nadmienić że natężenie ruchu jest zmienne w zależności od pór roku – zdecydowanie nasila się w okresie wiosenno-letnim, z uwagi na fakt, że DK 53 pełni rolę ważnego szlaku w kierunku Warmii i Mazur.

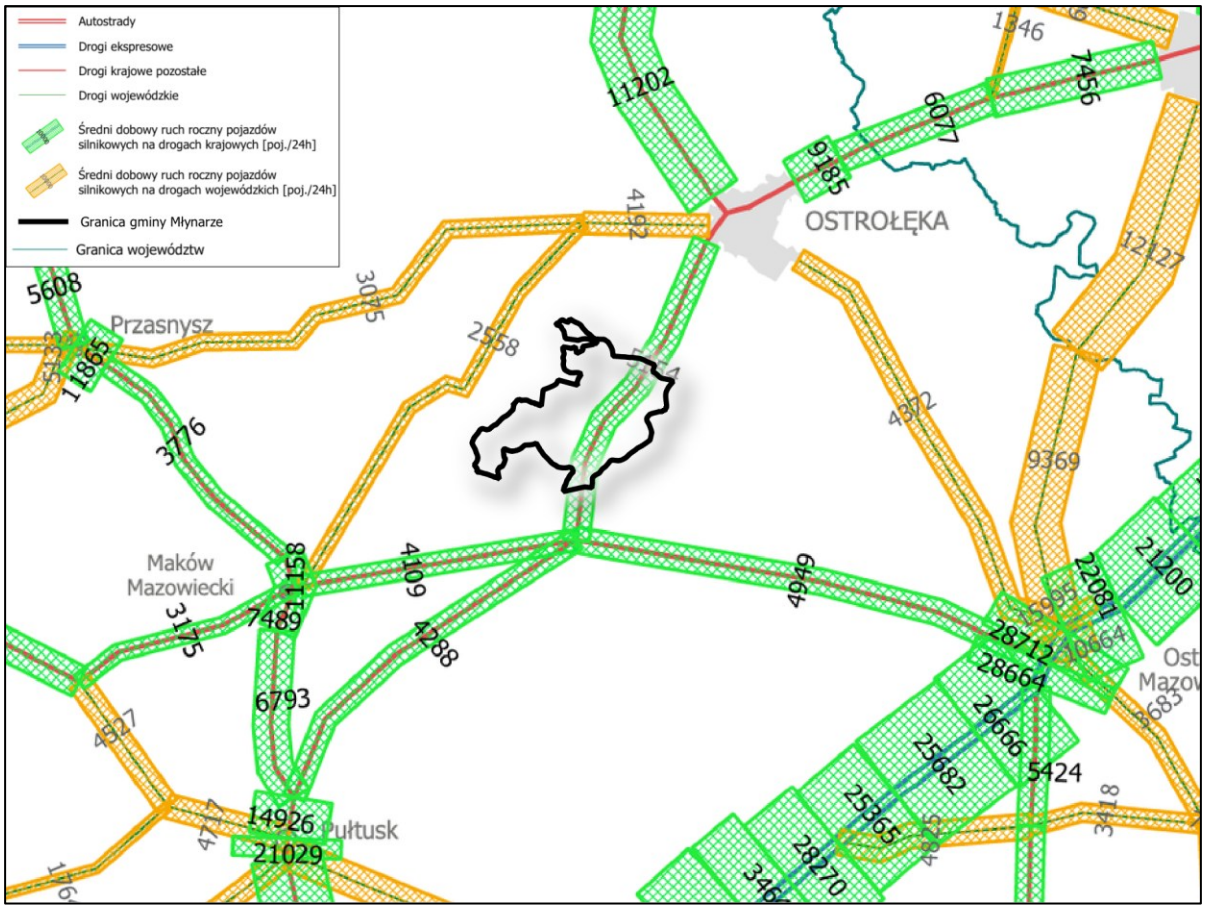

Ryc. 5 Średni dobowy ruch roczny pojazdów silnikowych na drogach krajowych i wojewódzkich
Materiał źródłowy: Generalny Pomiar Ruchu 2020/2021, GDDKiA.

2.2.2. INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

Przez teren gminy Młynarze nie przebiegają obecnie linie kolejowe. Najbliższe czynne stacje i przystanki kolejowe znajdują się w Pasiekach (gm. Goworowo), Grabowie oraz Nowej Wsi Kościelnej (gm. Olszewo-Borki), oddalonych o ok. 20-25 km. Stacja kolejowa w Pasiekach znajduje się przy linii kolejowej nr 29 (relacji Tłuszcz – Ostrołęka), natomiast stacje w Grabowie i Nowej Wsi Kościelnej położone są przy linii kolejowej nr 35 (relacji Ostrołęka – Szczytno).

2.2.3. INFRASTRUKTURA ROWEROWA

Na terenie gminy Młynarze infrastruktura rowerowa nie jest szczególnie rozwinięta, a większość transportu rowerowego odbywa się poboczem lub drogami. Nie funkcjonuje spójny system ścieżek rowerowych.[13]

Zważywszy na powszechne użytkowanie rowerów jako środków transportu lokalnego, pożądany byłby rozwój infrastruktury rowerowej, zwłaszcza realizowanej w formie ciągów rowerowych, zwiększających bezpieczeństwo użytkowników (odseparowanie ruchu pojazdów silnikowych od rowerowego i pieszo-rowerowego). W miejscach o utrudnionych warunkach realizacji ciągów wskazane jest wyznaczenie i oznakowanie ścieżek w formie pasów lub kontrapasów. Natomiast na terenach o niskiej intensywności zabudowy lub terenach otwartych warto wprowadzić oznakowanie. Ukształtowana sieć powiązań rowerowych stanowiłaby zachętę do korzystania z alternatywnych środków transportu, jakim są pojazdy rowerowe.

[13] Droga rowerowa określana jest jako droga lub jej część, przeznaczona dla ruchu rowerów, odpowiednio oznakowana, służąca głównie do celom komunikacyjnym, a nie turystycznym (w statystyce dróg rowerowych nie ujmuje się tzw. szlaków rowerowych, np. położonych w lesie).

2.2.4. TRANSPORT ZBIOROWY

Transport zbiorowy gminy Młynarze opiera się wyłącznie na transporcie autobusowym. W granicach gminy nie funkcjonuje dworzec kolejowy, a komunikacja odbywa się z wykorzystaniem przystanków autobusowych.

Z terenu gminy Młynarze realizowane są bezpośrednie i regularne kursy do Warszawy, Ostrołęki, Legionowa, Pułtuska oraz Makowa Mazowieckiego. Funkcjonują również połączenia o mniejszej częstotliwości (1-2 kursy dziennie) do miejscowości województwa warmińsko-mazurskiego, w tym do Mrągowa, Kętrzyna i Szczytna.[14]

Ponadto na terenie gminy funkcjonują połącznia w zakresie dowozu uczniów do szkoły.[15] Usługi transportu zbiorowego świadczą autobusy PKS oraz prywatne linie autobusowe.

Biorąc pod uwagę czynniki ekonomiczne, powierzchnię i zaludnienie gminy, charakter występującej zabudowy, a także powszechny dostęp do prywatnych środków transportu, należy uznać, że na jej obszarze nie ma przesłanek do stworzenia publicznych, lokalnych połączeń autobusowych (nie licząc dowozów do szkoły).

2.2.5. POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH

W odniesieniu do gminy Młynarze najbliższymi ośrodkami miejskimi są: Różan, znajdujący się w odległości ok. 9 km, Ostrołęka, oddalona o ok. 20 km oraz Maków Mazowiecki, pełniący funkcję siedziby powiatu makowskiego, oddalony o ok. 30 km. Czas dojazdu transportem indywidualnym do tych ośrodków zajmuje średnio od 10 do 25 minut.

Inne, ważne ośrodki miejskie z perspektywy gminy Młynarze to: Przasnysz, Pułtusk, Ostrów Mazowiecka, które zlokalizowane są w odległości od 40 do 45 km, natomiast czas dojazdu transportem indywidualnym nie przekracza 1 godziny.

Warto nadmienić, że stolica kraju i województwa mazowieckiego – Warszawa, oddalona jest o ok. 120 km, a czas dojazdu zajmuje średnio 1 godz. 30 min. Siedziby sąsiednich województw: warmińsko-mazurskiego (Olsztyn) oraz podlaskiego (Białystok), znajdują się w odległości kolejno ok. 135 km (2 godz. 5 min.) i ok. 145 km (2 godz.).

Odległość, a także stan infrastruktury komunikacyjnej przekłada się na czas dojazdu, potrzebny na dotarcie do poszczególnych miast (transport indywidualny), co zobrazowano poniżej:

[14] Materiał źródłowy: https://www.e-podroznik.pl/; https://sanimax.pl/rozklady
[15] Materiał źródłowy: https://spmlynarze.szkolnastrona.pl/

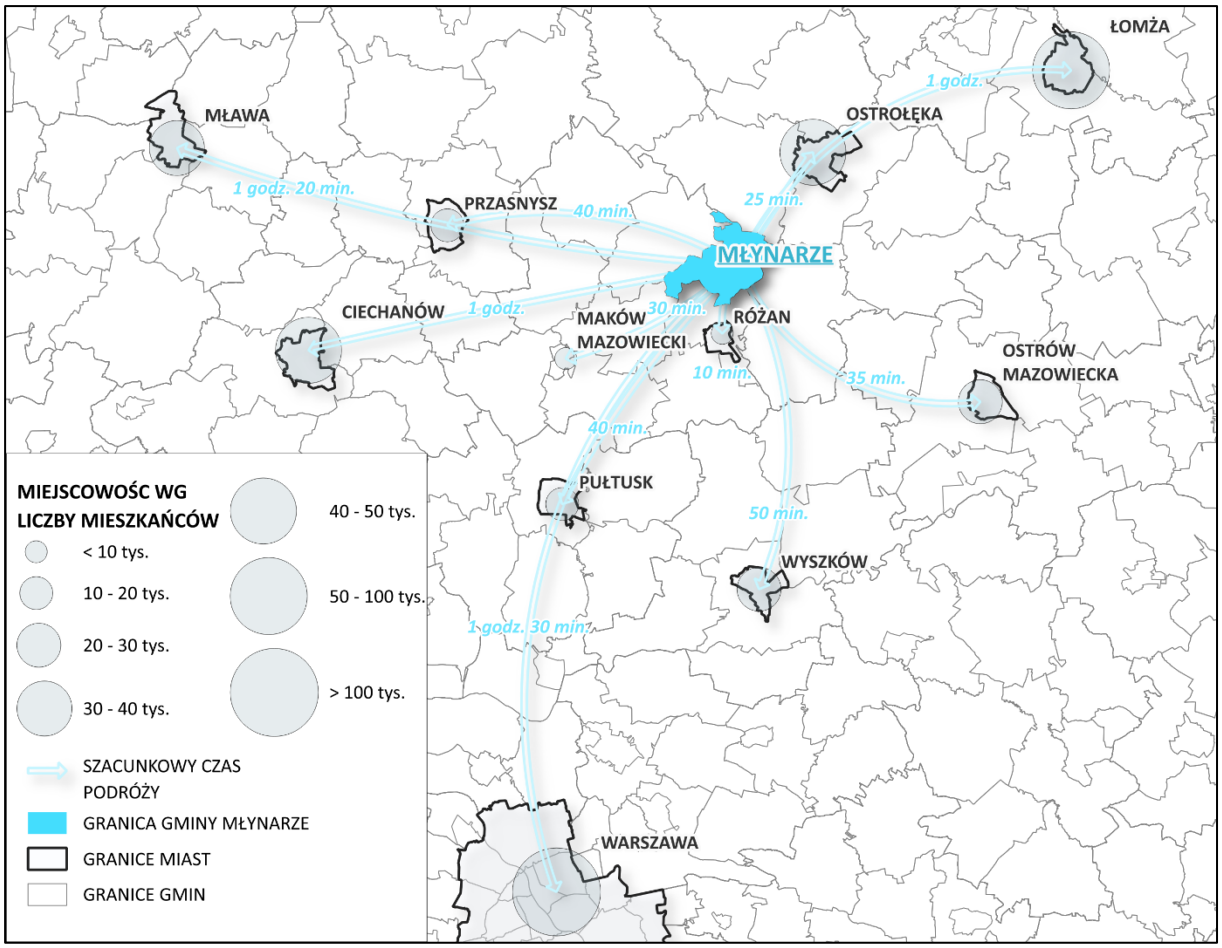

Ryc. 6 Lokalizacja gminy w stosunku do ośrodków miejskich oraz szacunkowy czas podróży transportem indywidualnym
* szacunkowy czas liczony z miejscowości Młynarze.
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k.

2.2.6. DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA GMINY W UJĘCIU KRAJOWYM

Dostępność transportowa stanowi jeden z kluczowych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego, wpływając zarówno na mobilność mieszkańców, jak i na atrakcyjność inwestycyjną poszczególnych obszarów kraju. W celu jej zobrazowania w skali lokalnej i ponadlokalnej stosuje się wskaźnik dostępności potencjałowej, określany jako wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT). Jest to syntetyczna miara odzwierciedlająca łączne oddziaływanie różnych gałęzi transportu, w tym drogowego, kolejowego oraz – w mniejszym stopniu – lotniczego, na poziom powiązań przestrzennych gmin.

Analiza została podzielona na cztery elementy. Najpierw pokazano, jak kształtowała się dostępność międzygałęziowa gmin w 2017 roku. Następnie przedstawiono prognozowany stan dostępności w 2030 r., wynikający z realizowanych inwestycji infrastrukturalnych. Kolejna część dotyczy zmian wskaźnika WMDT w latach 2020–2030, wskazując obszary o najszybszej poprawie. Na zakończenie zaprezentowano planowany układ dróg ekspresowych i autostrad, który będzie podstawą dalszego kształtowania dostępności kraju.

WSKAŹNIK MIĘDZYGAŁĘZIOWEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ W 2017 ROKU

Jak wynika z poniższej ryciny gmina Młynarze w 2017 r. odznaczała się przeciętnym w skali kraju wskaźnikiem dostępności transportowej (WMDT: 20-30). Było to charakterystyczne dla gmin z tego rejonu województwa mazowieckiego, które cechowała zbliżona lub nieco niższa dostępność transportowa.

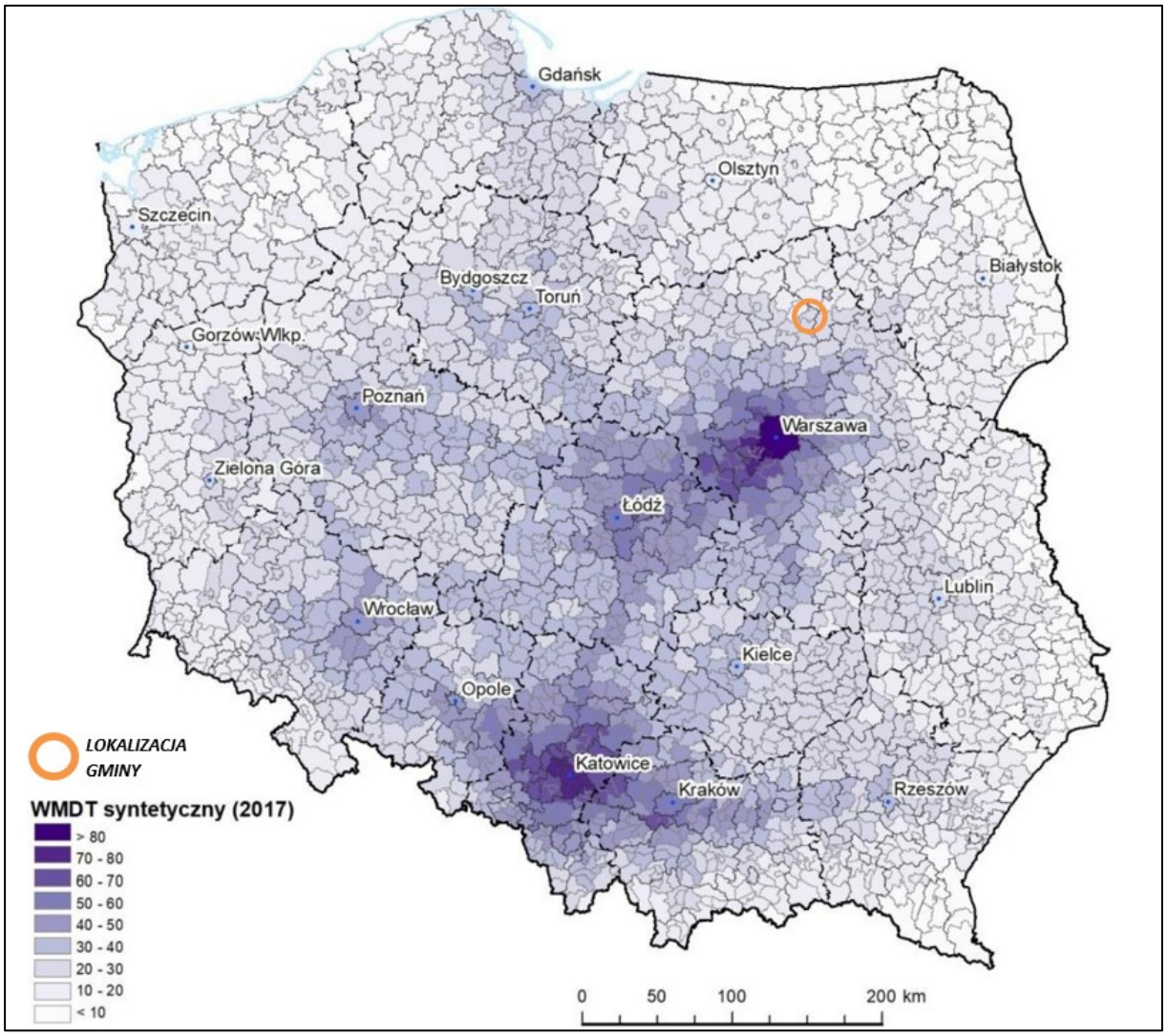

Ryc. 7 Wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej w odniesieniu do gmin w Polsce, stan na 2017 r.
Materiał źródłowy: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku (za: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych dot. perspektywy finansowej 2014-2020 (aktualizacja). 2017, Komornicki i in. IGiPZ PAN Warszawa).

OCZEKIWANY WSKAŹNIK MIĘDZYGAŁĘZIOWEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ W 2030 ROKU

Jak wynika z poniższej ryciny gmina Młynarze w 2030 r. odznaczać się będzie w dalszym ciągu przeciętnym w skali kraju wskaźnikiem dostępności transportowej (WDDT: 20-30).

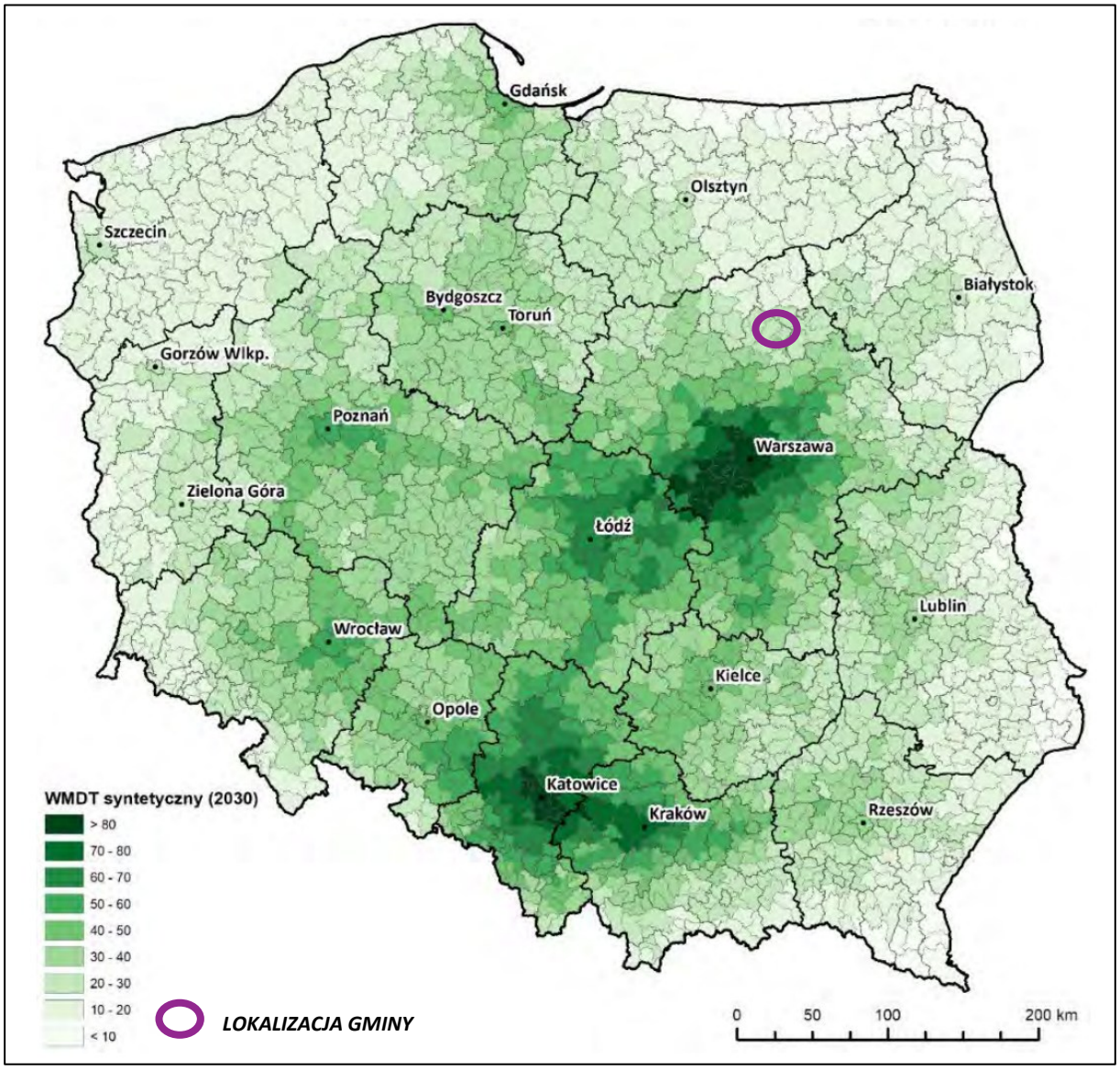

Ryc. 8 Oczekiwany wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej dla gmin w 2030 roku
Materiał źródłowy: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych perspektyw finansowych 2014-2020 i 2021-2027 (aktualizacja 2024/2025).

OCZEKIWANA ZMIANA WSKAŹNIKA MIĘDZYGAŁĘZIOWEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ NA PRZESTRZENI OKRESU 2020-2030

Jak wynika z poniższej ryciny wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej dla gminy Młynarze na przestrzeni okresu 2020-2030 r. zwiększy się o 10-20%. Wskaźnik ten kształtować się będzie na zbliżonym poziomie w gminach ościennych.

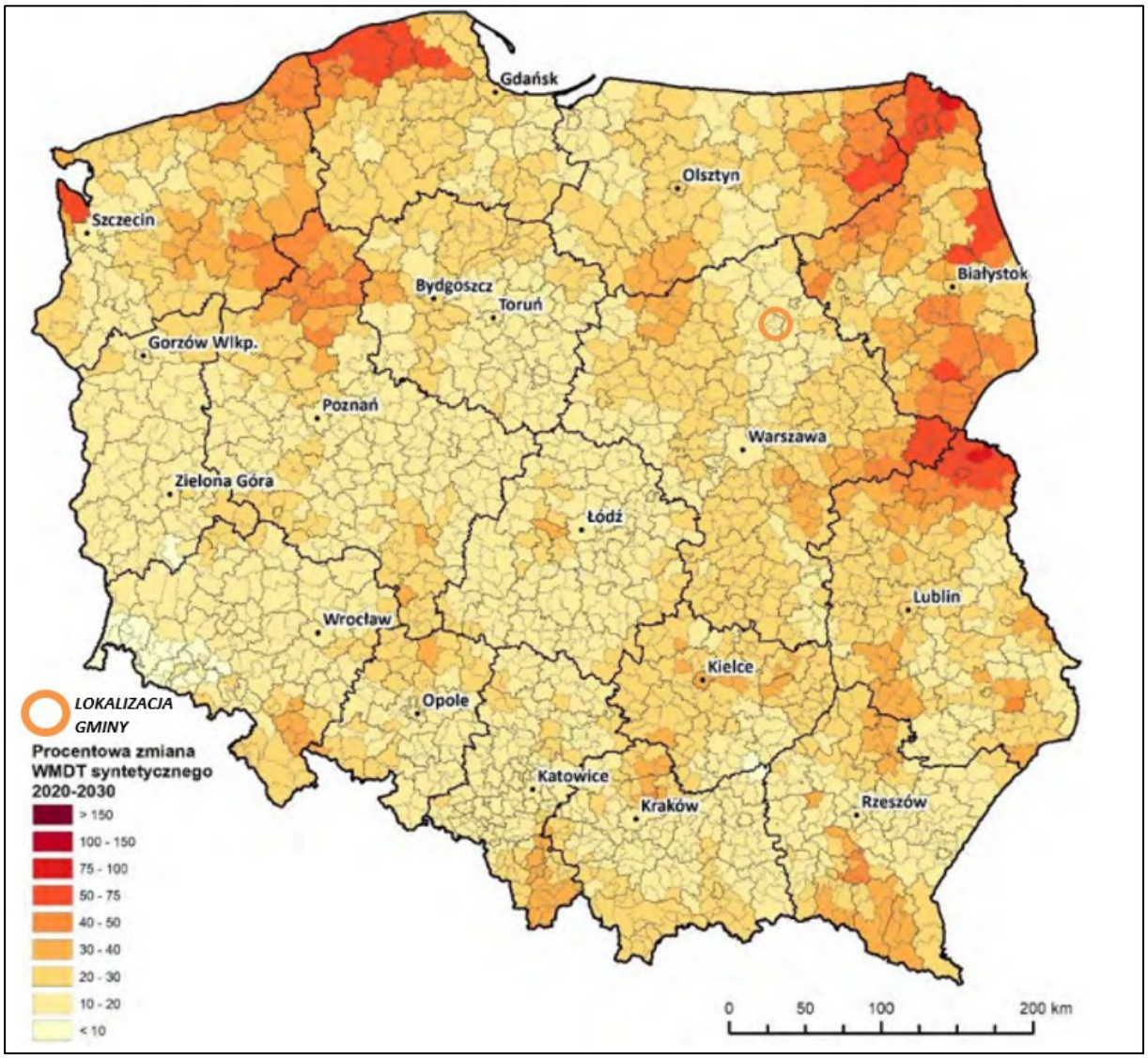

Ryc. 9 Oczekiwana procentowa zmiana wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej dla gmin na przestrzeni okresu 2020-2030

Materiał źródłowy: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych perspektyw finansowych 2014-2020 i 2021-2027 (aktualizacja 2024/2025).

DOCELOWY PRZEBIEG SIECI DRÓG EKSPRESOWYCH I AUTOSTRAD W POLSCE

Analizując docelowy przebieg sieci dróg ekspresowych i autostrad stwierdza się, że obszar gminy Młynarze położony w oddaleniu od polskiej sieci dróg ekspresowych i autostrad. Najbliższe drogi ekspresowe przebiegają w Ostrowi Mazowieckiej, oddalonej o ok. 45 km (S8 oraz S61), natomiast najbliższa autostrada przebiega w pobliżu Mińska Mazowieckiego (A2, węzeł Kałuszyn), oddalonego o ok. 115 km od granicy gminy.

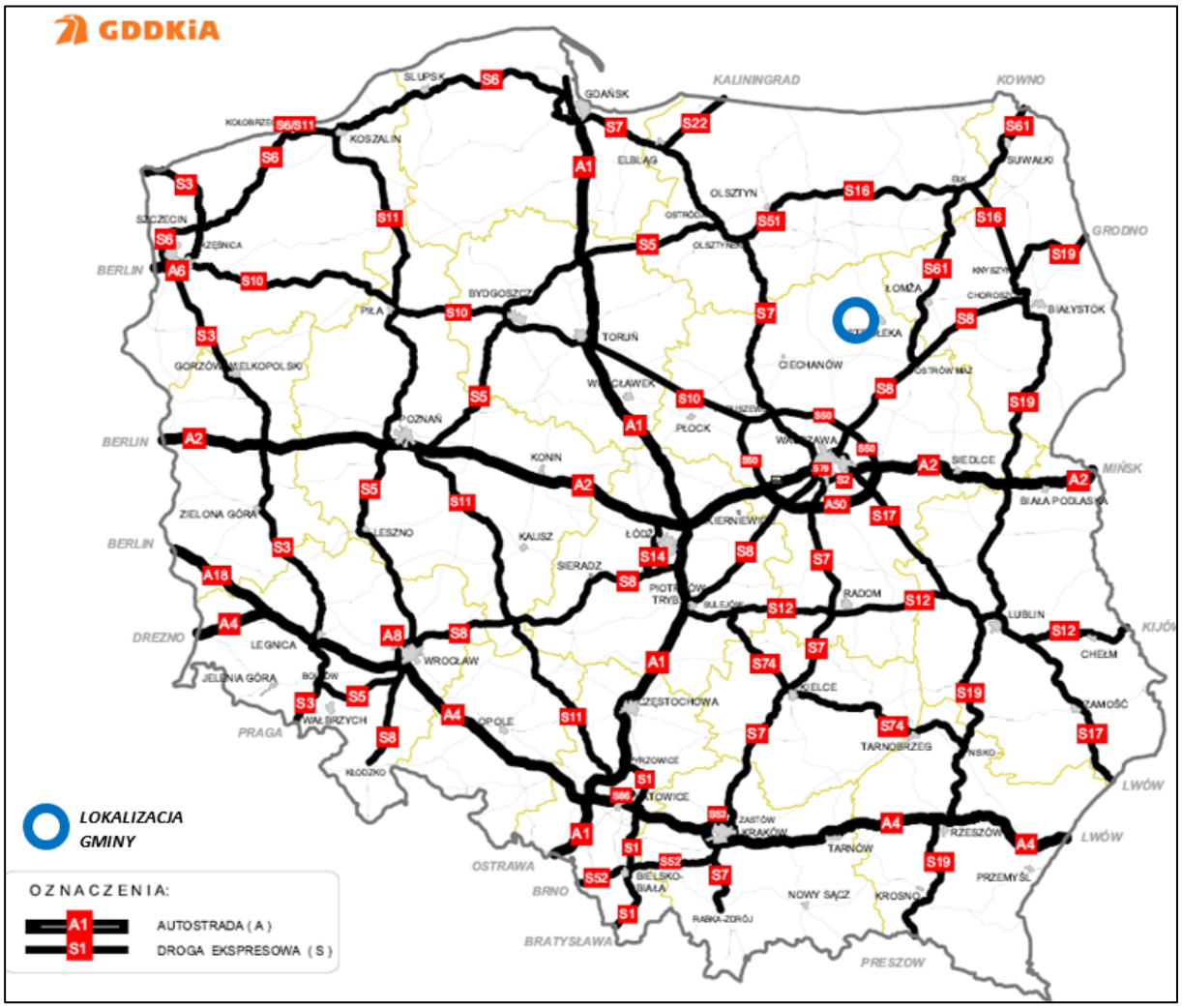

Ryc. 10 Docelowy przebieg sieci dróg ekspresowych i autostrad w Polsce
Materiał źródłowy: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

PODSUMOWANIE

Uwzględniając przyszłościowy, docelowy układ dróg ekspresowych i autostrad[16] należy zauważyć, że gmina Młynarze zlokalizowana jest w oddaleniu od tej sieci, co może (nie musi) stanowić słabą stronę względem podobnych ośrodków, zlokalizowanych bliżej np. drogi ekspresowej S61. Ważnym szlakiem komunikacji drogowej na terenie gminy pozostanie jednak droga krajowa nr 53 (droga główna ruchu przyśpieszonego), która zapewnia ona dogodne połączenie z Ostrołęką (a także Łomżą za pośrednictwem DW760) oraz Różanem i Pułtuskiem, a w dalszej kolejności Warszawą, gdzie łączy się z drogą ekspresową S8. W najbliższych latach czas i komfort podróży ulegną znaczącej poprawie dzięki kluczowym inwestycjom na drodze krajowej nr 61 (tj. kontynuacji DK 53 w kierunku stolicy). Realizowana obwodnica Pułtuska usprawni dojazd w kierunku Warszawy, natomiast

[16] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych.

planowana obwodnica Ostrołęki pozwoli na przyspieszenie trasy w kierunku Warmii i Mazur oraz do międzynarodowej trasy *Via Baltica* (S61)

Czynnikiem ograniczającym dostępność transportową jest brak infrastruktury kolejowej na terenie gminy. Nieobecność transportu szynowego ogranicza możliwości alternatywnych, bardziej efektywnych i ekologicznych form przemieszczania się, zarówno w zakresie ruchu pasażerskiego, jak i towarowego. W konsekwencji, mimo realizowanych inwestycji drogowych, system transportowy gminy pozostaje w dużym stopniu uzależniony od transportu samochodowego, co pogłębia peryferyjny charakter obszaru w skali regionalnej.

2.2.7. PLANY INWESTYCYJNE W ODNIESIENIU DO SIECI TRANSPORTOWEJ

Na terenie gminy Młynarze, zgodnie z obowiązującymi dokumentami strategicznymi szczebla regionalnego nie planuje się inwestycji w odniesieniu do sieci transportowej.

Zgodnie z projektem Strategii Rozwoju Powiatu Makowskiego do roku 2034, planowana jest odniesieniu do sieci transportowej w granicach gminy Młynarze, przebudowa drogi powiatowej nr 2104W Głażewo - Święszki - Sieluń na odcinku o długości 6,000 km.

Ponadto zakłada się sukcesywne remonty, modernizacje, przebudowy lub rozbudowy dróg gminnych i wewnętrznych oraz budowę nowych dróg gminnych i wewnętrznych, w zależności od możliwości finansowych.

2.3. TELEKOMUNIKACJA I INTERNET

Na terenie gminy Młynarze znajduje się sieć telekomunikacyjna (zarówno bezprzewodowa, jak i przewodowa). Sieć telekomunikacyjna składa się z łączy telekomunikacyjnych i radiowych. Znajduje się tu kilka stacji bazowych telefonii komórkowej (GSM). Zasięg działania mobilnych sieci komórkowych jest w większości dobry lub bardzo dobry. Szybki dostęp do Internetu dla mieszkańców gminy realizowany jest dzięki sieci światłowodowej, która przebiega przez część miejscowości: Młynarze, Sieluń, Długołęka Wielka , Długołęka Koski, Głażewo – Cholewy, Głażewo- Święszki. Problemy z dostępnością sieci występują głównie na terenach niezagospodarowanych (lasy, łąki itp.) oraz lokalnie na terenach, gdzie występuje rozproszona zabudowa.

Pod koniec września 2025 r. w zasięgu stacjonarnego dostępu do usług szerokopasmowych było 345 punktów adresowych, tj. ok. 40% punktów adresowych ogółem. Na wskazanym obszarze były 664 białe plamy NGA, w tym 518 pozostało bez żadnego zasięgu.[17]

Tab. 6 Liczba zasięgów z podziałem na medium w gminie Młynarze

MEDIUM	LICZBA ZASIĘGÓW	UDZIAŁ (%)
światłowodowe	1 745	91,99
kablowe parowe miedziane	1	0,05
radiowe (FWA)	151	7,96
SUMA	**1 897**	**100**

Materiał źródłowy: Polska w zasięgu stacjonarnego dostępu do Internetu, III kwartał 2025, województwo mazowieckie.

Dostępność Internetu na terenie gminy zapewniają podmioty zewnętrzne (operatorzy sieci). Wybrane miejscowości mogą korzystać z tzw. Internetu stacjonarnego, a dostęp do technologii ruchomych sieci telekomunikacyjnych 4G (LTE) jest możliwy w większej części gminy, przy czym

[17] Biała plama NGA – punkt adresowy, który nie znajduje się w zasięgu sieci dostępu do Internetu umożliwiającej świadczenie usług dostępowych o przepustowości co najmniej 30 MB/s (a w przypadku lokalizacji placówki oświatowej – o przepustowości co najmniej 100 Mb/s).

zróżnicowana jest jakość tego dostępu. Ponadto mieszkańcy niektórych miejscowości posiadają dostęp do sieci telekomunikacyjnej nowej generacji 5G.[18]

Przykład zasięgu jednej z sieci komercyjnych przedstawia poniższa rycina:

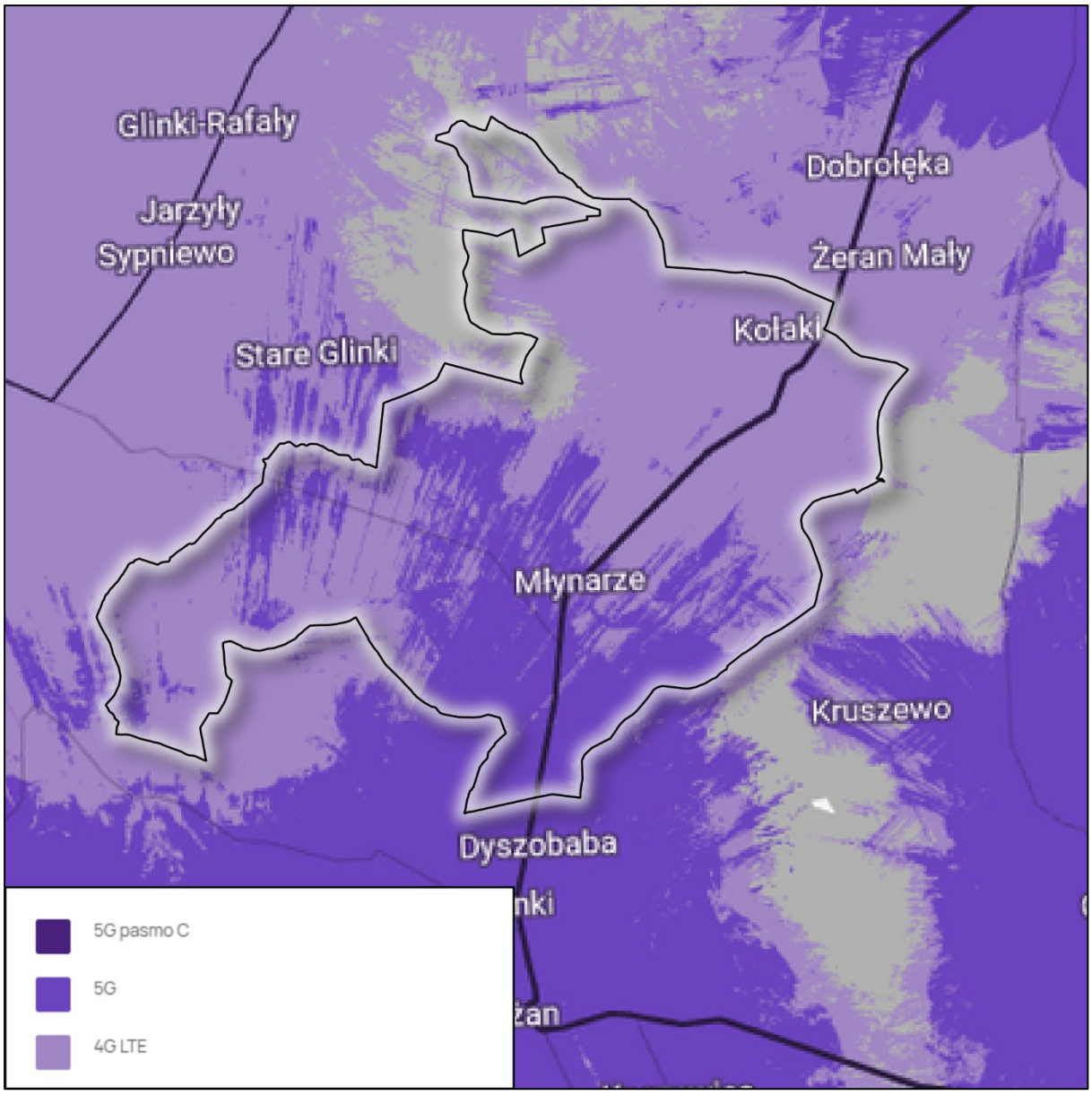

Ryc. 11 Mapa zasięgu sieci telefonii komórkowej (na przykładzie jednego z operatorów) w grudniu 2025 r.
Materiał źródłowy: Dane jednego z operatorów sieci.

W ramach realizacji Programu Operacyjnego „Polska Cyfrowa" w latach 2018-2023 gmina Młynarze, należąca do podregionu ostrołęckiego, została objęta projektem budowy sieci szerokopasmowego Internetu. Celem projektu było wyeliminowanie terytorialnych różnic w dostępie do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach, co pozwoliło mieszkańcom gminy korzystać z łączy o minimalnej prędkości 100 Mb/s. Inwestycja obejmowała zarówno gospodarstwa domowe, jak i placówki oświatowe, które zostały podłączone do nowoczesnej sieci o symetrycznej przepustowości.[19]

[18] Materiał źródłowy: Materiały informacyjne publikowane na stronach internetowych poszczególnych operatorów sieci.
[19] Materiał źródłowy: Lista projektów realizowanych z Programu Polska Cyfrowa w Polsce w latach 2014-2020.

Dzięki infrastrukturze światłowodowej mieszkańcy mogą korzystać z usług internetowych i telewizyjnych oferowanych przez ogólnopolskich i lokalnych dostawców. Infrastruktura zrealizowana została w technologii, która opiera się na kablach światłowodowych doprowadzanych bezpośrednio do domostw, gwarantujących szybkość i niezawodność usług cyfrowych. W przypadku miejscowości wiejskich sieć internetowa w dalszym ciągu dostępna jest za pośrednictwem kabli telefonicznych.

W przyszłości alternatywą dla sieci światłowodowej mogą okazać się inne technologie, zapewniające dostępność i właściwą jakość połączeń internetowych, jak np. satelitarny system telekomunikacyjny. System satelitarny mający docelowo składać się z ok. 12 000 satelitów umieszczonych na niskiej orbicie okołoziemskiej (na wysokościach: 340 km, 550 km oraz 1150 km nad Ziemią), aktualnie jest w fazie tworzenia. Jego ideą jest globalne zapewnienie dostępu do Internetu. Ponadto niewykluczone są, kolejne generacje ruchomych sieci telekomunikacyjnych (5G i więcej).

2.4. WNIOSKI

INFRASTRUKTURA DROGOWA

- Położenie gminy na przebiegu ważnego szlaku komunikacyjnego dla Mazowsza i Polski północno-wschodniej.
- Niewystarczający stan techniczny niektórych odcinków dróg lokalnych, równający się niższemu poziomowi bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

INFRASTRUKTURA KOLEJOWA

- Brak infrastruktury kolejowej obsługującej zarówno ruch pasażerski, jak również kolejowy.

INFRASTRUKTURA ROWEROWA

- Niedostatecznie rozwinięta sieć dróg rowerowych.

TRANSPORT ZBIOROWY

- Stosunkowo wysoka dostępność komunikacji zbiorowej zewnętrznej (obecność bezpośredniego połączenia z głównymi ośrodkami miejskim regionu oraz stolicą kraju).

POŁOŻENIE WZGLĘDEM WIĘKSZYCH OŚRODKÓW MIEJSKICH

- Znaczna odległość od dużych ośrodków miejskich (powyżej 1 godz.).
- Istniejące lokalne powiązania funkcjonalne z najbliższymi ośrodkami miejskimi (Różan, Ostrołęka, Maków Mazowiecki).

DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA W UJĘCIU KRAJOWYM I MIĘDZYNARODOWYM

- Lokalizacja gminy w oddaleniu od docelowego układu sieci dróg ekspresowych i autostrad, lotnisk oraz szlaków komunikacji kolejowej.

PLANY INWESTYCYJNE W ZAKRESIE SIECI TRANSPORTOWEJ

- Planowane inwestycje w infrastrukturę drogową stanowiące potencjał dla poprawy jakości połączeń transportowych oraz wzmocnienia integracji komunikacyjnej z otoczeniem.

TELEKOMUNIKACJA I INTERNET

- Ograniczony zasięg sieci mobilnych na terenach słabo zagospodarowanych i o rozproszonej zabudowie.
- W dalszym ciągu wysoka liczba „białym plam NGA” (punktów adresowych położonych poza zasięgiem sieci szybkiego Internetu).

3. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.1. STAN LUDNOŚCI

3.1.1. LICZBA LUDNOŚCI I GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA

Gminę Młynarze zamieszkuje ogółem ok. 1,6 tys. osób, co stanowi ok. 3,9% ludności powiatu makowskiego.[20] Zdecydowanie największy odsetek zamieszkuje sołectwo Młynarze (ok. 16,9%) oraz w dalszej kolejności: Sieluń, Sadykierz, Ogony, Głażewo-Święszki oraz Strzemieczne-Oleksy.[21]

Tab. 7 Liczba ludności na terenie gminy w 2024 roku

SOŁECTWO	LICZBA MIESZKAŃCÓW W GMINIE 2024	
	OSOBY	UDZIAŁ %
Długołęka-Koski	21	1,3
Długołęka Wielka	80	4,8
Gierwaty	83	5,0
Głażewo-Cholewy	98	5,9
Głażewo-Święszki	126	7,6
Kołaki	98	5,9
Młynarze	281	16,9
Modzele	43	2,6
Ochenki	33	2,0
Ogony	138	8,3
Rupin	96	5,8
Sadykierz	166	10,0
Sieluń	247	14,8
Strzemieczne-Oleksy	116	7,0
Załęże-Ponikiewka	38	2,3

Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy Młynarze.

Gęstość zaludnienia gminy Młynarze wynosi 21,5 os/km^2 i jest[22]:

- znacznie niższa niż średnia dla powiatu makowskiego (38,8 os/km^2),
- wyraźnie niższa niż średnia dla województwa mazowieckiego (154,9 os/km^2),
- wyraźnie niższa niż średnia dla Polski (119,4 os/km^2).

[20] Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności, stan na 31.12.2024 r.
[21] Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy Młynarze.
[22] Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: gęstość zaludnienia, stan na 31.12.2024 r.

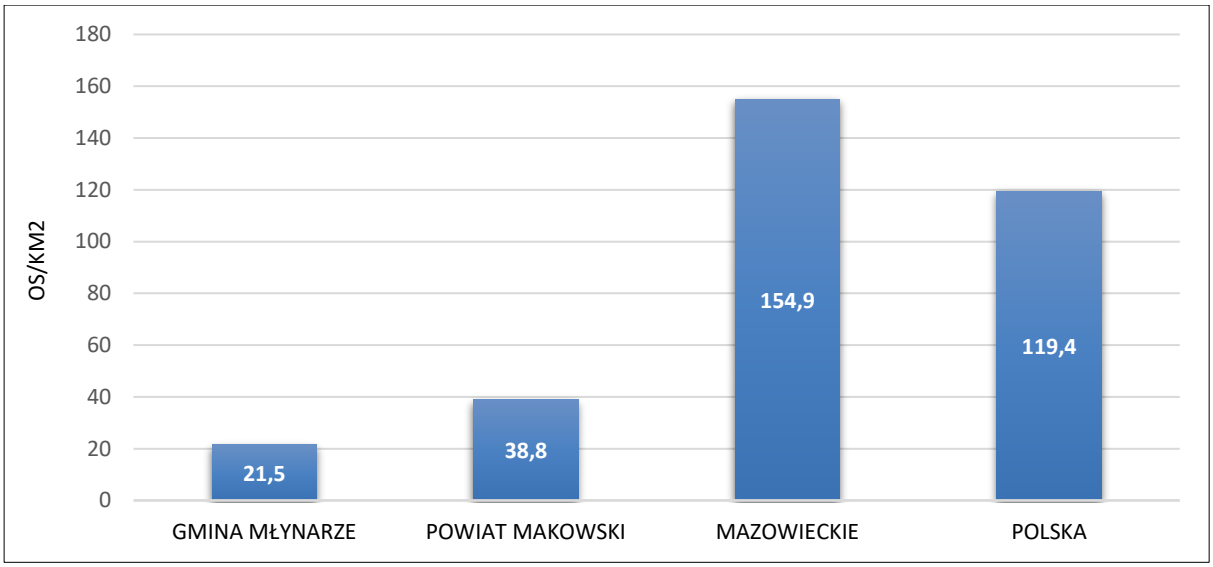

Ryc. 12 Gęstość zaludnienia gminy na tle powiatu, województwa i kraju
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

3.1.2. STRUKTURA PŁCI

W strukturze płci gminy Młynarze odznacza się niewielka przewaga mężczyzn, których liczba wynosi 824, w stosunku do liczby 786 kobiet. Współczynnik feminizacji (tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) wynosi zatem 95, co jest wartością niższą w stosunku do średniej dla całego powiatu makowskiego (101), województwa mazowieckiego (109) oraz kraju (107).[23]

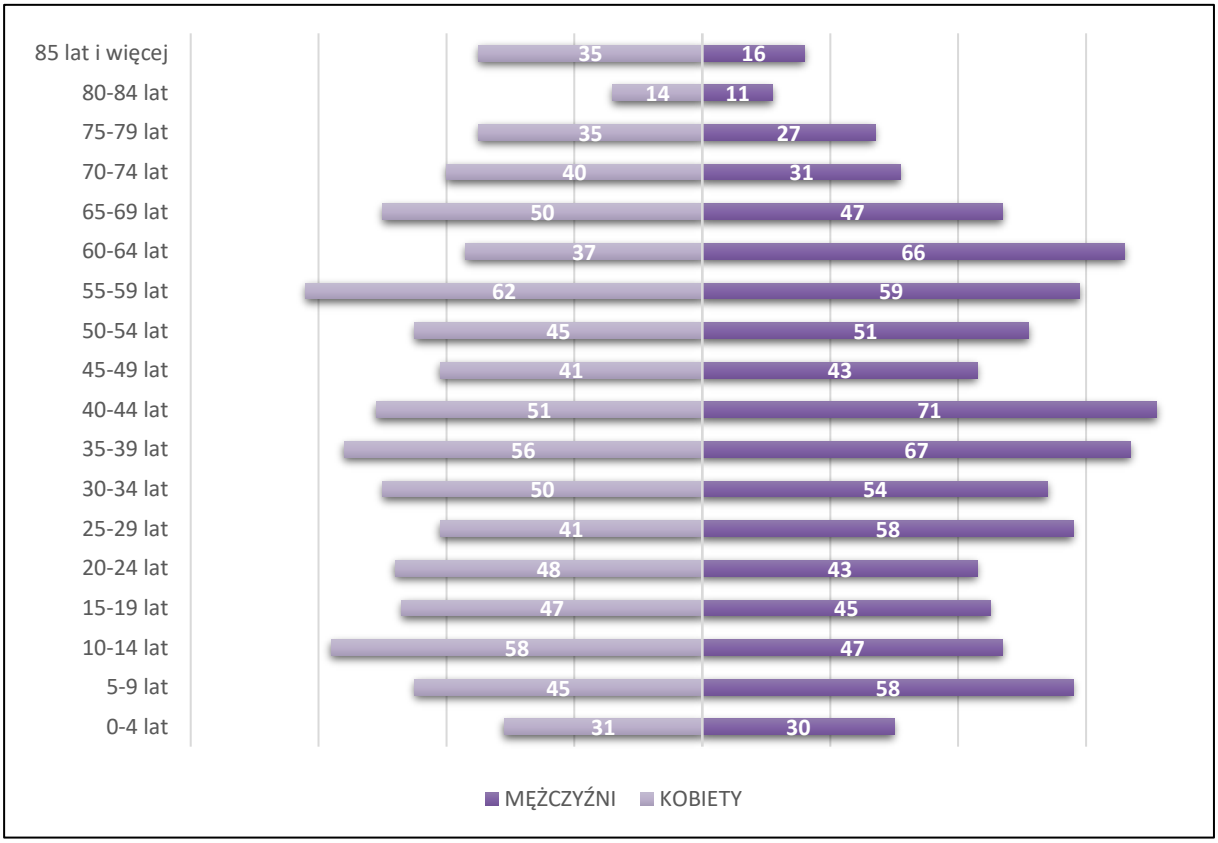

Ryc. 13 Piramida wieku i płci w gminie Młynarze
Materiał źródłowy: Dane GUS - stan ludności: ludność wg grup wieku i płci, stan na 31.12.2024 r.

[23] Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: współczynnik feminizacji, stan na 31.12.2024 r.

3.1.3. STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI

W podziale na ekonomiczne grupy wieku, w gminie Młynarze dominuje ludność w wieku produkcyjnym, która stanowi 59,1% ogółu mieszkańców. Drugą grupę stanowi ludność w wieku poprodukcyjnym, obejmująca 21,3%. Najmniej liczną grupę stanowi ludność w wieku przedprodukcyjnym, której udział wynosi 19,6%. W porównaniu ze wskaźnikami dla Polski, województwa i powiatu, zaznacza się wyższy odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, a jednocześnie najniższy udział w wieku poprodukcyjnym.[24]

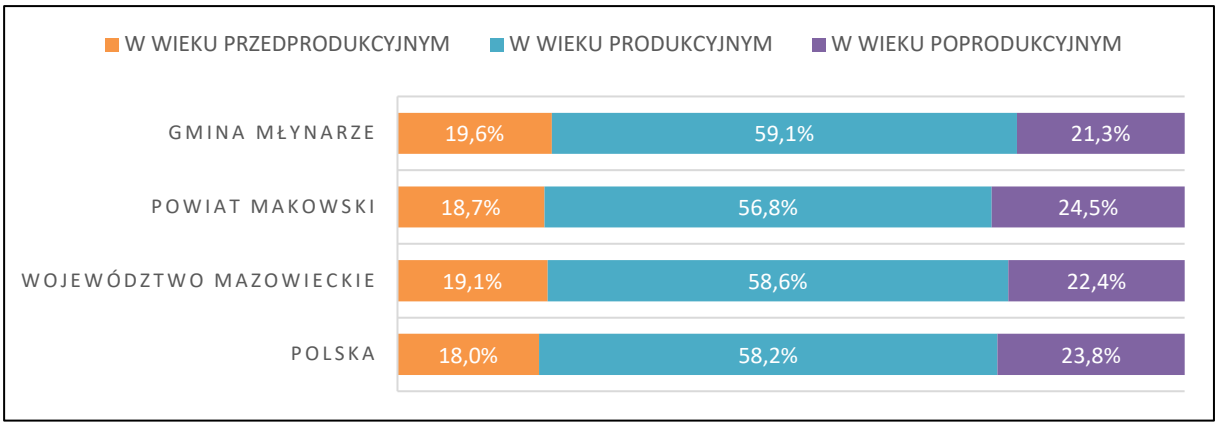

Ryc. 14 Udział ekonomicznych grup wieku w gminie na tle powiatu, województwa i kraju
Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci, stan na 31.12.2024 r.

3.2. PROCESY DEMOGRAFICZNE

3.2.1. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat wskaźnik przyrostu naturalnego osiągał zarówno dodatnie jak i ujemne wartości i wahał się od -13 os. w 2021 r. do 14 os. w latach 2016-2017. Średni przyrost naturalny na przestrzeni analizowanych lat bilansował się, a zatem w analizowanym okresie liczba zgonów równała się liczbie urodzeń.

Tab. 8 Ruch naturalny ludności w gminie w latach 2015-2024

RUCH NATURALNY WEDŁUG PŁCI											
ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2015-2024
URODZENIA ŻYWE [os.]											
Ogółem	12	26	33	21	16	16	10	14	9	11	17
Mężczyźni	8	15	16	11	10	7	6	8	4	7	9
Kobiety	4	11	17	10	6	9	4	6	5	4	8
ZGONY OGÓŁEM [os.]											
Ogółem	18	12	19	21	17	20	23	13	19	10	17
Mężczyźni	5	4	9	6	8	8	16	6	9	6	8
Kobiety	13	8	10	15	9	12	6	7	10	4	9
PRZYROST NATURALNY [os.]											

[24] Materiał źródłowy: Dane GUS – stan ludności: ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci, stan na 31.12.2024 r.

RUCH NATURALNY WEDŁUG PŁCI											
ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2015-2024
Ogółem	-6	14	14	0	-1	-4	-13	1	-10	1	0
Mężczyźni	3	11	7	5	2	-1	-10	2	-5	1	2
Kobiety	-9	3	7	-5	-3	-3	-3	-1	-5	0	-2

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

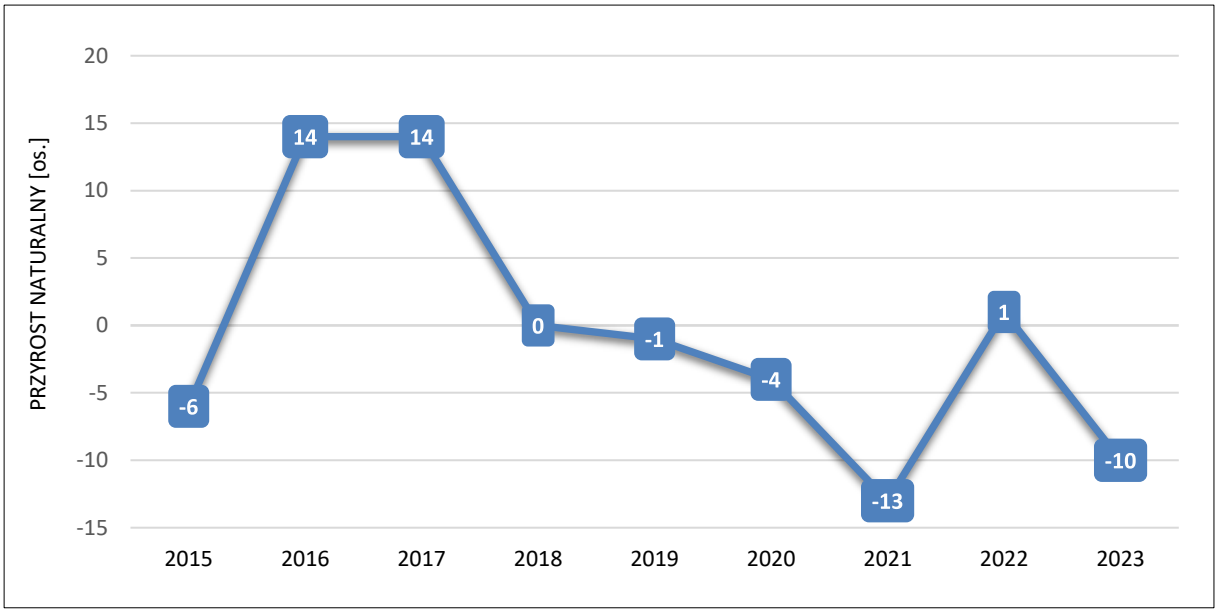

Ryc. 15 Przyrost naturalny w gminie w latach 2015-2024
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

3.2.2. MIGRACJE

W gminie Młynarze na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się niemal wyłącznie ujemne saldo migracji (z wyjątkiem 2022 i 2024 r.). Najmniej korzystnie sytuacja kształtowała się w 2019 r., wówczas wskaźnik ten osiągnął wartość -25 osób. Najwyższą wartość odnotowano w 2022 r., gdzie wskaźnik ten osiągnął wartość dodatnią (9 os.).

Średnie saldo migracji w analizowanych latach wyniosło -12 os./rok[25], natomiast łącznie w analizowanych latach 2016-2024[26] dokonano 116 zameldowań i 224 wymeldowania, a zatem saldo migracji wyniosło łącznie -108 os.

Tab. 9 Migracje w gminie w latach 2016-2024

MIGRACJE WEDŁUG KIERUNKÓW										
ROK	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2015-2024
ZAMELDOWANIA										
Ogółem	8	5	16	12	11	8	25	15	16	12,9
Z miast	4	2	7	6	5	5	11	11	6	6,3
Ze wsi	4	3	8	5	6	3	14	4	10	6,3

[25] Materiał źródłowy: Dane GUS – migracje wewnętrzne i zagraniczne: migracje na pobyt stały gminne wg płci migrantów i kierunku (miasto, wieś), stan na 31.12.2024 r.

MIGRACJE WEDŁUG KIERUNKÓW										
ROK	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2015-2024
WYMELDOWANIA										
Ogółem	28	8	30	37	26	31	16	33	15	24,9
Do miast	23	6	16	22	16	23	7	13	9	15,0
Na wieś	5	2	14	15	10	8	9	20	6	9,9
SALDO MIGRACJI										
Ogółem	-20	-3	-14	-25	-15	-23	9	-18	1	-12,0

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

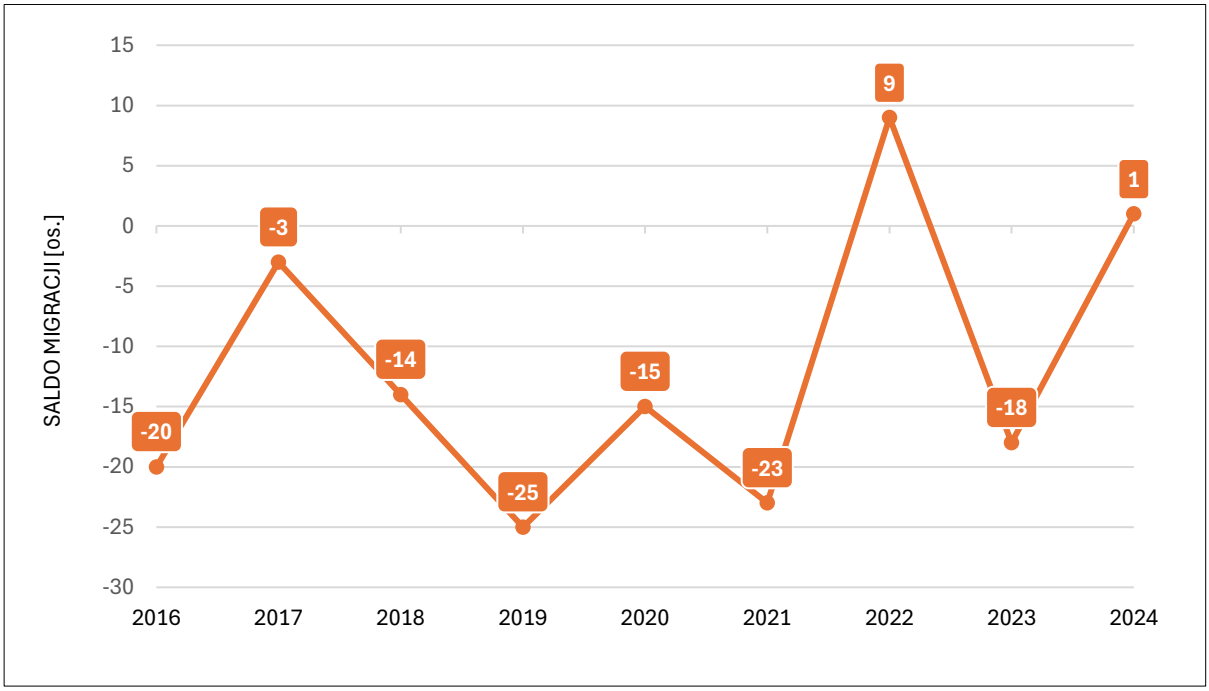

Ryc. 16 Saldo migracji w gminie w latach 2016-2024
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Szansą zahamowania ujemnego salda migracji może być podjęcie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności gminy Młynarze jako miejsca do zamieszkania poprzez m.in. polepszenie warunków życia i promocję gminy jako miejsca atrakcyjnego osiedleńczo, a także stymulowanie rozwoju lokalnego rynku pracy.

3.2.3. RUCH RZECZYWISTY LUDNOŚCI

Przyrost rzeczywisty to zestawienie przyrost naturalnego z saldem migracji, za pomocą którego można zobrazować rzeczywiste zmiany liczby ludności na terenie badanej jednostki. Z analizy współczynnika przyrostu rzeczywistego gminy Młynarze i gmin sąsiednich, dokonanej dla okresu 2016-2024 wynika, iż liczba ludności wzrosła jedynie w gminach Rzekuń i Olszewo-Borki. W pozostałych jednostkach terytorialnych liczba ludności sukcesywnie spadała (depopulacja).

Tab. 10 Wskaźnik przyrostu rzeczywistego w gminie Młynarze oraz gminach sąsiednich w latach 2016-2024

PRZYROST RZECZYWISTY										
ROK	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2015-2024
MŁYNARZE	-6	11	-14	-26	-19	-36	10	-28	2	-12
CZERWONKA	-2	-6	-43	1	-25	-17	2	-12	3	-11
GOWOROWO	-24	-50	-73	-69	-54	-57	-60	-49	-37	-53
OLSZEWO-BORKI	93	123	89	71	-3	47	3	60	-9	53
RÓŻAN	-10	-11	-16	-12	-24	-18	-18	-31	-44	-20
RZEKUŃ	182	138	126	169	121	196	250	213	157	172
SYPNIEWO	-36	-7	-31	-51	-33	-37	-50	-35	-30	-34

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Spadek liczby ludności w gminie Młynarze w analizowanych latach średnio wyniósł -12 os., co w porównaniu do gmin ościennych stanowiło umiarkowany wynik. Najwyższy wskaźnik odnotowano w gminie Rzekuń, w której liczba ludności wzrastała średnio o 172 os. Zdecydowanie najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w gminie Goworowo, gdzie liczba ludności spadała średnio o 53 os.

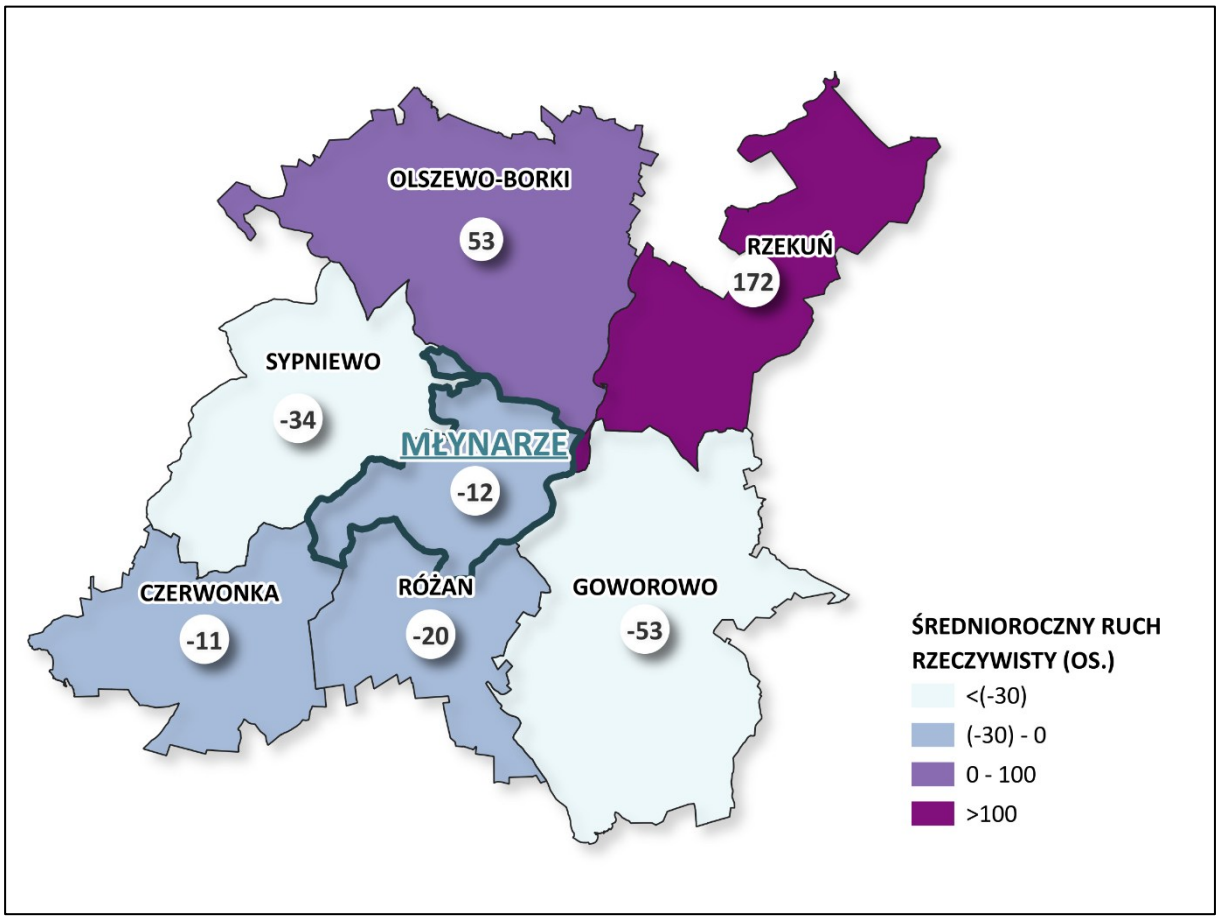

Ryc. 17 Ruch rzeczywisty w gminie Młynarze i w gminach sąsiednich w latach 2016-2024
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na postawie danych GUS.

3.3. PROGNOZA DEMOGRAFICZNA

Zachodzące aktualnie w Polsce i Unii Europejskiej procesy ludnościowe określane są mianem „drugiego przejścia demograficznego" i charakteryzują się m.in. spadkiem liczby urodzeń i zgonów, przesuwaniem średniego wieku rodzenia i tworzenia związków, wzrostem liczby rozwodów oraz niską płodnością. W najbliższych kilkudziesięciu latach przewiduje się dalszy, stopniowy ubytek liczby ludności w Polsce oraz znaczące zmiany struktury wiekowej. Prognozę w tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2024 r. (2024=100%) dla kraju, województwa mazowieckiego, powiatu makowskiego oraz gminy Młynarze zaprezentowano na poniższym wykresie.

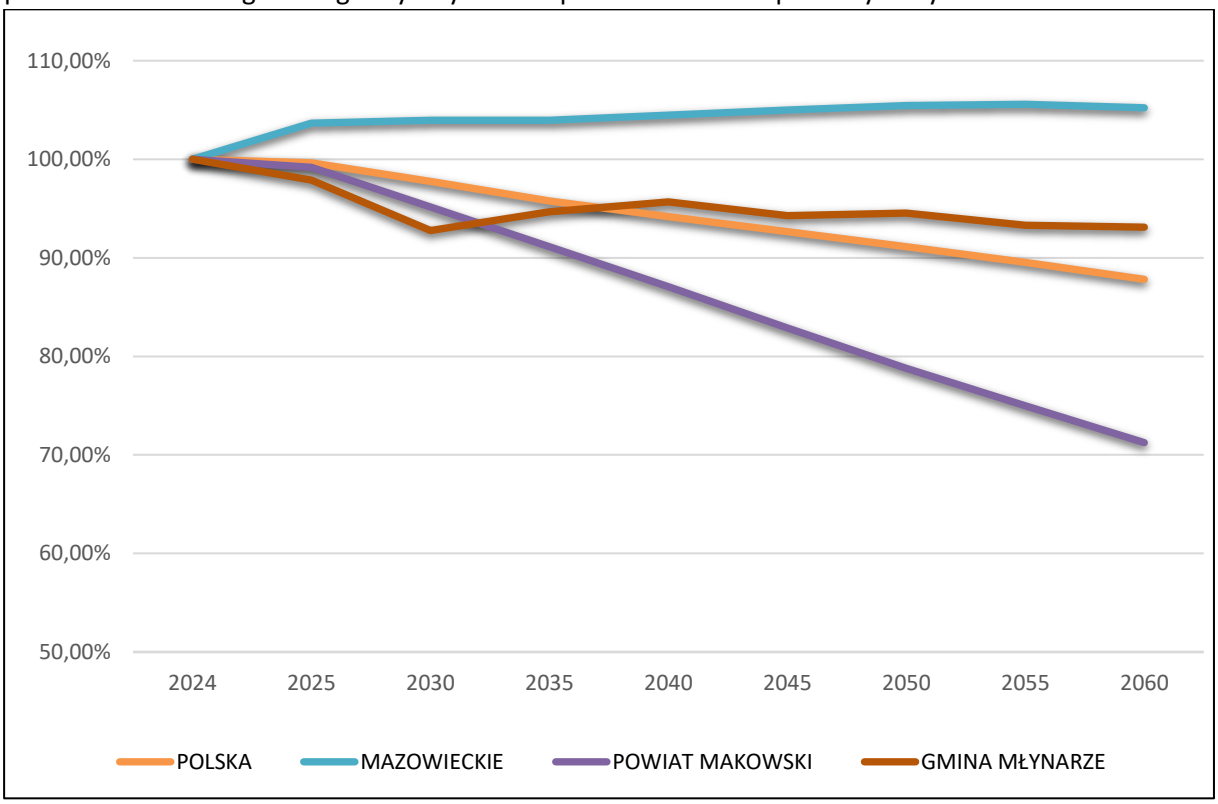

Ryc. 18 Prognoza tendencji zmian liczby ludności do 2060 r., w stosunku do 2024 r. (2024=100%) dla Polski, województwa mazowieckiego, powiatu makowskiego i gminy Młynarze
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W perspektywie 2060 r. szacuje się następujące prognozy demograficzne[27]:

- ubytek ludności w Polsce może wynosić ok. 12,2%;
- na terenie województwa mazowieckiego spodziewany jest wzrost liczby ludności o ok. 5,2%;
- na terenie powiatu makowskiego spodziewany jest ubytek ludności na poziomie ok. 28,8%;
- na terenie gminy Młynarze spodziewany jest spadek liczby ludności o 6,9%.

Według szacunków GUS, przewidywany jest ubytek ludności w gminie Młynarze, co wpisuje się w trend powiatowy i krajowy, lecz o znacznie niższym natężeniu. Jednocześnie wynik ten kontrastuje z prognozowanym wzrostem demograficznym dla całego województwa mazowieckiego.

Przewidywanie zmian w liczbie ludności zawsze obarczone jest dużą niepewnością i zależne jest od postępujących procesów globalizacyjnych oraz stale zmieniających się postaw światopoglądowych ludności. Szacowanie zaludnienia nabiera szczególnej trudności w kontekście wydarzeń w naszej części Europy (konfliktu militarnego w Ukrainie). Sytuacja z jaką mamy do czynienia od lutego 2022 r. pokazuje, jak dynamiczne mogą być zmiany zachodzące w Polsce i na świecie, w tym zmiany demograficzne. W związku z powyższym, celem strategicznego rozwoju gminy Młynarze powinno być

[27] Materiał źródłowy: Materiał źródłowy: Główny Urząd Statystyczny: Prognoza ludności dla gmin, powiatów i województw na lata 2023 – 2060.

przede wszystkim zapewnienie warunków w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym do podnoszenia atrakcyjności gminy jako miejsca do życia i prowadzenia aktywności gospodarczej, co powinno przełożyć się na sukcesywny wzrost liczby ludności.

3.4. WNIOSKI

STAN LUDNOŚCI

- Niska gęstość zaludnienia, sprzyjająca pobytowi ludzi.
- Relatywnie korzystna struktura demograficzna, w tym nieco wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym na tle powiatu, województwa i kraju.

PROCESY DEMOGRAFICZNE

- Zmienny charakter przyrostu naturalnego.
- Przeważnie ujemne saldo migracji.
- Postępujący proces starzenia się społeczeństwa.
- Systematyczny spadek liczby mieszkańców.
- Stosunkowo niewielki ubytek ludności w porównaniu do gmin ościennych.

PROGNOZA DEMOGRAFICZNA

- Stosunkowo pozytywne prognozy demograficzne na tle powiatu i kraju.

4. ROLNICTWO, GOSPODARKA I RYNEK PRACY

4.1. ROLNICTWO

Rolnictwo stanowi jedno z głównych aktywności i źródeł utrzymania lokalnej społeczności. Przestrzenie rolnicze przeważają w strukturze użytkowania terenu gminy Młynarze, stanowiąc ok. 66% jej całkowitej powierzchni, tj. ok. 4,9 tys. ha, z czego: grunty orne obejmują ok. 3,5 tys. ha, łąki trwałe ok. 582 ha, natomiast pastwiska trwałe ok. 673 ha.[28]

Głównym kierunkiem produkcji rolnej w gminie jest produkcja roślinna poprzez uprawy zbożowe, w tym głównie żyto i owies. W produkcji zwierzęcej dominuje natomiast chów bydła.[29]

Na terenie gminy przeważają gleby słabej jakości (klasy IV-VI). Grunty chronionych klas bonitacyjnych (na terenie gminy klasy III) występują sporadycznie.[30]

Na podstawie danych PSR 2020, w gminie Młynarze znajdowało się łącznie 311 gospodarstw rolnych, z czego niemal wszystkie (310) stanowiły gospodarstwa indywidualne. Łączna powierzchnia gospodarstw rolnych w gminie wynosiła ok. 5,4 tys. ha. W gospodarstwach rolnych pracowało 486 osób, w tym 314 mężczyzn i 172 kobiety. Ponadto na terenie gminy 247 gospodarstw prowadziło sprzedaż własnych produktów rolnych (ok. 79,4%).

Struktura gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych wskazuje, iż największy udział mają gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej (ok. 30,9%) oraz w dalszej kolejności 5-10 ha (ok. 23,5%). Najmniejszą liczbę stanowią natomiast gospodarstwa o powierzchni do 1 ha (ok. 1%).[31]

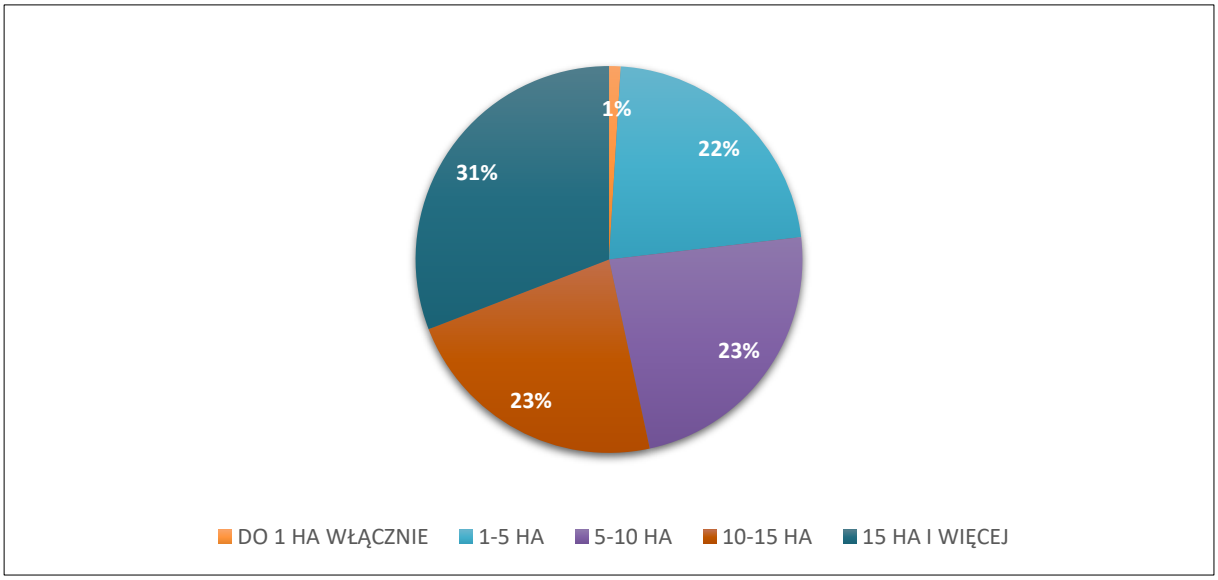

Ryc. 19 Udział gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na postawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

Na przestrzeni lat 2010-2020 nie zaobserwowano spadku znaczenia rolnictwa jako wiodącego sektora gospodarki na terenie gminy Młynarze. Wprost przeciwnie, zanotowano wzrost jego znaczenia w niektórych obszarach. W ciągu analizowanych lat co prawda spadła liczba gospodarstw rolnych o 60 sztuk, nie mniej odnotowano wzrost powierzchni zasiewów upraw o ponad 250 ha, wzrost pogłowia bydła oraz liczby ciągników w gospodarstwach rolnych.

Szczegółowe wartości dotyczące gospodarki rolnej przedstawiono w poniższej tabeli.

[28] Materiał źródłowy: Dane GUS - Powierzchnia geodezyjna kraju według kierunków wykorzystania, stan na 2014 r. (brak nowszych danych).
[29] Materiał źródłowy: Powszechny Spis Rolny 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.
[30] Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Młynarze, 2005.
[31] Materiał źródłowy: Powszechny Spis Rolny 2020 – dane wg siedziby gospodarstwa.

Tab. 11 Gospodarka rolna na terenie gminy - porównanie 2020 r. z 2010 r.

WARTOŚĆ		MIARA	2010	2020
GOSPODARSTWA ROLNE		szt.	371	311
GOSPODARSTWA DOMOWE	Z DOCHODEM Z DZIALNOŚCI ROLNICZEJ	szt.	331	310
	Z DOCHODEM Z POZAROLNICZEJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	szt.	62	33
POWIERZCHNIA GOSPODARSTW ROLNYCH WG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH		ha	5 822,93	5 422,93
GOSPODARSTWA ROLNE WG GRUP OBSZAROWYCH UŻYTKÓW ROLNYCH	DO 1 HA WŁĄCZNIE	szt.	43	3
	1 - 5 HA	szt.	81	69
	5 - 10 HA	szt.	73	73
	10 -15 HA	szt.	67	70
	15 HA I WIĘCEJ	szt.	107	96
POGŁOWIE ZWIERZĄT GOSPODARSKICH	BYDŁO OGÓŁEM	szt.	2 830	3 360
	TRZODA CHLEWNA OGÓŁEM	szt.	919	789
	DRÓB OGÓŁEM	szt.	1 475	--
POWIERZCHNIA ZASIEWÓW UPRAW		ha	2 343,40	2 594,08
GOSPODARSTWA STOSUJĄCE NAWOŻENIE	AZOTOWE, FOSFOROWE, POTASOWE	szt.	288	153
	WAPNIOWE	szt.	-	44
CIĄGNIKI W GOSPODARSTWACH ROLNYCH		szt.	331	340
ŚREDNIA WIELKOŚĆ GOSPODARSTWA ROLNEGO	GRUNTY OGÓŁEM	ha	15,70	17,44
	UŻYTKI ROLNE OGÓŁEM	ha	10,94	12,83

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na postawie Powszechnego Spisu Rolnego 2020, 2010 – dane wg siedziby gospodarstwa.

4.2. PODMIOTY GOSPODARCZE

4.2.1. LICZEBNOŚĆ

Za podmiot gospodarczy uznaje się podmiot prowadzący działalność gospodarczą opartą na tzw. wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, czyli zgłoszeniu rodzaju prowadzonej działalności, miejsca jej prowadzenia i danych osoby prowadzącej w urzędzie gminy. Może nim być osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, utworzona zgodnie z przepisami prawa, jeżeli jej przedmiot działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia odnotowuje się sukcesywny wzrost podmiotów gospodarczych w gminie Młynarze. W 2015 roku funkcjonowały 132 podmioty, a w 2024 r. ich liczba wyniosła 159. Wyraźnie przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (116 w 2024 r., tj. ok. 73% wszystkich podmiotów gospodarczych w gminie).

Tab. 12 Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie gminy w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Sektor publiczny	9	9	9	9	8	8	8	8	8	8
Sektor prywatny	121	122	123	123	130	137	137	139	140	145
w tym: osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	102	99	100	100	103	110	110	112	114	116
Ogółem podmioty gospodarcze	132	132	134	134	141	149	150	153	154	159

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Analizując wzrost liczby podmiotów gospodarczych w gminach sąsiednich (zestawienie roku 2015 z rokiem 2024) można zauważyć, iż gmina Młynarze odznaczała się stosunkowo niskim wzrostem – wskaźnik ten osiągnął wartość 20%. W zestawieniu tym wyraźnie przoduje gmina Rzekuń, w której odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych o ponad 60%. Najniższą dynamikę wzrostu odnotowano natomiast w gminie Różan (o 12%).

Należy przy tym mieć na względzie, że analizowane zjawisko dotyczy nie tyle samego poziomu przedsiębiorczości w gminach, co jego wzrostu na przestrzeni lat, którego wielkość jest wprost zależna od sytuacji wyjściowej roku bazowego.

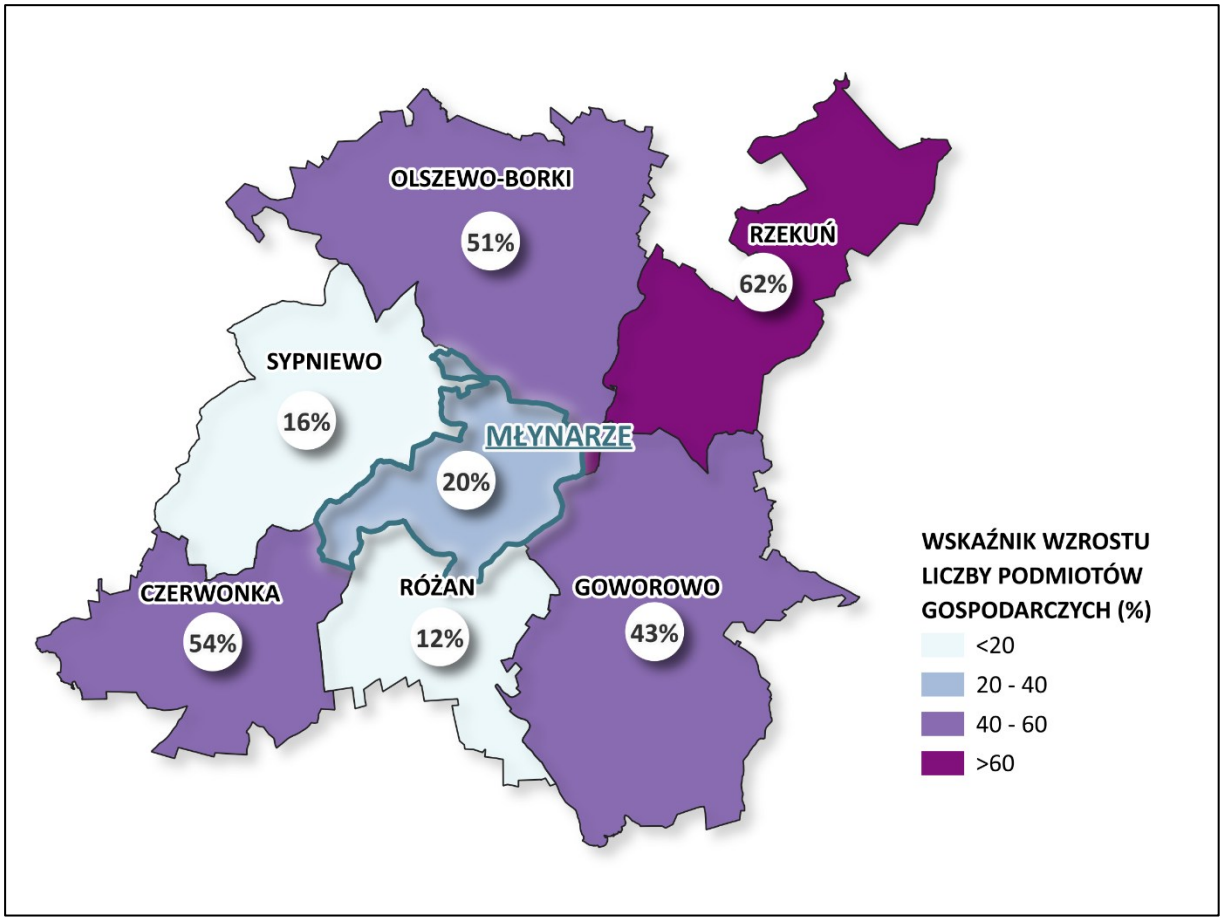

Ryc. 20 Procentowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Młynarze i w gminach sąsiednich w latach 2015-2024

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na postawie danych GUS.

Bazując na wartościach wskaźnikowych (przeliczając liczbę podmiotów gospodarczych na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym), można dokonać analizy porównawczej zjawiska z jednostkami administracyjnymi poszczególnych poziomów terytorialnych. Dane za 2024 r. wskazują, że na terenie gminy Młynarze funkcjonuje 1 671,9 podmiotów gospodarczych w przeliczeniu 10 tys. os. w wieku produkcyjnym, podczas gdy średnio w:

- kraju jest to 2 429,3 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- województwie mazowieckim jest to 3 264,2 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym;
- powiecie makowskim jest to 1 805,4 podmiotów/10 tys. os. w wieku produkcyjnym.

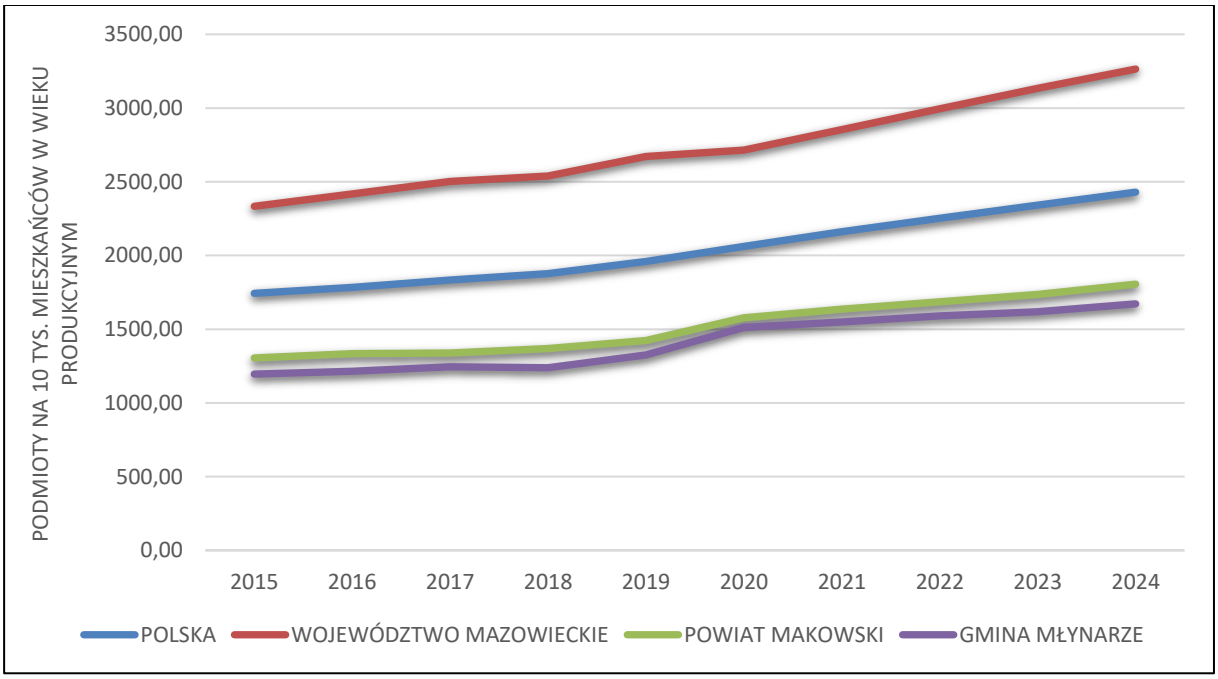

Ryc. 21 Podmioty gospodarcze w przeliczeniu 10 tys. osób w wieku produkcyjnym w gminie na tle powiatu, województwa i kraju w latach 2015-2024
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2023 r.

W odniesieniu do gmin ościennych (dane za 2024 r.) poziom wskaźnika kształtował się następująco:

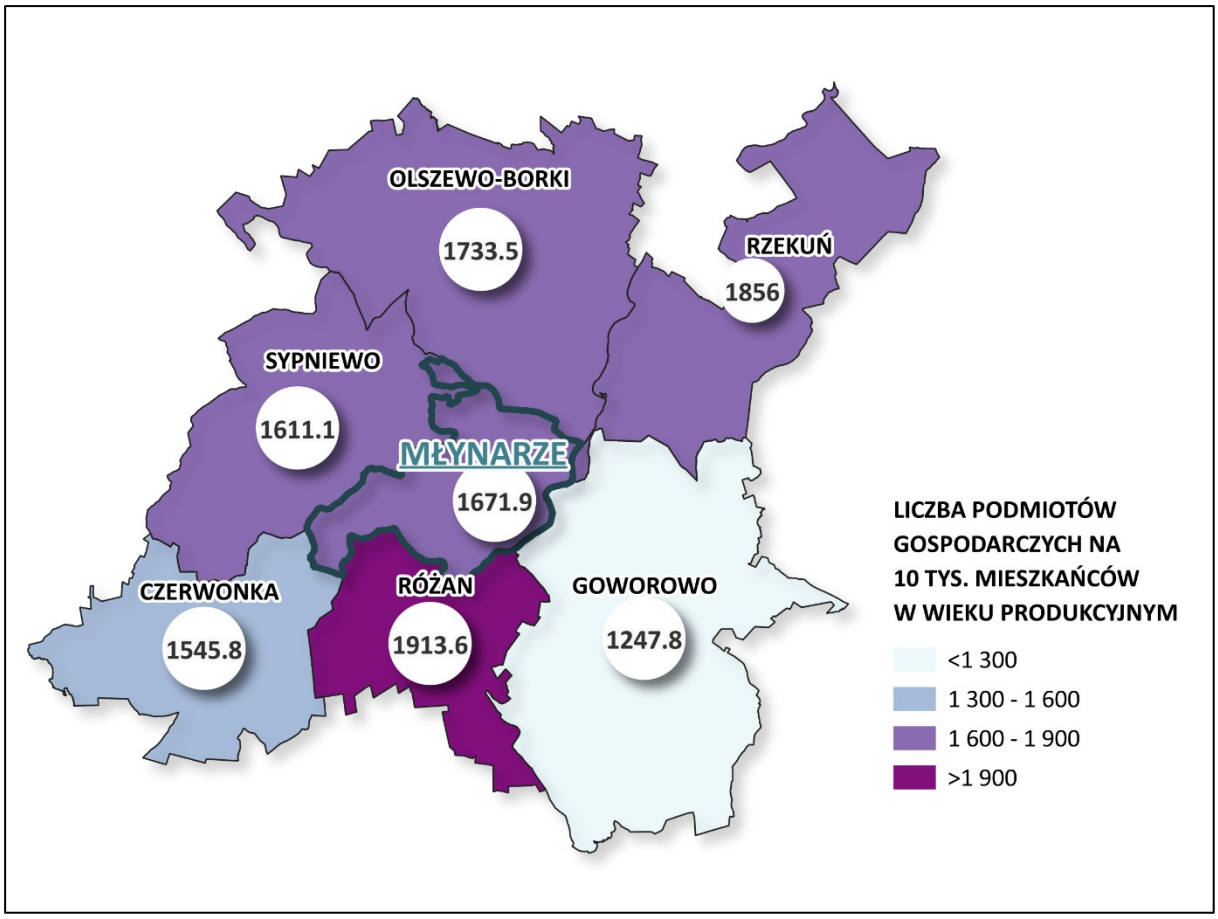

Ryc. 22 Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. os. w wieku produkcyjnym w gminie Młynarze i w gminach sąsiednich w 2024 r.
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na postawie danych GUS.

Analizując liczbę podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym, można zauważyć, że gmina Młynarze osiąga porównywalny wynik w stosunku do większości sąsiednich gmin. Gmina Różan zdecydowanie przoduje w tej kategorii, wykazując najwyższą liczbę podmiotów gospodarczych. Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się natomiast w gminie Goworowo.

4.2.2. RODZAJ

W sektorze publicznym zarejestrowanych jest łącznie 8 podmiotów gospodarczych, które dotyczą sektora: edukacji (4), administracji publicznej i obrony narodowej oraz obowiązkowych zabezpieczeń społecznych (2), opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (1) oraz działalności związanej z kulturą rozrywką i rekreacją (1).

Sektor prywatny charakteryzuje się natomiast wysoką liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji C (przetwórstwo przemysłowe – 26 podmiotów), sekcji H (Transport i gospodarka magazynowa - 25 podmiotów), sekcji F (Budownictwo – 23 podmioty) oraz sekcji G (handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych – 20 podmiotów).[32]

[32] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

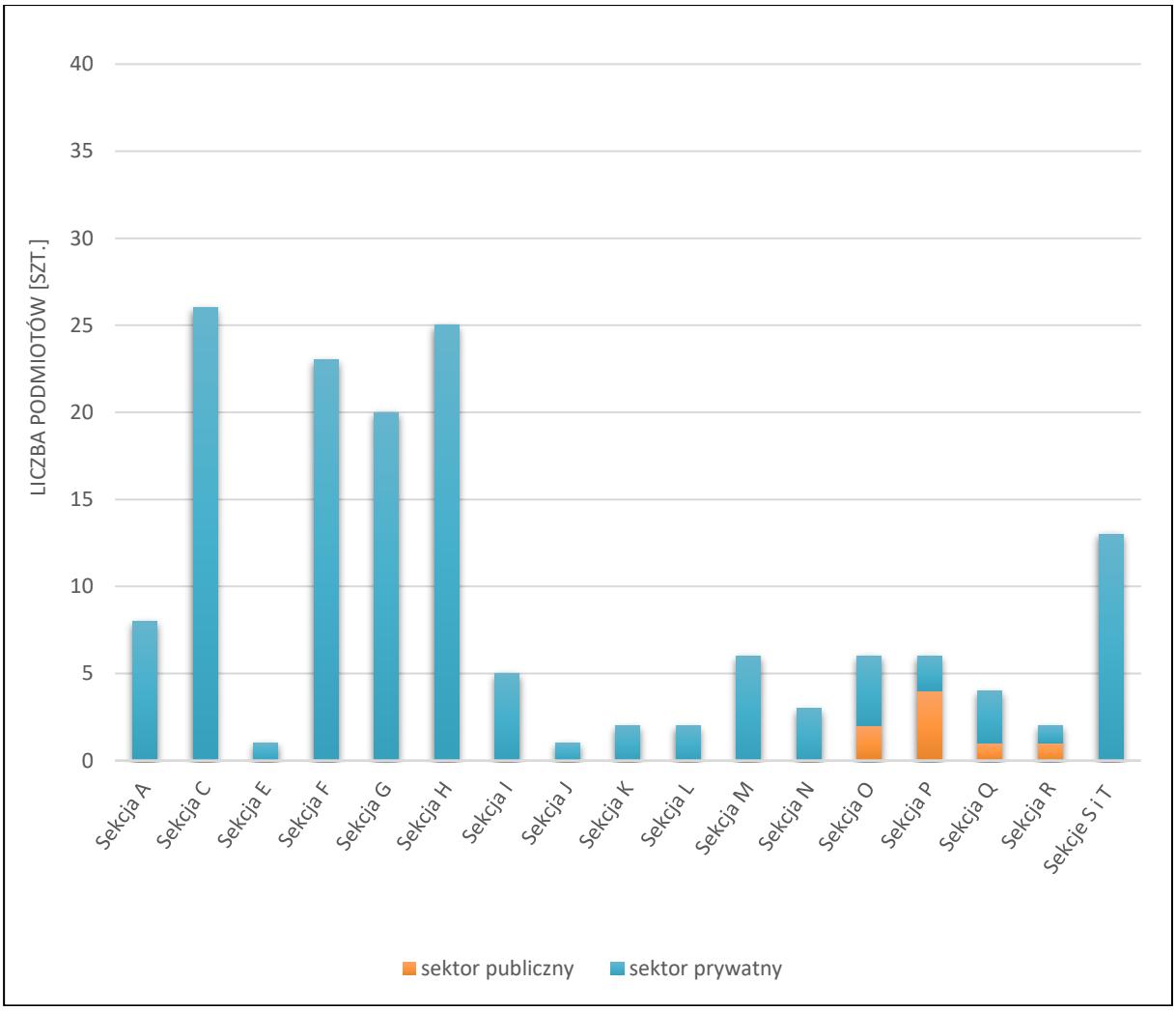

Ryc. 23 Podmioty gospodarcze wg sekcji działów PKD 2007 zarejestrowane na terenie gminy Młynarze w 2024 roku

Objaśnienia:
Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe
Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Sekcja F – Budownictwo
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J – Informacja i komunikacja
Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P – Edukacja
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S – Pozostała działalność usługowa
Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Gmina Młynarze na tle kraju, województwa mazowieckiego i powiatu makowskiego charakteryzuje się wyższym odsetkiem osób prowadzących działalność w przetwórstwie przemysłowym (ok. 19%) oraz w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (ok. 5%). Najmniejszy odsetek podmiotów gospodarczych na terenie gminy, a także w kraju, województwie i powiecie przypada w przemyśle, który stanowi jedynie ok. 1% wszystkich przedsiębiorstw.

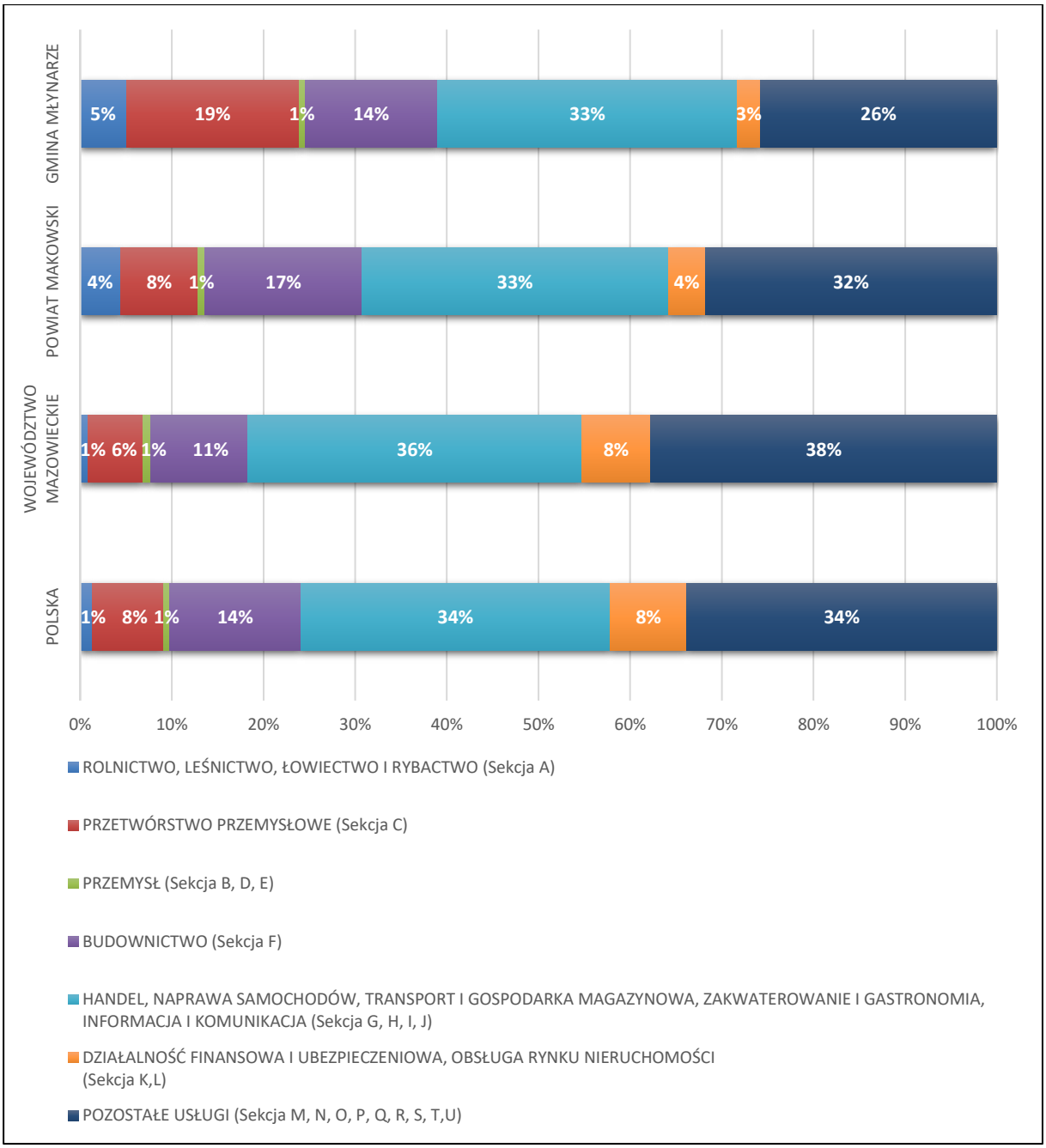

Ryc. 24 Struktura podmiotów gospodarczych wg. sekcji PKD 2007 w 2024 r. w podziale na dane dla gminy, powiatu, województwa i kraju
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Do najważniejszych przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie gminy Młynarze, zalicza się[33]

- Grill-Impex Sp. z o.o. sp.k., Sieluń 4a, 06-231 Młynarze;
- P.P.H.U . Trans-Wood s.c,. Młynarze ul. Ostrołęcka 30, 06-231 Młynarze;
- "HTU", Sieluń 5A, 06-231 Młynarze.

4.2.3. WIELKOŚĆ

Spośród funkcjonujących 159 podmiotów gospodarczych, aż 155 (ok. 97,5%) stanowiły podmioty zatrudniające 0-9 os. Pozostałe podmioty natomiast to to podmioty zatrudniające 10-49 os.

[33] Materiał źródłowy Urząd Gminy Młynarze.

W związku z powyższym na terenie gminy znajdują się jedynie zakłady z rodzaju mikro- oraz małych przedsiębiorstw. Nie występują średnie i duże przedsiębiorstwa (dane za 2024 r.).[34]

4.3. RYNEK PRACY

4.3.1. PRACUJĄCY

W 2024 roku liczba pracujących na terenie gminy Młynarze wynosiła średnio w miesiącu 671 os., z czego większość (ok. 59%) pracujących stanowili mężczyźni. Największy udział pracujących przypada na luty (680 os. pracujących), natomiast najniższy na grudzień (662 os. pracujących).

Tab. 13 Struktura osób pracujących wg miesięcy na terenie gminy w 2024 r.

MIESIĄC/ROK	2024	
	mężczyźni	kobiety
styczeń	403	271
luty	406	274
marzec	400	275
kwiecień	401	276
maj	395	272
czerwiec	399	275
lipiec	396	277
sierpień	393	274
wrzesień	389	276
październik	391	276
listopad	396	273
grudzień	392	270
ŚREDNIA OGÓŁEM	671	

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

W 2024 r. odsetek liczby pracujących w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w gminie Młynarze wynosił 69,6% i był to wskaźnik wyższy w stosunku do powiatu makowskiego (68%) i kraju (69,3%) oraz niższy w stosunku do województwa mazowieckiego (ok. 77%).[35]

Mediana wieku wśród osób pracujących na terenie gminy Młynarze (41 lat) jest względnie korzystna w porównaniu do średniej dla kraju, województwa, powiatu oraz średnich dla gmin sąsiednich (42-43 lata).

[34] Mikroprzedsiębiorstwa – zatrudniają do 9 pracowników, osiągają roczny obrót nieprzekraczający 2 milionów euro lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekroczyły równowartości tej kwoty;
- Małe przedsiębiorstwa – zatrudniają od 10 do 49 pracowników, a roczny obrót lub sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie przekraczają równowartości 10 milionów euro;
- Średnie przedsiębiorstwa – zatrudniają od 50 do 249 pracowników, natomiast roczne obroty nie przekraczają równowartości 50 milionów euro, sumy aktywów bilansu na koniec jednego z dwóch ostatnich lat obrotowych nie mogą przekroczyć równowartości 43 milionów euro;
- Duże przedsiębiorstwa – pozostałe przedsiębiorstwa, które przekraczają limity dla wyżej wymienionych firm.

[35] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

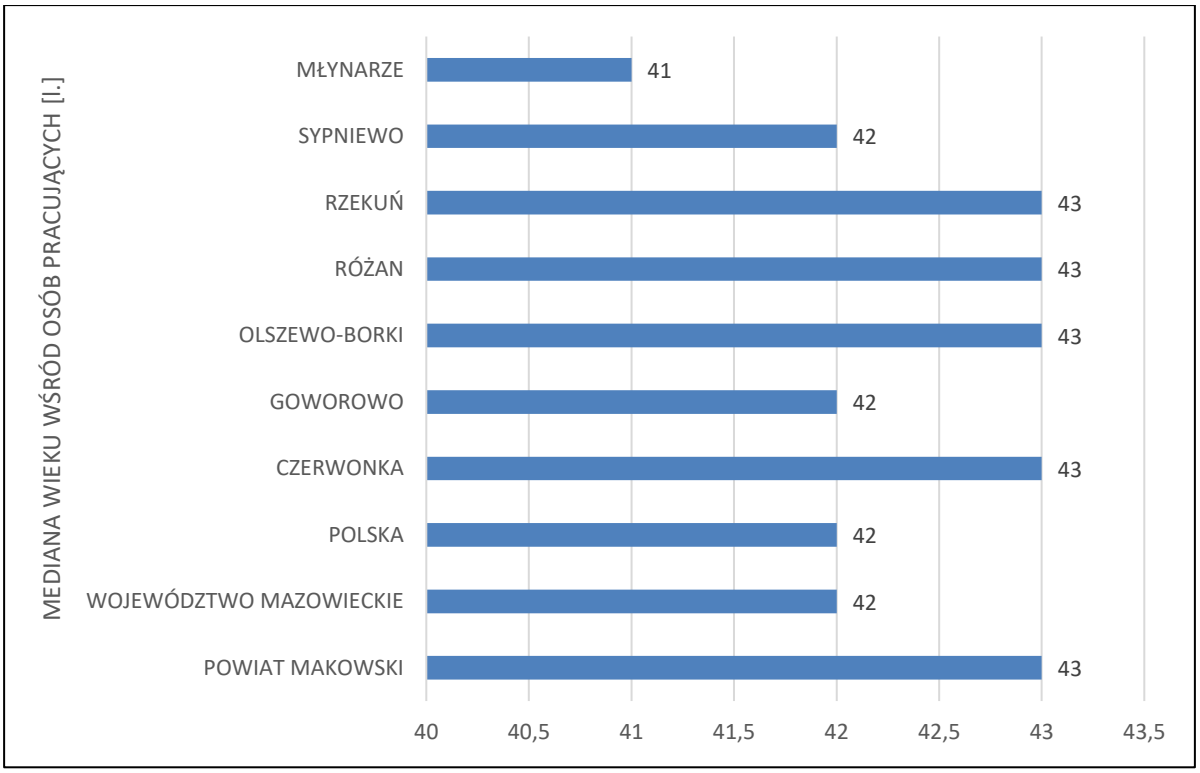

Ryc. 25 Mediana wieku wśród osób pracujących w podziale na dane dla gminy, gmin ościennych, powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Ponadto w strukturze pracujących w gospodarce narodowej według sektorów ekonomicznych zdecydowanie najwięcej jest osób zatrudnionych w usługach (265 os.), następnie w rolnictwie (263 os.). Najmniejszy udział dotyczy zatrudnionych w przemyśle (134 os.).[36]

4.3.2. BEZROBOCIE

W 2024 r. udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie gminy Młynarze wynosi 8,5%, przy czym bezrobocie wśród mężczyzn wynosi 8,6%, a wśród kobiet 8,4%. Reasumując, zarejestrowanych bezrobotnych ogółem było 81 os., z czego 46 os. stanowili mężczyźni, wobec 35 kobiet.

Tab. 14 Liczba bezrobotnych na terenie gminy w latach 2015-2024

PŁEĆ/ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Mężczyźni	79	78	72	56	54	60	53	43	50	46
Kobiety	69	62	58	48	43	42	43	42	42	35
Ogółem	148	140	130	104	97	102	96	85	92	81

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia obserwuje się wyraźny spadek bezrobocia w gminie. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych spadła o 67 os. w okresie 2015-2024. W strukturze zarejestrowanych bezrobotnych dominują mężczyźni, średnio 57% w stosunku do 43% kobiet. Najwyższą liczbę bezrobotnych zarejestrowano w 2015 r. – 148 os., zaś najniższą w 2024 r. – 81 os.[37]

[36] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

[37] Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: bezrobocie rejestrowane: bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci, stan na 31.12.2024 r.

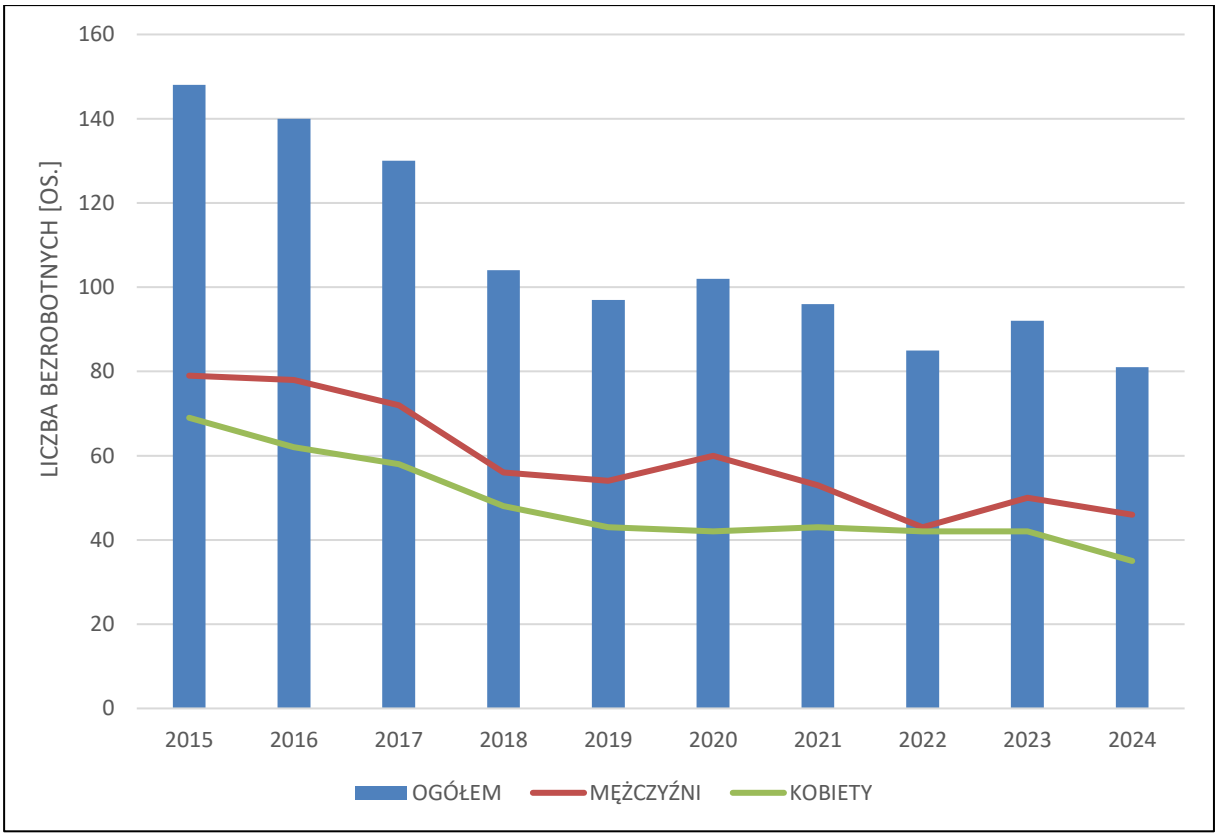

Ryc. 26 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie w latach 2015-2024
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

4.4. TERENY INWESTYCYJNE

Gmina Młynarze nie posiada kompleksowo uzbrojonych terenów inwestycyjnych[38].

[38] Materiał źródłowy: Urząd Gminy Młynarze.

4.5. WNIOSKI

ROLNICTWO

- Stosunkowo niewielkie rozdrobnienie gospodarstw rolnych z zauważalnym udziałem gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha sprzyjających utrzymaniu potencjału produkcyjnego.
- Mało korzystne warunki gospodarki rolnej, zwłaszcza roślinnej (niski udział gleb o wysokich wartościach agroekologicznych).

PODMIOTY GOSPODARCZE

- Brak średnich oraz dużych przedsiębiorstw na terenie gminy.
- Dominacja mikroprzedsiębiorstw na terenie gminy.
- Niższa w odniesieniu do większości gmin ościennych dynamika wzrostu podmiotów gospodarczych.

RYNEK PRACY

- Spadek poziomu bezrobocia.
- Niższa mediana wieku osób pracujących w porównaniu do średnich dla gmin ościennych, powiatu, województwa i kraju.

TERENY INWESTYCYJNE

- Brak kompleksowo uzbrojonych terenów inwestycyjnych pozostających w dyspozycji samorządu, wobec czego możliwości lokalizacji nowych inwestycji są ograniczone.

5. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

5.1. POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE

Pod względem fizycznogeograficznym obszar gminy Młynarze położony jest w zasięgu trzech mezoregionów fizycznogeograficznych:

- Wysoczyzna Ciechanowska (318.64);
- Równina Kurpiowska (318.65);
- Dolina Dolnej Narwi (318.66).

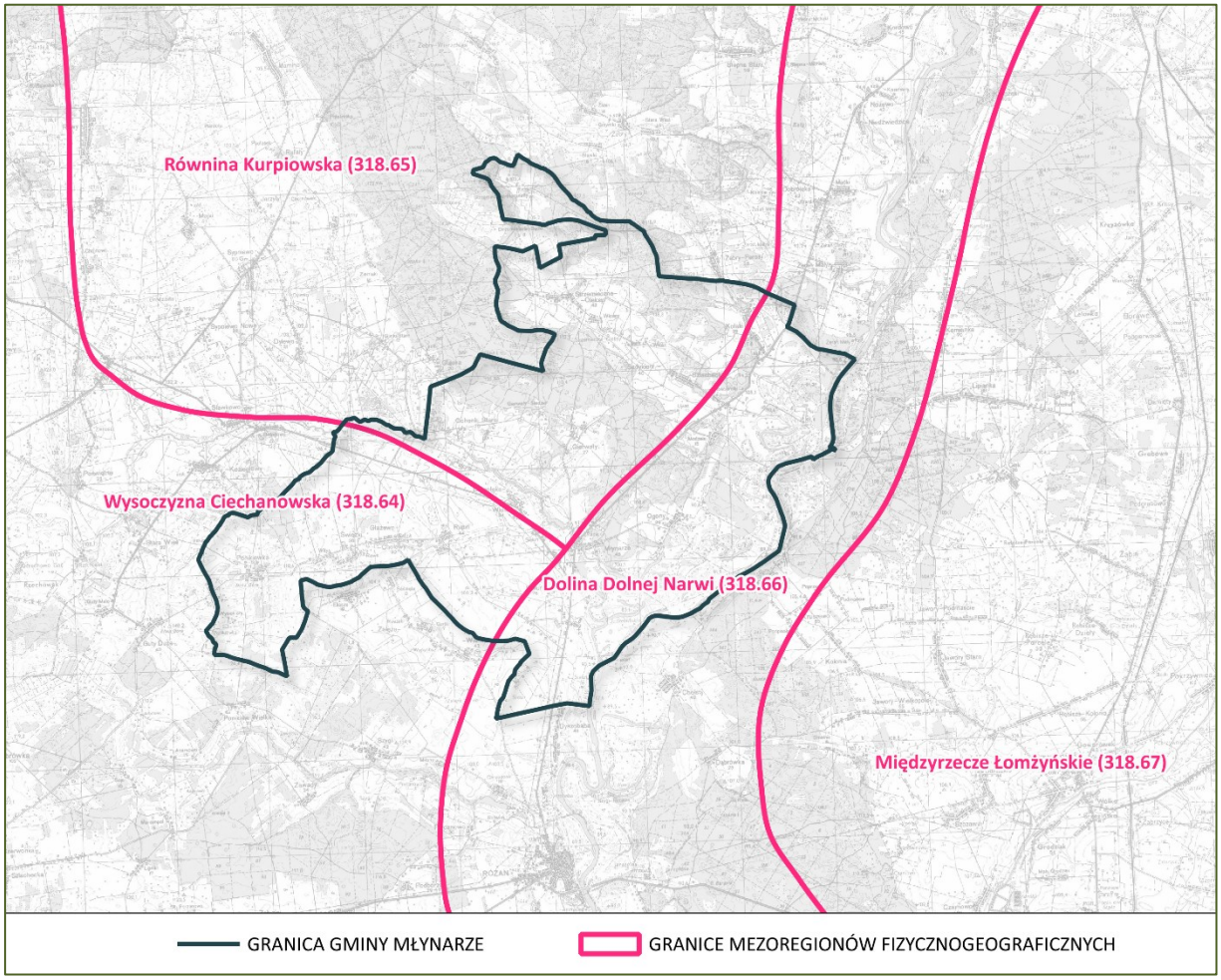

Ryc. 27 Położenie fizycznogeograficzne gminy
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego.

Mezoregion Wysoczyzna Ciechanowska (318.64) rozciąga się na powierzchni około 2 570 km^2, pomiędzy Równiną Raciąską i doliną Wkry na zachodzie, Wzniesieniami Mławskimi na północy, Równiną Kurpiowską i Doliną Dolnej Narwi na wschodzie, Kotliną Warszawską na południu. Wysoczyzna Ciechanowska występuje w postaci falistej równiny często urozmaiconej ostańcami wzgórz morenowych i kemów osiągających wysokości do 157 m, porozcinana dolinami dopływów Narwi i Wkry. Region ma charakter wybitnie rolniczy.

Mezoregion Równina Kurpiowska (318.65) zajmuje południową część sandru mazurskiego i jest zbudowany z piasków, które na działach międzydolinnych tworzą wydmy (dochodzące do 20 m wysokości względnej). Wzdłuż biegu dopływów Narwi, w tym wzdłuż Rozogi i Szkwy, rozciągają się podmokłe tarasy zalewowe będące w użytkowaniu łąkowo-pastwiskowym. Miejscami, spod pokrywy

piasków wystają kępy zbudowane z glin morenowych i żwirów zlodowacenia warciańskiego (m.in. na północ od Myszyńca).

Mezoregion Dolina Dolnej Narwi (318.66) obejmuje powierzchnie ok. 900 km^2, przy długości ok. 210 km oraz szerokości wahającej się w przedziale 1,5 – 7 km. Dolina składa się z kilku różnych odcinków, natomiast w okolicy Różana dolina rozszerza się i zatacza wielki łuk. Rzeka w wielu fragmentach zatacza meandry, co sprzyja powstawaniu starorzeczy.[39]

5.2. UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

5.2.1. WARUNKI KLIMATYCZNE

REGIONALIZACJA KLIMATYCZNA

Gmina Młynarze położona jest w północnej Polsce, gdzie występuje klimat przejściowy charakterystyczny dla całego Niżu Polskiego. Klimat przejściowy charakteryzuje się zmiennością stanów pogody. Jest to konsekwencja ścierania się dwóch mas powietrza: wilgotnego – morskiego oraz suchego – kontynentalnego.

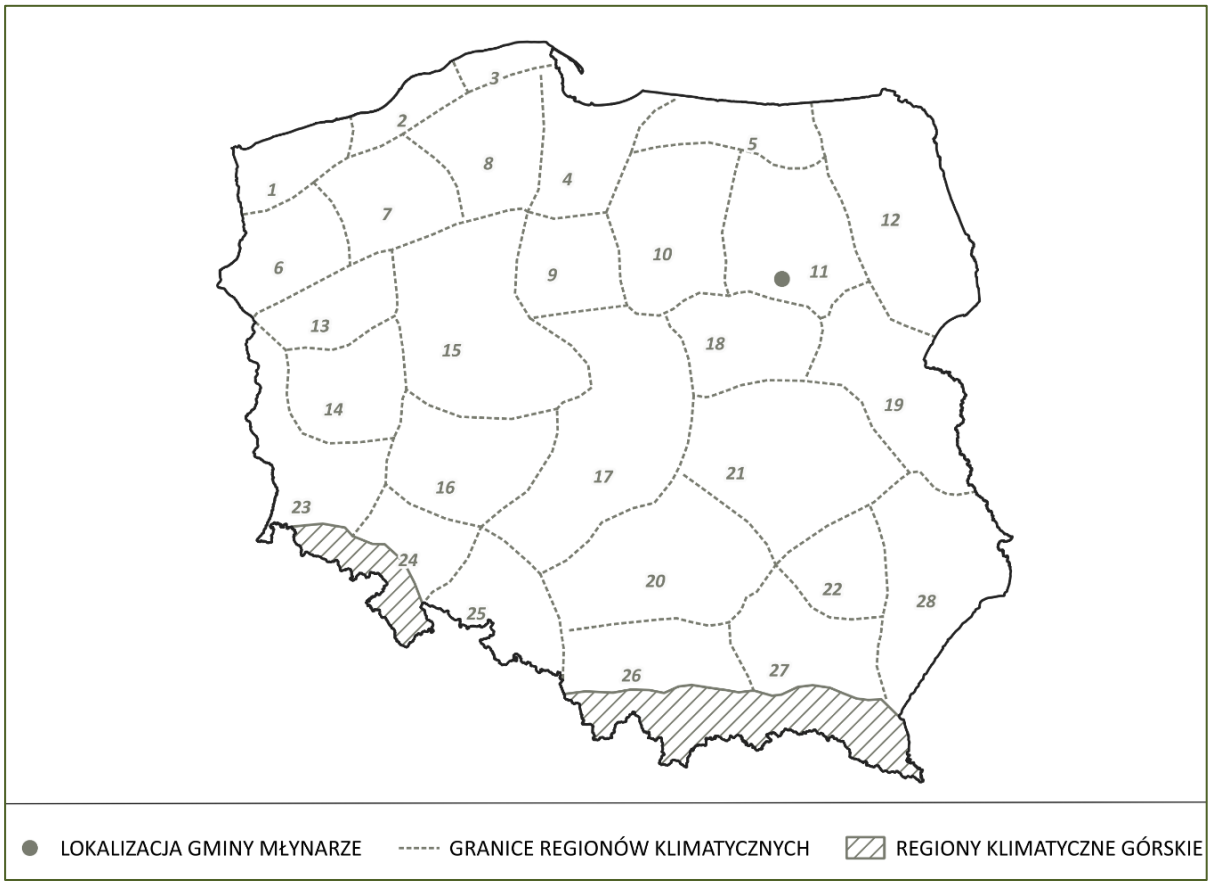

Ryc. 28 Położenie gminy w stosunku do regionów klimatycznych Polski
Materiał źródłowy: Opracowanie własne według regionalizacji klimatycznej A. Woś (1999).

Pod względem regionalizacji klimatycznej Polski obszar gminy Młynarze położony jest w obrębie regionu klimatycznego nr XI (Region Środkowo-Mazurski). Panujące tu stosunki pogodowe wykazują względnie duże powiązania z warunkami klimatycznymi terenów położonych poza jego południowo-wschodnimi granicami. Region charakteryzuje się mniejszą liczbą dni w roku z pogodą umiarkowanie chłodną. Notuje się tu najmniejszą w skali kraju liczbę dni z pogodą umiarkowanie ciepłą i jednocześnie pochmurną, bez opadu (ok. 42 dni/rok). W Regionie Środkowo-Mazurskim mniej jest

[39] Materiał źródłowy: Kondracki J.,2002 r., Geografia regionalna Polski, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

także dni z typem pogody umiarkowanie ciepłej z dużym zachmurzeniem i opadem atmosferycznym (ok. 29 dni/rok). Ponadto w ciągu roku notuje się mniej dni bardzo ciepłych z dużym zachmurzeniem i opadem (ok. 8 dni/rok). Omawiany Region na tle pozostałych wyróżnia mniejsza częstość występowania dni umiarkowanie ciepłych bez opadu (ok. 63 dni/rok). W Regionie Środkowo-Mazurskim notuje się również nieco większą liczbę dni z pogodą dość mroźną, zarówno z opadem, jak i bez opadu.[40]

5.2.2. UKSZTAŁTOWANIE TERENU

Obszar gminy Młynarze położony jest poza zasięgiem najmłodszego zlodowacenia plejstoceńskiego (Wisły). Sięgało tutaj bowiem zlodowacenie środkowopolskie, przez co znaczna część form pochodzenia glacjalnego została zatarta na skutek działalności czynników zewnętrznych.

Obszar gminy w przeważającej części stanowi zdenudowaną wysoczyznę morenową, przez którą przebiega dolina rzeki Róż, natomiast ukształtowanie powierzchni terenu jej wschodniej części związane jest z działalnością akumulacyjną oraz erozyjną rzeki Narew.

Najwyższy punkt na terenie gminy znajduje się w miejscowości Załęże-Ponikiewka i wznosi się na wysokość ok. 153 m n.p.m. Najniżej położony punkt z kolei znajduje się w południowej części gminy, w dolinie Narwi (ok. 88 m n.p.m.). Deniwelacje terenu gminy nie przekraczają zazwyczaj kilku metrów, natomiast maksymalna różnica wysokości wynosi ok. 65 m.

Z uwagi na w/w uwarunkowania powierzchnia terenu gminy jest w większości płaska lub lekko falista, o przeważnie znikomych spadkach terenowych, które zazwyczaj nie przekraczają 5°. Wyjątek stanowią zbocza rzeki Narew oraz strefy marginalne wysoczyzny morenowej, gdzie spadki terenowe osiągają lokalnie znaczne wartości (powyżej 15°). Jednocześnie nie występują tutaj obszary predysponowane do wystąpienia ruchów masowych, w tym osuwiska.

Rzeźba terenu nie stwarza w większości istotnych ograniczeń dla wdrażania procesów rozwojowych, a jednocześnie nie stanowi znaczącego potencjału prorozwojowego.

[40] Materiał źródłowy: Woś A., 1993, Klimat Polski, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

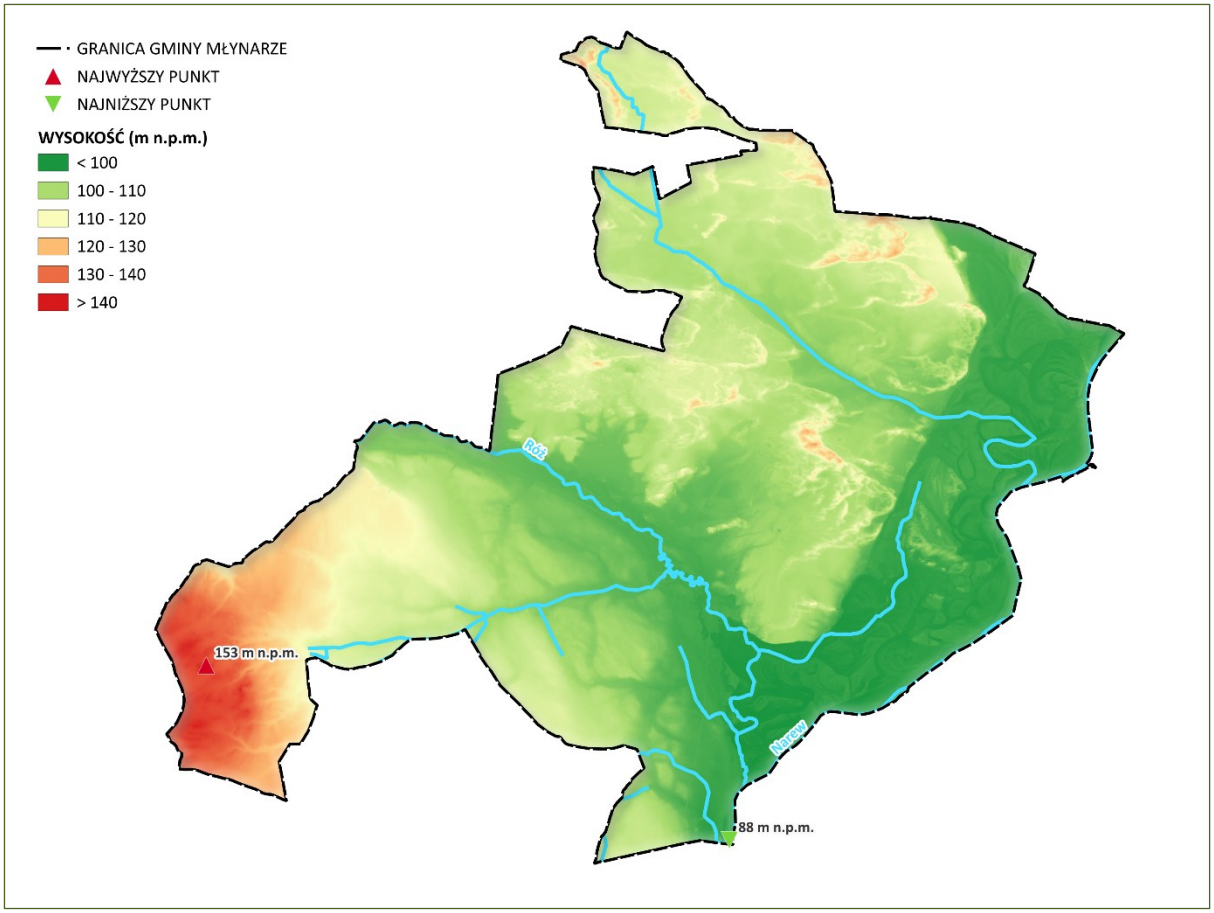

Ryc. 29 Ukształtowanie powierzchni terenu gminy Młynarze
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Numerycznego Modelu Terenu (NMT); geoportal.

5.2.3. LITOSFERA I GLEBY

Przypowierzchniowa budowa geologiczna jest efektem procesów rzeźbotwórczych zachodzących w okresie czwartorzędu, w epokach plejstocenu i holocenu. Osady plejstoceńskie związane są z okresem zlodowacenia środkowopolskiego i występującymi wówczas procesami glacjalnymi (lodowcowymi) i fluwioglacjalnymi (rzeczno-lodowcowymi). Osady holoceńskie związane są z procesami erozyjnymi i akumulacyjnymi zachodzącymi przede wszystkim w dolinach rzecznych i zagłębieniach terenowych.

Powierzchnia gminy Młynarze zbudowana jest zarówno z utworów łatwo przepuszczalnych (piaski i żwiry wodnolodowcowe oraz rzeczne) oraz trudno przepuszczalnych (gminy zwałowe). Niektóre fragmenty gminy zajęte są również przez piaski eoliczne na wydmach. W dolinach rzecznych oraz w obrębie niektórych zagłębień terenowych występować mogą utwory organogeniczne (torfy) i namuły.[41]

W granicach gminy gleby wykształciły się głównie na utworach piaszczystych, pylastych oraz glinach zwałowych. Dominują tutaj gleby brunatne wyługowane oraz gleby bielicowe właściwe i pseudobielicowe. W dnach doliny rzecznych Narwi i Różu, a także w obrębie zagłębień terenowych wykształciły się natomiast gleby organiczne.[42]

Pod względem klas bonitacyjnych, na terenie gminy Młynarze występują przeważnie gleby klasy IV-VI. Sporadycznie występują natomiast grunty rolne należące do chronionych klas bonitacyjnych.[43]

[41] Materiał źródłowy: Szczegółowa Mapa Geologiczna Polski, 1:50 000.
[42] Materiał źródłowy: Mapa Glebowo-Rolnicza, 1:5 000.
[43] Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Młynarze, 2005.

5.2.4. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Pod względem podziału hydrograficznego obszar gminy Młynarze położony jest na terenie dorzecza Wisły (I rzędu). Jednostkami niższego rządu są:

- Zlewnia rzeki Narew (II rzędu);
  - Zlewnia Narew od Pisy do zbiornika Dębe (III rzędu);
    - Zlewnia Narwi od Omulwi do Orzu (IV rzędu).

Najważniejszą rzeką gminy Młynarze jest Narew, będąca rzeką graniczną, współtworzącą wschodnią granicę z gminą Goworowo, Różan, Olszewo-Borki i Rzekuń. Narew stanowi prawostronny dopływ Wisły i przepływa przez terytorium Polski oraz Białorusi, natomiast jej całkowita długość wynosi blisko 500 km.

Kolejną istotną rzeką w strukturze hydrograficznej gminy jest Róż – rzeka III rzędu, która stanowi prawostronny dopływ Narwi o całkowitej długości ok. 20 km. Ciek ten przecina obszar gminy z północnego zachodu na południowy wschód, a jego odcinek w granicach gminy wynosi ok. 10,5 km.

Ponadto występują tutaj również inne, mniejsze (w tym bezimienne) cieki, będące dopływami powyższych rzek. Na zasoby wód powierzchniowych składają się również starorzecza, które utworzyły jeziora: Sadykierskie, Sieluńskie oraz Ogonowskie. Uzupełnieniem sieci hydrograficznej są także mniejsze oczka wodne i sadzawki na gruntach prywatnych oraz system rowów melioracyjnych, który znajduje się na terenach użytkowanych rolniczo.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300) gmina Młynarze położona jest na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Białymstoku i znajduje się w zasięgu jednolitych części wód:

Tab. 15 Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych na terenie gminy

NAZWA I KOD JCWP	STATUS	POWIERZCHNIA ZLEWNI JCWP (km²)	OCENA STANU OGÓLNEGO	OCENA RYZYKA NIEOSIĄGNIĘCIA CELU ŚRODOWISKOWEGO
Narew od Omulwi do Orzyca (RW20001626579)	naturalna	302,73	zły	zagrożona
Różanica (RW200010265589)	naturalna	66,55	brak danych	zagrożona
Dopływ spod Żeber (RW2000102655369)	naturalna	29,88	brak danych	zagrożona
Róż (RW200010265569)	silnie zmieniona część wód	193,90	zły	zagrożona
KOD JCWPd	**MONITORING**	**POWIERZCHNIA (km2)**	**OCENA STANU OGÓLNEGO**	**OCENA RYZYKA NIEOSIĄGNIĘCIA CELU ŚRODOWISKOWEGO**
PLGW200050	tak	6246,13	dobry	niezagrożona
PLGW200051	tak	3212,87	dobry	niezagrożona

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie http://karty.apgw.gov.pl/

W obszarze gminy Młynarze zasięg ma również Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 215 Subniecka Warszawska, obejmujący niemal całe Mazowsze. Jest to jednak zbiornik nieudokumentowany, nie posiadający obecnie znaczenia gospodarczego. Znajduje się on w utworach trzeciorzędowych, zalegających głęboko, średnio ok. 160 m p.p.t.

W granicach gminy nie występują udokumentowane główne zbiorniki wód podziemnych.

5.2.5. UDOKUMENTOWANE ZASOBY KOPALIN

Według Bilansu Kopalin PIG oraz regionalnego systemu ewidencji zasobów złóż „MIDAS", w granicach gminy Młynarze nie występują udokumentowane złoża kopalin.[44]

5.2.6. ZASOBY LEŚNE

Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Młynarze wynosi 2 518,92 ha, z czego większość stanowią grunty prywatne (ok. 90,8%), natomiast pozostałe z nich to grunty prywatne (ok. 9,2%). Lesistość w gminie (33,6%) jest wyższa w stosunku do średniej dla powiatu makowskiego (26,7%), województwa mazowieckiego (23,4%) i kraju (29,6%).[45]

Na tle gmin sąsiednich lesistość natomiast przyjmuje następujące wartości:

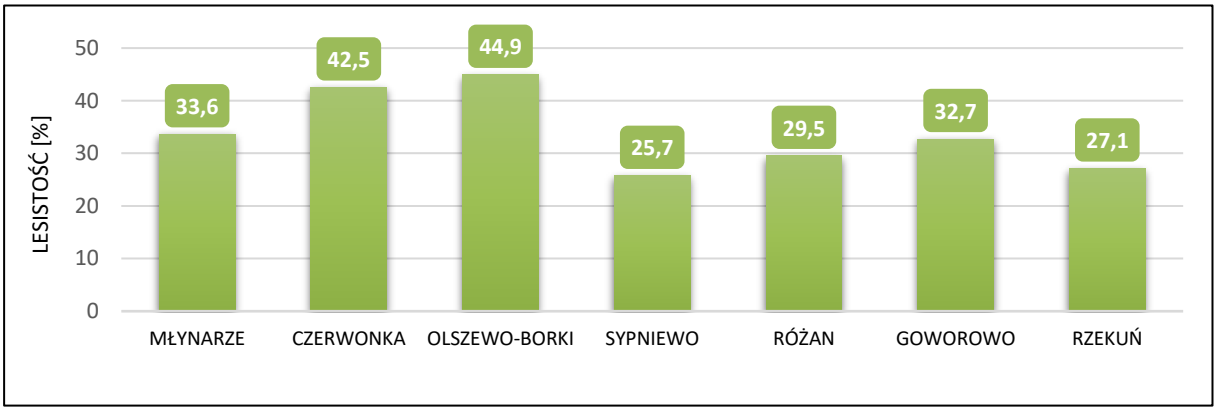

Ryc. 30 Lesistość gminy Młynarze na tle gmin sąsiednich
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Gmina Młynarze w stosunku do gmin ościennych odznacza się trzecim najwyższym wskaźnikiem lesistości (zaraz po gm. Olszewo-Borki: 44,9% i gm. Czerwonka: 42,5%). Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się natomiast w gminie Sypniewo, w której wskaźnik lesistości wynosi 25,7%.

Lasy występują tutaj zarówno w postaci zwartych kompleksów, jak również rozczłonkowane w postaci większych i mniejszych enklaw. Większe zbiorowiska leśne występują w centralnej i północnej części gminy.

Warto podkreślić, iż część zbiorowisk leśnych posiada statut lasów szczególnie chronionych, w rozumieniu Ustawy z dnia 28 września o lasach.[46]

5.3. ZASKLEPIENIE GRUNTÓW

Zasklepianie gruntów wiąże ze sobą szereg negatywnych konsekwencji zarówno przyrodniczych jak i społeczno-gospodarczych. Proces ten polega bowiem na sztucznym utwardzaniu wierzchniej warstwy litologicznej, co skutkować może m.in. degradacją naturalnego profilu glebowego oraz większą podatnością terenu na zjawisko suszy poprzez zwiększony spływ powierzchniowy.[47]

Analizując strukturę pokrycia terenów gminy Młynarze na podstawie Corine Land Cover (CLC 2018) stwierdzono, iż zdecydowanie dominują przestrzenie rolnicze oraz w dalszej kolejności tereny leśne oraz łąki i pastwiska. Tereny antropogeniczne objęte zabudową luźną obejmują relatywnie niewielki udział w całkowitej powierzchni (ok. 0,4% powierzchni gminy).

[44] Materiał źródłowy: Bilans Kopalin PIG, regionalny system ewidencji zasobów złóż „MIDAS".
[45] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 rok.
46 Materiał źródłowy: https://www.bdl.lasy.gov.pl/
47 Materiał źródłowy: Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.

Tereny, na których podłoże zostało sztucznie utwardzone obejmują zatem niewielkie areały. W związku z powyższym stwierdza się niski stopień zasklepienia gruntów na terenie gminy.

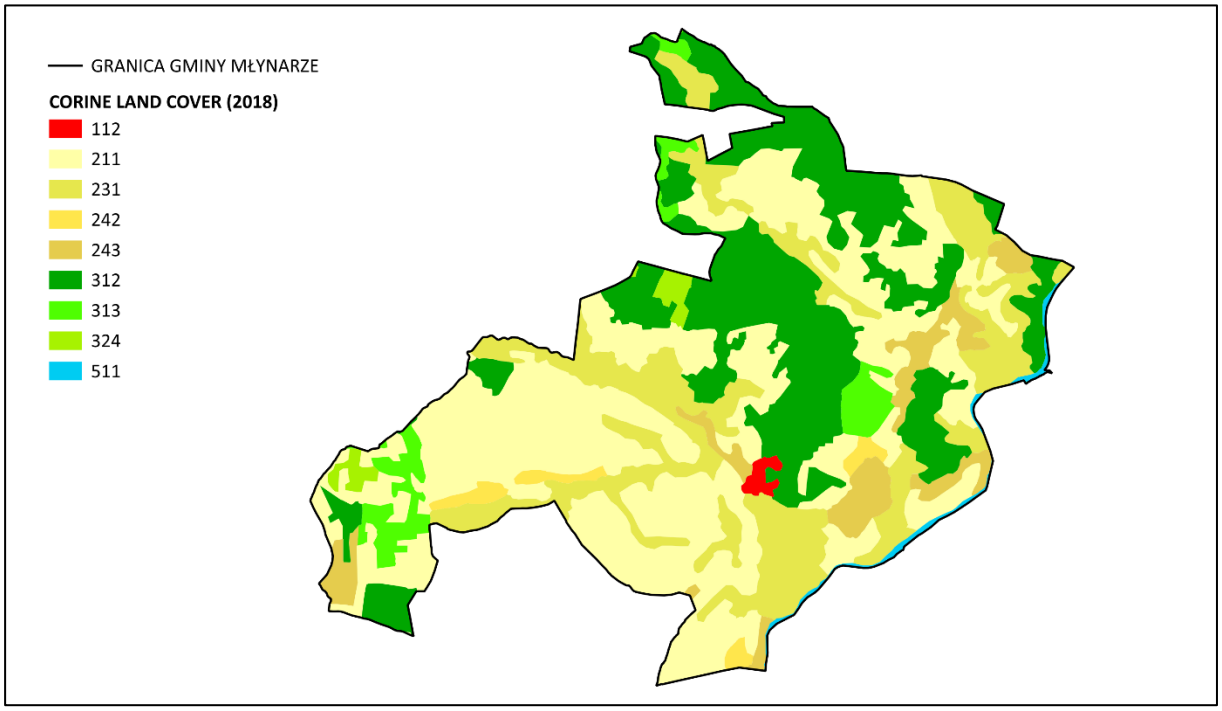

Ryc. 31 Pokrycie terenu gminy na podstawie Corine Land Cover (CLC 2018)
Objaśnienia:
112 – Zabudowa luźna
211 – Grunty orne poza zasięgiem urządzeń nawadniających
231 – Łąki, pastwiska
242 – Złożone systemy upraw i działek
243 – Tereny zajęte głównie przez rolnictwo z dużym udziałem roślinności naturalnej
312 – Lasy iglaste
313 – Lasy mieszane
324 – Lasy i roślinność krzewiasta w stanie zmian
511 – Cieki
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie CLC 2018 (www.clc.gios.gov.pl).

5.4. FORMY OCHRONY PRZYRODY

5.4.1. USTANOWIONE FORM OCHRONY PRZYRODY

Spośród form ochrony przyrody, rozróżnionych ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w granicach gminy Młynarze występuje Obszar Natura 2000 – Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) Dolina Dolnej Narwi PLB140014.

Całkowita powierzchnia obszaru objętego ochroną wynosi ok. 1,7 tys. ha, co stanowi ok. 22,1% obszaru gminy Młynarze.[48]

Jednocześnie w granicach gminy nie występują obiektowe form ochrony przyrody w postaci wartościowych okazów drzew (pomników przyrody).

Ponadto obowiązuje ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów, obligatoryjna na terytorium całego kraju.

W odniesieniu do poszczególnych obszarów chronionych obowiązują stosowne akty prawne, z których wynikają m.in. zakazy, nakazy i ograniczenia w sposobie zagospodarowania i użytkowania terenu. Występowanie powierzchniowych lub obiektowych form ochrony przyrody niesie za sobą ograniczenia w możliwościach rozwoju zagospodarowania przestrzennego – gospodarowanie przestrzenią w obrębie form ochrony przyrody podporządkowane jest przede wszystkim celom

[48] Materiał źródłowy: BDOT 10K

przyrodniczym. W zależności od rodzaju formy ochrony przyrody jest ono bardziej restrykcyjne (np. zakaz zabudowy), lub mniej restrykcyjne (np. sytuowanie zabudowy ograniczone, ale możliwe pod pewnymi warunkami).

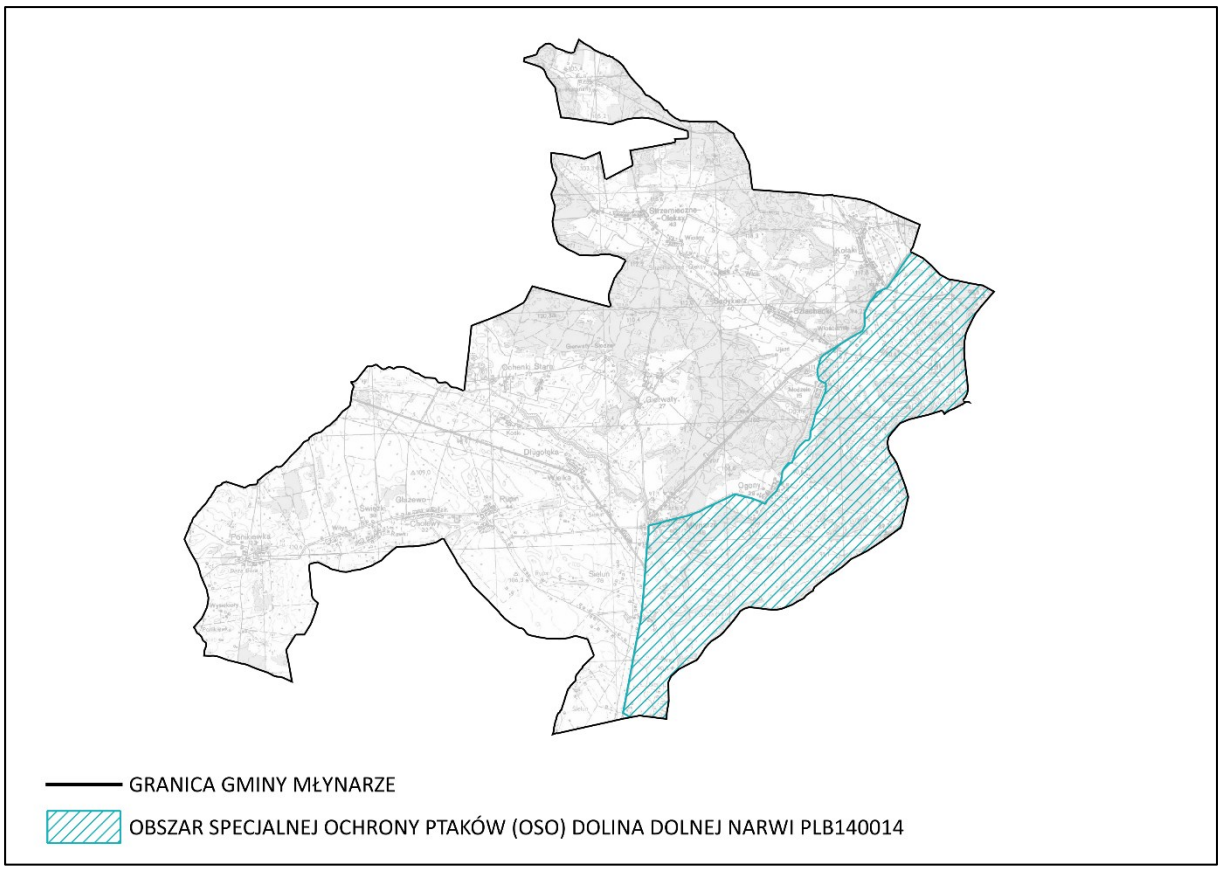

Ryc. 32 Formy ochrony przyrody na terenie gminy Młynarze
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ.

5.4.2. PLANOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY

W założeniach obowiązującego Studium (2005) wskazano na potrzebę ustanowienia nowych form ochrony przyrody na terenie gminy Młynarze. Postulaty te wynikały bezpośrednio z wytycznych Zarządu Województwa Mazowieckiego oraz zapisów ówczesnego projektu Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Zgodnie z w/w. ustaleniami, na obszarze gminy planowano utworzenie:

- parku krajobrazowego (wskazywany jako Narwiański Park Krajobrazowy) w jej wschodniej części;
- obszaru chronionego krajobrazu, który miał objąć tereny północno-wschodnie oraz fragmentarycznie południowo zachodnie.

Konieczność powołania form ochrony przyrody argumentowano potrzebą poprawy warunków funkcjonowania środowiska przyrodniczego, wzmocnieniem ochrony unikatowych dolin rzecznych oraz zapewnieniem ciągłości powiązań ekologicznych. Wskazano na znaczenie doliny Narwi jako istotny międzynarodowy korytarz ekologiczny oraz lokalizację gminy w strukturze obszaru funkcjonalnego Zielonych Płuc Polski. Planowane formy ochrony miały również na celu ograniczenie intensywnego rozwoju budownictwa letniskowego oraz zachowanie najwyższych walorów przyrodniczych i krajobrazowych.[49]

Jednocześnie zaznacza się, że ustalenia i wytyczne aktualnie obowiązujących krajowych oraz wojewódzkich dokumentów planistycznych i strategicznych, w tym m.in.:

[49] Materiał źródłowy: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Młynarze.

- Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego;
- Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+;
- Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego do 2030 roku,

nie przewidują na terenie gminy Młynarze planowanych do ustanowienia form ochrony przyrody.

5.5. SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

KONCEPCJA KORYTARZY EKOLOGICZNYCH W UJĘCIU KRAJOWYM

Według koncepcji korytarzy ekologicznych GDOŚ[50] gmina Młynarze zlokalizowana jest w zasięgu ponadlokalnego korytarza ekologicznego „Dolina Omulwi Południowo-Zachodni" (ryc. poniżej).

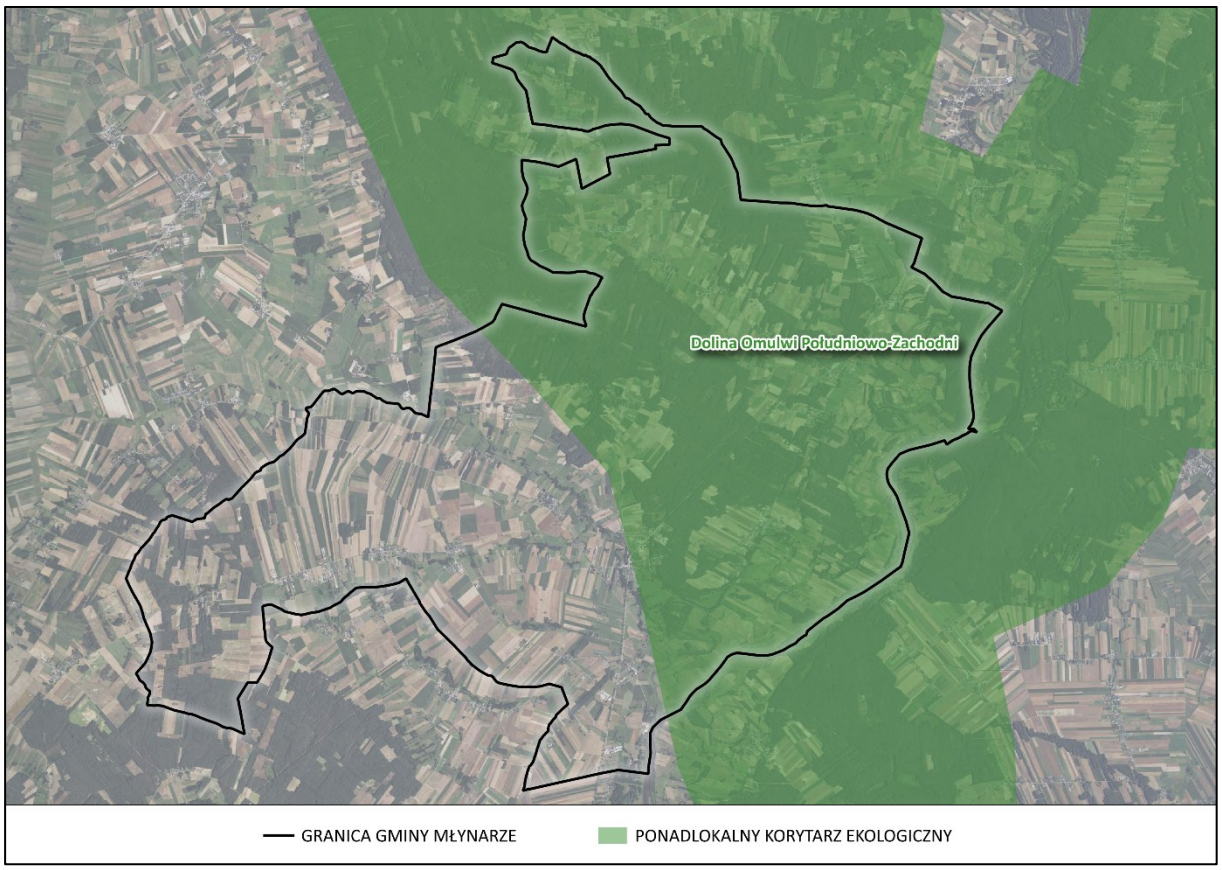

Ryc. 33 Gmina w odniesieniu do koncepcji korytarzy ekologicznych GDOŚ
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie http://mapa.korytarze.pl/.

DELIMITACJA SYSTEMU PRZYRODNICZEGO GMINY

Analiza krajowych i wojewódzkich koncepcji systemu przyrodniczego oraz lokalnej struktury środowiska i jego przekształceń, pozwala na wytypowanie następujących komponentów współtworzące ponadlokalny system przyrodniczy gminy:

- komponenty o znaczeniu ponadlokalnym (wojewódzkim i krajowym):
  - korytarz ekologiczny „Dolina Omulwi Południowo-Zachodni" – obejmuje swym zasięgiem doliny najważniejszych rzek w gminie tj. Narew i Róż wraz z najbliższym otoczeniem łąkowo-pastewnym oraz zwarte kompleksy leśne;
- komponenty o znaczeniu lokalnym (gminnym i międzygminnym):

[50] Materiał źródłowy: Ochrona różnorodności biologicznej poprzez wdrożenie lądowych korytarzy ekologicznych na terenie Polski.

- korytarze lokalne – obejmują doliny rzek i cieków (we fragmentach nie wchodzących w skład ponadlokalnych korytarzy ekologicznych) wraz z najbliższym otoczeniem (mozaika terenów rolniczych, z lokalnymi podmokłościami);
- płaty lokalne – stanowią pojedyncze enklawy terenów leśnych i zadrzewionych, zlokalizowane na terytorium całej gminy.

Ponadto znajdują się tu również mikrokorytarze oraz mikropłaty ekologiczne, do których należą:

- mikrokorytarze ekologiczne drobnych cieków i sieci rowów melioracyjnych;
- mikropłaty ekologiczne enklaw leśnych i semileśnych;
- mikrokorytarze ekologiczne pasmowych zadrzewień (ciągi zadrzewień przydrożnych i śródpolnych);
- mikropłaty ekologiczne drobnych zbiorników wodnych wraz z towarzyszącą im roślinnością.

Korytarze i płaty ekologiczne zasługują na zachowanie i ochronę w działaniach planistycznych gminy. Są to obszary, które należy chronić ze względu na spójność współżycia między środowiskiem przyrodniczym i potrzebą funkcjonowania człowieka jako ważnego elementu tego środowiska. Dotyczy to zwłaszcza korytarzy ekologicznych ponadlokalnych. Wskazane powyżej tereny tworzące system przyrodniczy gminy przedstawiają model teoretyczny powiązań sieci ekologicznej i nie zawsze będą tożsame z rzeczywistymi trasami migracji roślin i zwierząt. Stanowią natomiast cenne i powiązane ze sobą elementy systemu ekologicznego, przenikające się wzajemnie i stanowiące spójną całość.

5.6. INFRATRUKTURA TECHNICZNA

5.6.1. INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA

Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosi 78,4%, natomiast jej łączna długość to 62 km, z której korzysta 1 262 osoby.[51]

Tab. 16 Sieć wodociągowa w gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej	78,4%
Długość sieci wodociągowej	92 km *
Liczba osób korzystających z sieci	1 262 os.
Ilość wody dostarczonej do gospodarstw domowych	104,0 dam^3
Liczba przyłączy wodociągowych	546 szt.
Średnie zużycie wody na jednego mieszkańca	64,6 m^3

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r. lub Urzędu Gminy*

W granicach gminy zlokalizowane są trzy ujęcia wody, w miejscowościach: Młynarze, Głażewo-Święszki oraz Sadykierz.[52]

Tab. 17 Wykaz ujęć wody na terenie gminy

LP.	NAZWA STACJI	LOKALIZACJA	ŚREDNIA WYDAJNOŚĆ (m^3/dobę)
1	Ujęcie wody w Młynarzach	działka nr 140	2x41 m^3/dobę
2	Ujęcie wody w Głażewie-Święszkach	--	jedna studnia 32m^3, druga 40m^3/dobę
3	Ujęcie wody w Sadykierzu	działka nr 69/3	--

Materiał źródłowy: Urząd Gminy Młynarze.

[51] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 rok.
[52] Materiał źródłowy: Urząd Gminy Młynarze.

Na terenie gminy Młynarze funkcjonuje obecnie jedna stacja uzdatniania wody zlokalizowana w miejscowości Młynarze (ul. Ostrołęcka 28).

Ujęcie wody w Młynarzach składa się z 2 studni głębinowych oraz posiada zatwierdzone zasoby eksploatacyjne:

- dla studni nr 1 – 41 m^3/dobę, przy depresji S= 1,2 m;
- dla studni nr 2 – 41 m^3/dobę, przy depresji S= 2,1 m.

Zarząd Zlewni w Ostrołęce (decyzją B1.ZUZ.S.421.73.2018 L.B) wydał pozwolenie wodnoprawne na pobór wód dla potrzeb wodociągu wiejskiego-grupowego w ilości:

- $Q_{max/s}$= 0,0112 m^3/s;
- $Q_{śr/d}$= 800 m^3/s;
- $Q_{dop/rok}$= 292 000 m^3/s.

Dla ujęcia wody ustanowiona została strefa ochrony bezpośredniej. Nie wyznaczono natomiast strefy ochrony pośredniej.[53]

5.6.2. INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA

Na terenie gminy Młynarze nie istnieje zbiorczy system kanalizacji sanitarnej. W związku z powyższym mieszkańcy w dalszym ciągu korzystają z indywidualnych systemów unieszkodliwiania ścieków sanitarnych, tj. ze zbiorników bezodpływowych na nieczystości (szamb) lub z przydomowych oczyszczalni ścieków. Według stanu na 2024 r. w gminie znajdowało się 477 szt. zbiorników bezodpływowych oraz 46 szt. oczyszczalni przydomowych.[54]

Na terenie gminy Młynarze nie funkcjonuje oczyszczalnia ścieków administrowana przez gminę. Ścieki komunalno-bytowe odbierane są od mieszkańców przez uprawnione firmy i wywożone do oczyszczalni poza teren gminy. Obszar gminy położony jest poza zasięgiem aglomeracji ściekowej, natomiast najbliższa z nich została wyznaczona w gminie Różan.

5.6.3. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA

Na system elektroenergetyczny gminy Młynarze składają się[55]:

- napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia WN 110 kV relacji Różan – Pomian;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne średniego napięcia 15 kV;
- napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV;
- stacje transformatorowe 15/0,4 kV.

Podmiotem odpowiedzialnym za zaopatrywanie mieszkańców gminy w energię elektryczną, regularność dostaw, jakość dostarczanej energii, obsługę odbiorców, kontrolowanie eksploatacji sieci, przeprowadzanie modernizacji oraz usuwanie usterek jest podmiot zewnętrzny. Przesyłanie energii elektrycznej do odbiorców umożliwia sieć napowietrznych i kablowych linii elektroenergetycznych średniego oraz niskiego napięcia.

5.6.4. INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA

Nie istnieje centralny system ciepłowniczy. Mieszkańcy korzystają ze źródeł rozproszonych, indywidualnych, głównie w postaci kotłów na paliwa stałe.

W coraz większym stopniu wykorzystywana jest energia cieplna pochodząca ze źródeł odnawialnych za pomocą mikroinstalacji OZE, jak kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne i pompy ciepła.

[53] Materiał źródłowy: Uzasadnienie Planu Ogólnego Gminy Młynarze – część tekstowa, 2025.
[54] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.
[55] Materiał źródłowy: https://ebin.josm.pl/

5.6.5. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Spośród dużych instalacji odnawialnych źródeł energii, na terenie gminy Młynarze funkcjonują obecnie farmy fotowoltaiczne. Ponadto, gmina Młynarze aktywnie uczestniczy w realizacji programu „Czyste Powietrze", ułatwiając mieszkańcom dostęp do dofinansowań na termomodernizację oraz montaż odnawialnych źródeł energii (OZE), takich jak pompy ciepła i instalacje fotowoltaiczne.[56]

5.6.6. INFRASTRUKTURA GAZOWA

Przez teren gminy Młynarze przebiega gazociąg tranzytowy wysokiego ciśnienia DN 1400 „Jamał-Europa".[57] Jednocześnie aktualnie nie istnieje zbiorczy, scentralizowany system zaopatrzenia mieszkańców w gaz. Potrzeby cieplne w gospodarce komunalno-bytowej w gospodarstwach domowych są zaspokajane dostawą gazu płynnego, dostarczanego w butlach gazowych.[58]

5.6.7. GOSPODARKA ODPADAMI

Od 2019 r. obowiązuje nowelizacja przepisów prawa z zakresu gospodarowania odpadami. Na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1579) zniesiony został podział województw na regiony gospodarki odpadami. Ponadto zrezygnowano z regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), które zaadaptowane zostały jako instalacje komunalne. Równolegle, wraz z przyjęciem nowelizacji, uchylone zostały uchwały w sprawie wykonania wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

Na podstawie zapisów w/w Ustawy oraz innych ustaw Marszałek Województwa w Biuletynie Informacji Publicznej prowadzi listę:

- funkcjonujących instalacji spełniających wymagania dla instalacji komunalnych, które zostały oddane do użytkowania i posiadają wymagane decyzje pozwalające na przetwarzanie odpadów,
- instalacji komunalnych planowanych do budowy, rozbudowy lub modernizacji.

Lista aktualizowana jest na bieżąco, natomiast wpisu dokonuje się na pisemny wniosek prowadzącego instalację komunalną. Bezpośrednio na terenie gminy Młynarze nie ma zlokalizowanych instalacji gospodarowania odpadami wymienionych na listach prowadzonych przez Marszałka Województwa. Ponadto na terenie gminy nie funkcjonuje obecnie czynne składowisko odpadów komunalnych. Odpady komunalne są zbierane w sposób zorganizowany oraz wywożone poza jej teren. Na terenie gminy działa Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), zlokalizowany w miejscowości Młynarze (ul. Młynarska, dz. nr. 61). Do PSZOK-u mieszkańcy mogą dostarczać odpady selektywne m.in. plastik, papier, metal, szkło, gabaryty oraz odzież, tekstylia i baterie.[59] Dane dotyczące ilości odebranych odpadów komunalnych w latach 2021-2024, z podziałem na odpady zebrane selektywnie oraz zmieszane, przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 18 Ilość odebranych odpadów komunalnych z terenu gminy w latach 2021-2024

ROK	2021	2022	2023	2024
Odpady odebrane ogółem w ciągu roku (t)	320,35	415,18	449,98	411,78
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	81,83	110,76	163,50	186,44
Zmieszane odpady odebrane w ciągu roku (t)	238,52	304,42	286,48	225,34
Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%)	25,5	26,7	36,3	45,3

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

[56] Materiał źródłowy: https://mlynarze.com.pl/
[57] Materiał źródłowy: Plan odnowy miejscowości Młynarze w Gminie Młynarze na lata 2008-2015, 2008.
[58] Materiał źródłowy: Urząd Gminy Młynarze.
[59] Materiał źródłowy: https://rdf.pl/mlynarze/

Na przestrzeni omawianego okresu ilość odebranych odpadów komunalnych kształtowała się na relatywnie zbliżonym poziomie. Jednocześnie zaobserwowano systematyczny, coroczny wzrost udziału odpadów zebranych selektywnie w stosunku do ogółu odpadów. W 2021 r. udział ten wyniósł 25,5%, natomiast w 2024 r. – 45,3%.[60]

W związku z powyższym konieczne jest kontynuowanie działań, mających na celu zwiększanie udziału selektywnie zebranych odpadów w kolejnych latach.

Stosownie do art. 3b ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2024 r., poz. 339 z późn.zm.) gminy zobowiązane zostały do osiągnięcia poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych, w wysokości co najmniej 45% wagowo - za rok 2024. Gmina Młynarze osiągnęła poziom 45,60%.[61]

Szczegółowe zadania, obowiązki i wymagania z zakresu wykonywania gospodarki odpadami określa aktualnie obowiązujący Regulamin utrzymania czystości i porządku, przyjęty uchwałą Rady Gminy Młynarze.[62]

5.7. WNIOSKI

POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE

- Położenie na styku obszarów wysoczyznowych, równinnych i dolinnych różnicujące przyrodnicze uwarunkowania rozwojowe gminy.

UWARUNKOWANIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

- W ujęciu generalnym rzeźba terenu nie stwarza istotnych ograniczeń dla wdrażania procesów rozwojowych.
- Przewaga gleb o mało korzystnych warunkach dla produkcji rolniczej.
- Wysoki potencjał zasobów wodnych (bezpośrednie położenie nad rzeką Narew i jej dopływem - rzeką Róż oraz obecność stosunkowo licznych starorzeczy).
- Brak potencjału surowcowego (brak udokumentowanych złóż kopalin).
- Obecność cennych walorów przyrodniczych w części gminy (obecność kompleksów leśnych, doliny rzek Narew i Róż, bogactwo flory i fauny).
- Relatywnie wysoki wskaźnik lesistości w odniesieniu do średniej dla powiatu, województwa i kraju, wzmacniający potencjał ekologiczny gminy.

[60] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.
[61] Materiał źródłowy: Roczna analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Młynarze, 2025.
[62] Aktualnie obowiązują: Uchwała nr Uchwała Nr XVII/122/2020 Rady Gminy Młynarze z dnia 18 grudnia 2020 roku w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Młynarze (Dz. Urz. Woj. Mazo. 2020 r. poz. 13136)

ZASKLEPIENIE GRUNTÓW

- Niski poziom przekształceń środowiska oraz niewielki stopień zasklepienia gruntów.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

- Obecność obszarowej formy ochrony przyrody (Obszar Natura 2000).
- Brak obiektowych form ochrony przyrody w postaci wartościowych okazów drzew (pomników przyrody).

SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

- Położenie gminy w zasięgu ponadlokalnych korytarzy ekologicznych.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

- Wysoki poziom zwodociągowania gminy.
- Brak zbiorczego systemu kanalizacji sanitarnej.
- Brak sieci gazowej (gazu przewodowego) na terenie gminy.
- Dostatecznie rozwinięty system przesyłu energii elektrycznej.
- Brak sieci ciepłowniczej i możliwości jej realizacji.
- Wzrastający stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
- Relatywnie wysoki udział odpadów zebranych selektywnie w stosunku do odpadów ogółem.
- Obecność wyrobów zawierających azbest wymagających sukcesywnej eliminacji.
- Dostosowany do wymogów i standardów wspólnotowych oraz krajowych system gospodarki odpadami.

6. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

6.1. RYS HISTORYCZNY

Historia gminy Młynarze sięga XIII w. i jest związana z ówczesnym ośrodkiem władzy – Sieluniem, którego nazwa pochodzi od pruskiego „Selune". Miejscowość ta stanowiła centrum dóbr kościelnych, zwyczajowo określanych mianem „Księstwa Sieluńskiego", a ich specyfiką była dominacja drobnej szlachty. Sama miejscowość Młynarze, będąca siedzibą administracyjną gminy, swoją nazwę zawdzięcza młynom funkcjonującym na rzece Róż.

Wiek XIX odznaczył się w historii regionu zmianami administracyjnymi, w tym włączeniem go guberni łomżyńskiej (1867 r.) oraz epizodem militarnym w postaci potyczki powstania listopadowego (1831 r.). W przeciwieństwie do I wojny światowej, okres 1939-1945 przyniósł intensywne działania frontowe i represje okupacyjne, skutkujące rozwojem lokalnej działalności konspiracyjnej.[63]

W latach 1945-1954 pełniły funkcję siedziby Gminnej Rady Narodowej (pozostając w granicach gminy Sieluń), a następnie stały się centrum wsi gromadzkiej, skupiającej 20 okolicznych miejscowości obejmujących 15 sołectw.

Kolejne dekady przyniosły czasową utratę autonomii. Po likwidacji gromad w 1982 r., teren ten włączono do gminy Różan (wówczas w powiecie makowskim). W 1975 r. po reformie administracyjnej, obszar Młynarzy i Sielunia znalazł się w nowo utworzonym województwie ostrołęckim. Stan ten trwał blisko 20 lat. Przełom nastąpił wraz z początkiem lat 90., w wyniku inicjatywy mieszkańców. Na wniosek Społecznego Komitetu Utworzenia Gminy, z dniem 1 stycznia 1992 r. gmina Młynarze została powołana do życia. Była to wówczas najmniejsza z gmin w ówczesnym województwie ostrołęckim, licząca niespełna 2 tys. mieszkańców.[64]

6.2. ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Wszystkie zabytki łącznie (z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i zabytkowej zieleni) stanowią tzw. zasoby dziedzictwa kulturowego. Stanowią one istotny element tożsamości świadczący o zachowaniu ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Aktualnie obowiązuje podział na:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej cześć lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne – zabytek nieruchomy będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

6.2.1. OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW

Jedną ze sztandarowych i najbardziej powszechnych form ochrony zabytków jest rejestr zabytków. Rejestr prowadzony jest w podziale na odrębne księgi prowadzone i oznaczone wg następujących kategorii: A – zabytek nieruchomy; B – zabytek ruchomy; C – zabytek archeologiczny.

Na terenie gminy Młynarze znajduje się obiekt wpisany do Rejestru Zabytków. Jest nim neogotycki ceglany kościół parafialny p.w. św. Stanisława Biskupa w Sieluniu z 1805 r. (A-491 z dnia 20.12.1982 r.).[65]

[63] Materiał źródłowy: https://mlynarze.com.pl/
[64] Materiał źródłowy: https://e-uslugi.wrotamazowsza.pl/pl/
[65] Materiał źródłowy: Program opieki nad zabytkami powiatu makowskiego na lata 2010-2013.

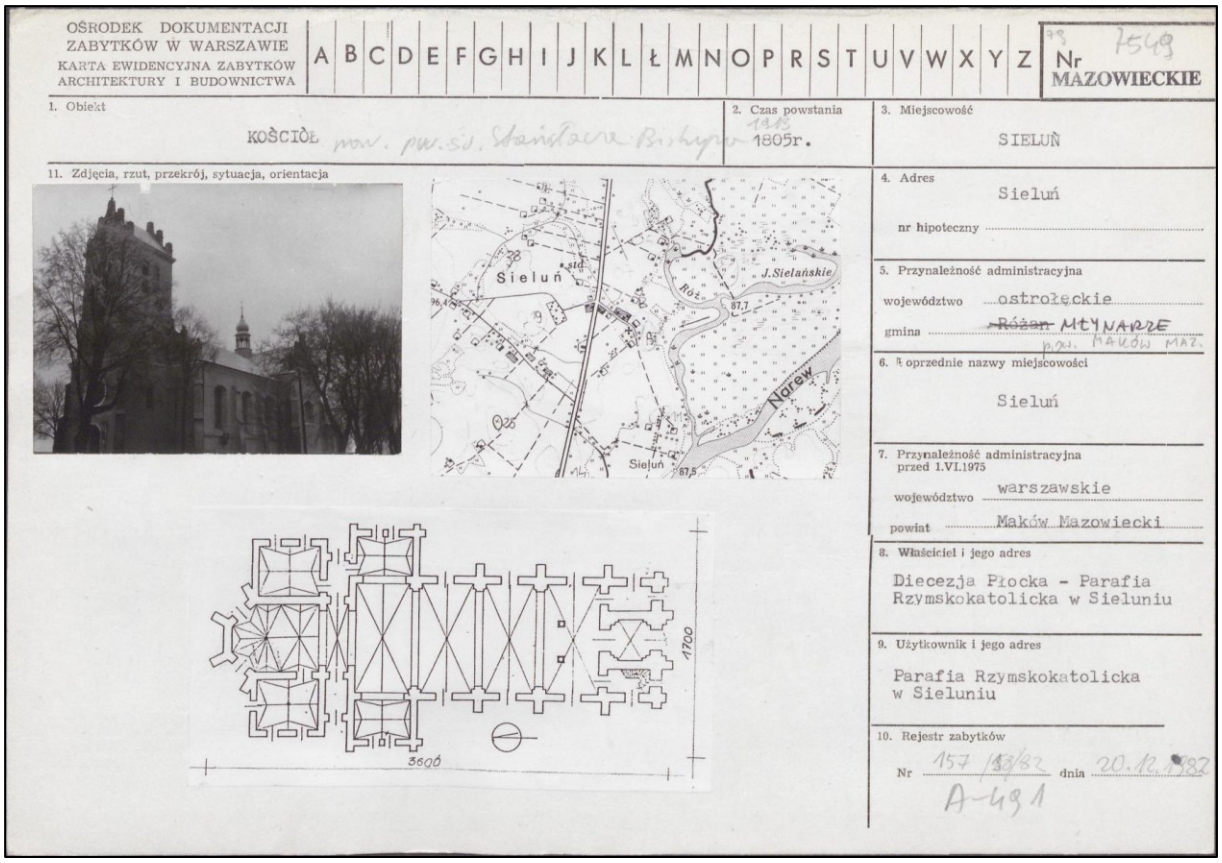
OŚRODEK DOKUMENTACJI ZABYTKÓW W WARSZAWIE
KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 7549
MAZOWIECKIE

1. Obiekt: KOŚCIÓŁ pow. pw. św. Stanisława Biskupa
2. Czas powstania: 1805r.
3. Miejscowość: SIELUŃ
11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
4. Adres: Sieluń
nr hipoteczny
5. Przynależność administracyjna
województwo: ostrołęckie
gmina: ~~Różan~~ MŁYNARZE pow. MAKÓW MAZ.
6. Poprzednie nazwy miejscowości: Sieluń
7. Przynależność administracyjna przed 1.VI.1975
województwo: warszawskie
powiat: Maków Mazowiecki
8. Właściciel i jego adres: Diecezja Płocka - Parafia Rzymskokatolicka w Sieluniu
9. Użytkownik i jego adres: Parafia Rzymskokatolicka w Sieluniu
10. Rejestr zabytków
Nr 157 /33/82 dnia 20.12.1982
A-491

Ryc. 34 Karta biała kościoła parafialnego pw. św. Stanisława Biskupa w Sieluniu wpisanego do rejestru zabytków
Materiał źródłowy: https://zabytek.pl/

6.2.2. OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW

W ewidencji zabytków ujmowane są: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome, zabytki ruchome, wyznaczone przez Wójta w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Wśród obiektów wpisanych do ewidencji znajdują się wyłącznie dwa młyny, dwa cmentarze oraz kościół, co świadczy o niewielkich zasobach zachowanych dóbr kultury materialnej.[66]

6.2.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem dziedzictwa kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach regionu. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Stanowiska archeologiczne są jednym z najbardziej narażonych elementów środowiska, dla których zagrożenie stanowi wszelka działalność człowieka naruszająca powierzchnię ziemi.

Na terenie gminy nie występują stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków (nieruchome zabytki archeologiczne – C). Występują natomiast ślady dziedzictwa archeologicznego ujęte w ewidencji zabytków – zidentyfikowano osady i ślady osadnictwa oraz cmentarzyska i pałac.

[66] Materiał źródłowy: Dane NID.

Łącznie na terenie gminy Młynarze zidentyfikowano ponad kilkadziesiąt stanowisk archeologicznych, które zostały ujęte w ewidencji zabytków (obecnie w wojewódzkiej ewidencji zabytków ujętych jest 49 stanowisk archeologicznych).

6.2.4. ZAGROŻENIA DLA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Do degradacji, uszkodzenia lub zniszczenia zasób dziedzictwa kulturowego może doprowadzić szereg przyczyn wewnętrznych, zewnętrznych i wywołanych sytuacją ogólną w określonym czasie.

W zakresie przyczyn wewnętrznych, związanych z działalnością człowieka, najważniejsze są:
- brak opieki konserwatorskiej;
- brak użytkownika;
- nadmierna intensywność użytkowania lub wadliwa gospodarka;
- kradzież, zaginięcie lub nielegalny wywóz;
- wady realizacyjne (niepoprawnie przeprowadzone prace konserwatorskie lub budowlane);
- niewłaściwa eksploatacja (użytkowanie niezgodne z pierwotnym przeznaczeniem obiektu);
- zmiany warunków wodno-gruntowych, jak i zanieczyszczenie wód i gleb.

Przyczyny zniszczeń lub uszkodzeń, określane jako zewnętrzne mają szerszy, często trudny do określenia zasięg oddziaływania, przez co są również trudniejsze do usunięcia. Najważniejsze są:
- działalność gospodarcza;
- infrastruktura komunalna, jak np. wprowadzanie ruchu tranzytowego samochodów przez obszary historycznych miejscowości itp.;
- zagospodarowanie przestrzenne, z dopuszczeniem np. inwestycji wielkoobszarowych i obiektów wielkogabarytowych, degradujących ekspozycję obiektów historycznych lub zakłócających łączność widokową i kompozycyjną pomiędzy obiektami zabytkowymi;
- skażenia atmosferyczne i zanieczyszczenia wód oraz zachwianie gospodarki wodnej.

Przyczyny ogólne, powodujące uszkodzenie lub zniszczenie obiektów zabytkowych to m.in.:
- działanie czasu;
- klęski losowe, jaki np. wichury, trąby powietrzne, powodzie itp.;
- zmiany kierunków artystycznych;
- warunki atmosferyczne;
- działanie biologiczne;
- rozwój teorii konserwatorskich, poprzez stosowanie technologii konserwatorskich, które w dłuższej perspektywie czasowej są szkodliwie dla zabytku.

6.3. INSTYTUCJE KULTURY

Na terenie gminy Młynarze nie działa obecnie żadna placówka o charakterze domu kultury. Instytucje kultury reprezentowane są przez gminną bibliotekę publiczną oraz świetlice wiejskie.

GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W MŁYNARZACH

W Młynarzach, przy ul. Ostrołęckiej 7A funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna Całkowity księgozbiór biblioteki w 2024 r. wyniósł ok. 9, 5 tys. wolumenów, z którego wypożyczono łącznie 5 597 książek, natomiast z samej biblioteki korzystało 264 czytelników.[67]

Do głównych zadań Gminnej Biblioteki Publicznej należy[68]:
- gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych;

[67] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.
[68] Materiał źródłowy: Statut Gminnej Biblioteki Publicznej w Młynarzach, 2020.

- obsługa użytkowników, przede wszystkim udostępnianie zbiorów na miejscu, wypożyczanie do domu oraz prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych;
- prowadzenie działalności informacyjnej, edukacyjnej, popularyzatorskiej zwłaszcza z uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- popularyzacja książki i czytelnictwa w środowisku poprzez prowadzenie różnych form działalności uwarunkowanej potrzebami środowiska i możliwościami realizacyjnymi biblioteki (m.in. wystawki książek, lekcje biblioteczne, wycieczki do biblioteki, konkursy czytelnicze, spotkania autorskie, imprezy biblioteczne);
- współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami kultury, organizacjami, towarzystwami w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych społeczeństwa;
- doskonalenie form i metod pracy bibliotecznej;
- modernizacja biblioteki;
- podejmowanie działań w celu promocji biblioteki i Gminy Młynarze.

W bibliotece regularnie organizowane są tematyczne wystawy książek oraz lekcje biblioteczne, które mają na celu upowszechnianie literatury wśród mieszkańców. Placówka aktywnie włącza się w ogólnopolskie akcje czytelnicze, ściśle współpracując przy tym z miejscową szkołą. Oferta instytucji wykracza poza wypożyczanie zbiorów, obejmując także warsztaty artystyczne dla rodzin, dostęp do platform językowych oraz wyjazdy kulturalne dla dorosłych.[69]

ŚWIETLICE WIEJSKIE

Na terenie gminy Młynarze funkcjonuje w sumie dziewięć świetlic wiejskich, zlokalizowanych w miejscowościach: Głażewo-Święszki, Głażewo-Cholewy, Kołaki, Młynarze, Ogony, Rupin, Sadykierz, Sieluń, Strzemieczne-Oleksy, Załęże-Ponikiewka.[70]

W świetlicach organizowane są regularne spotkania oraz wydarzenia dla mieszkańców, których celem jest m.in. integracja lokalnej społeczności i ich aktywizacja.

6.4. LOKALNE DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

Funkcję największej imprezy plenerowej pełni zazwyczaj Piknik Rodzinny (organizowany we współpracy ze szkołą), obfitujący w występy uczniów, lokalnych zespołów oraz atrakcje dla dzieci.[71] Istotnym elementem tradycji są również uroczystości parafialne w Sieluniu (odpusty). Ze względu na głębokie korzenie historyczne tej miejscowości, wydarzenia te pełnią ważną rolę więziotwórczą między mieszkańcami i przyczyniają się do kultywowana lokalnej tożsamości.[72] Kalendarz wydarzeń o charakterze społeczno-kulturalnym dopełnia aktywny udział delegacji gminy i Kół Gospodyń Wiejskich w dożynkach wyższego szczebla (powiatowych i wojewódzkich), co stanowi okazję do promocji regionu na zewnątrz.[73]

[69] Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Młynarze za 2024 rok.
[70] Materiał źródłowy: Urząd Gminy Młynarze.
[71] Materiał źródłowy: https://spmlynarze.szkolnastrona.pl/
[72] Materiał źródłowy: https://www.informacjeparafialne.pl/
[73] Materiał źródłowy: https://www.powiat-makowski.pl/

6.5. WNIOSKI

ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

- Niewielka liczba obiektów zabytkowych.

INSTYTUCJE KULTURY

- Brak instytucji kultury w postaci Gminnego Ośrodka Kultury.
- Szeroki zakres działalności Gminnej Biblioteki Publicznej.
- Obecność świetlic wiejskich na terenie gminy.

7. SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

7.1. INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE

Do obiektów zaplecza sportowo-rekreacyjnego w gminie Młynarze zalicza się[74]:

- hala sportowa w budynku Publicznej Szkoły Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II z Publicznym Przedszkolem w Młynarzach;
- boisko wielofunkcyjne przy Publicznej Szkole Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II z Publicznym Przedszkolem w Młynarzach;
- plac zabaw przy Publicznej Szkole Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II z Publicznym Przedszkolem w Młynarzach;
- siłownia zewnętrzna przy Publicznej Szkole Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II z Publicznym Przedszkolem w Młynarzach;
- siłownia zewnętrzna w Długołęce-Koskach.

Na terenie gminy funkcjonuje Uczniowski Klub Sportowy „Potok".[75]

Gminna baza sportowo-rekreacyjna służy rozwojowi aktywności fizycznej, ruchowej i psychicznej, nauki współpracy i współzawodnictwa mieszkańców, którzy mogą korzystać z infrastruktury sportowej w sposób indywidualny lub zorganizowany. Wartym podkreślenia jest także rola placów zabaw i siłowni zewnętrznych, jako czynników korzystnych dla najmłodszych mieszkańców oraz całych rodzin.

7.2. ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

7.2.1. WALORY PRZYRODNICZE

Wśród walorów przyrodniczych na terenie gminy Młynarze wyróżnia się:

- walory wód powierzchniowych:
  - rzeka Narew i Róż, wykazujące potencjał w zakresie turystyki kwalifikowanej (szlaki turystyki wodnej w niektórych fragmentach, z możliwością realizacji szlaków turystyki pieszo-rowerowe w obrębie jej doliny, a także wędkarstwo) oraz turystyki wypoczynkowej (urządzone miejsca rekreacji i wypoczynku);
  - jeziora: Sadykierskie, Sieluńskie oraz Ogonowskie, będące pozostałościami starorzeczy rzeki Narew, wykazujące potencjał w zakresie turystyki kwalifikowanej (wędkarstwo) oraz turystyki wypoczynkowej (miejsca rekreacji i wypoczynku);
- ogólnie dobry stan środowiska przyrodniczego, w tym sprzyjające warunki bioklimatyczne, właściwy stan powietrza atmosferycznego (poza okresowo występującą niską emisją), a także rolniczo-leśny charakter gminy, wpływający pozytywnie na potencjał w zakresie turystyki wypoczynkowej i kwalifikowanej (krajoznawczej, pieszo-rowerowej);
- unikatowe zbiorowiska roślinne, w szczególności przestrzenie leśne o zróżnicowanym drzewostanie (w tym szczególnie lasy iglaste, zwłaszcza bory świeże Lasów Mielnickich i Puszczy Białej, sprzyjające pobytowi ludzi), osobliwości flory i fauny (torfowiska, obecność roślin reliktowych, tereny zalewowe rzeki Narew, bogactwo ssaków leśnych i ptactwa), sprzyjające potencjalnemu rozwojowi turystyki kwalifikowanej (przyrodniczej, pieszo-rowerowej);
- zwarte zbiorowiska leśne i otwarte przestrzenie łąkowo-pastwiskowe, z bogactwem zwierząt łownych, wykazujące potencjał w zakresie turystyki kwalifikowanej (łowiectwo).

[74] Materiał źródłowy: Urząd Młynarze.
[75] Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Młynarze za 2024 rok.

Warto zaznaczyć, iż gminę Młynarze cechuje niewielka gęstość zaludnienia, co jest niewątpliwym atutem dla turystów szukających wyciszenia i spokoju. Ponadto brak znaczących emitorów zanieczyszczeń stwarza korzystne warunki aerosanitarne gminy.

7.2.2. WALORY ANTROPOGENICZNE

Wśród walorów antropogenicznych, na terenie gminy Młynarze wyróżnia się:

- Kościół Parafialny pw. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika w miejscowości Sieluń;
- cmentarz rzymskokatolicki św. Stanisława Biskupa i Męczennika w miejscowości Sieluń;
- kapliczki i krzyże przydrożne.

Do walorów antropogenicznych uznać można także działalność Gminnej Biblioteki Publicznej w Młynarzach i świetlic wiejskich w tym poprzez organizację licznych wydarzeń i imprez integrujących mieszkańców i turystów (opis szczegółowy w rozdz. 6.2.).

7.2.3. BAZA MATERIALNA TURYSTYKI

Gminną bazę noclegową tworzą wszelkie obiekty i urządzenia umożliwiające nocleg poza miejscem zamieszkania, do których należą m.in. hotel, miejsca noclegowe w zajazdach gastronomicznych, miejsca noclegowe prywatne, gospodarstwa agroturystyczne oraz kamping i pole namiotowe. Należy nadmienić, iż baza noclegowa w gminie nie jest szczególnie rozwinięta. Wśród obiektów bazy noclegowej na terenie gminy możemy zaliczyć m.in. dom noclegowy „Cichy Zakątek" w miejscowości Długołęka-Koski. Obiekt oferuje bazę noclegową standardzie turystyki wiejskiej, dysponując pokojami dwu-, trzy- i pięcioosobowymi z pełnym zapleczem kuchenno-sanitarnym. Infrastruktura obiektu obejmuje zagospodarowany teren rekreacyjny z ogrodem, basenem i strefą wypoczynku, z lokalizacją w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Róż.[76] Ponadto w miejscowości Strzemieczne-Hieronimy znajduje się gospodarstwo agroturystyczne „Agroturystyka u Lusi", które oferuje bazę noclegową z pełnym wyposażeniem sanitarnym i całodziennym wyżywieniem. Obiekt dysponuje rozwiniętą infrastrukturą towarzyszącą, obejmującą m.in. ogród z placem zabaw i miejscem na ognisko. Jednocześnie gospodarstwo zlokalizowane jest wśród lasów, na skraju Obszaru Natura 2000.[77]

Gminną bazę żywieniową stanowią wszelkie obiekty gastronomiczne służące zaspokojeniu potrzeb żywnościowych turystów, takie jak restauracje, kawiarnie, bary, punkty gastronomiczne. Do grupy tej zalicza się również zakłady zaopatrujące odwiedzających w artykuły żywnościowe. Na terenie gminy Młynarze infrastruktura gastronomiczna nie jest szczególnie rozwinięta.

Na bazę komunikacyjną składa się sieć połączeń, dróg i szlaków komunikacyjnych. Poziom rozwinięcia bazy komunikacyjnej stanowi o dostępności oraz łatwości poruszania się po obszarze gminy przez potencjalnych turystów. Do bazy komunikacyjnej gminy Młynarze zalicza się:

- sieć dróg publicznych, w tym droga krajowa nr 53, relacji Różan – Ostrołęka – Szczytno – Olsztyn, drogi powiatowe oraz gminne;
- przystanki autobusowe.

Do bazy towarzyszącej zalicza się wszelkiego rodzaju urządzenia sportowo-rekreacyjne obszaru turystycznego, które pozwalają turystom na uprawianie różnych form rekreacji. Infrastrukturę sportowo-rekreacyjną opisano we wcześniejszej części (rozdz. 7.1.). Ponadto w zakres bazy towarzyszącej wchodzi cała gminna infrastruktura techniczna (wodociągi, sieć energetyczna) oraz społeczna (przychodnia, punkt apteczny, biblioteka, poczta).

Atrakcje turystyczne stanowią wszelkiego rodzaju obiekty będące przedmiotem zainteresowania turystycznego i wpływające na natężenie ruchu turystycznego. Do gminnych atrakcji turystycznych

[76] Materiał źródłowy: Turystyka Wiejska Cichy Zakątek – Facebook.
[77] Materiał źródłowy: https://meteor-turystyka.pl/

zaliczyć zatem można wszystkie wyżej wymienione formy i obiekty pod warunkiem, że są one związane z gminą (np. z kulturą mieszkańców), na ich temat dostępne są informacje turystyczne (np. w postaci ulotek, informacji internetowej, oznaczenia kartograficznego) oraz w sposób realny wpływają na wzrost ruchu turystycznego.

7.3. WNIOSKI

INFRASTRUKTURA SPORTOWO-REKREACYJNA I JEJ WYKORZYSTANIE

- W dalszym ciągu stosunkowo niewielka liczba obiektów i obszarów sportowo-rekreacyjnych, ograniczająca możliwości rozwoju aktywności fizycznej mieszkańców.
- Funkcjonujący na terenie gminy klub sportowy.

ATRAKCYJNOŚĆ TURYSTYCZNA

- W dalszym ciągu niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny (brak rozbudowanej oferty turystycznej, zwłaszcza poza okresem wakacyjnym).
- Sprzyjające walory przyrodnicze, wykazujące potencjał do rozwoju funkcji sportowej i turystyczno-rekreacyjnej.
- Ograniczony zakres walorów antropogenicznych na obszarze gminy.
- W dalszym ciągu niedostatecznie rozwinięta baza noclegowa na terenie gminy.

8. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

8.1. PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE

8.1.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw wprowadza nowe przepisy dotyczące hierarchii dokumentów planistycznych w gminach w Polsce. Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zastąpione zostaną przez plany ogólne gmin (które stanowić będą, w odróżnieniu od studiów, akty prawa miejscowego) oraz przez strategie rozwoju (zwłaszcza w zakresie ustaleń dotyczących polityki rozwoju).

Dotychczasowe Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Młynarze, przyjęte Uchwałą Nr XVI/56/05 Rady Gminy Młynarze z dnia 7 lutego 2005 r. i zawierało generalne zasady zagospodarowania przestrzennego oraz wytyczne, którymi należy kierować się w kreowaniu polityki przestrzennej. Studium nie stanowiło aktu prawa miejscowego, natomiast było wiążącą wytyczną (podstawą) do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W Studium (2005) dokonano podziału obszaru gminy Młynarze na trzy główne rejony struktury funkcjonalno-przestrzennej, w zależności od lokalnych i ponadlokalnych uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych:

- rejon I – zlokalizowany w części północnej gminy, graniczący od południowego wschodu z doliną rzeki Narew, od południowego zachodu sięgający do miejscowości Młynarze, Gierwaty, Ochenki. Obszar charakteryzuje się występowaniem umiarkowanie zwartej zabudowy o układzie pasmowym, gorszymi warunkami glebowo-rolniczymi między kompleksami leśnymi (z przewagą gleb podmokłych, łąk, towarzyszących przepływającym dwom bezimiennym ciekom wodnym);
- rejon II – zlokalizowany w części południowo-zachodniej gminy. Zachodnią i południową granice rejonu stanowi granica gminy. Północna granica obejmuje natomiast granicę kompleksów leśnych, a wschodnia – drogę krajową nr 53;
- rejon III – obejmuje dolinę rzeki Narew, w tym tereny zalewowe ograniczone od północnego-zachodu terasą nadzalewową. Rejon ten wyróżnia się wysokimi walorami przyrodniczymi o dużej różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz wysokim reżimem ochrony środowiska i krajobrazu. Częściowo pełni funkcję rekreacyjną. Obszar ten jest niemal całkowicie pozbawiony zabudowy, poza nielicznymi obiektami zabudowy letniskowej na terenach wyżej położonych.

Zgodnie z zapisami Studium istotne było zachowanie obecnej struktury przestrzennej gminy Młynarze przy jednoczesnym uwzględnieniu kluczowych uwarunkowań przyrodniczych. Wskazano, iż rozwój gminy opierać się będzie na zrównoważeniu ochrony środowiska z intensyfikacją funkcji osadniczych, usługowych, rolniczych oraz turystycznych, mających na celu podniesienie standardu życia mieszkańców.

W zakresie przekształceń strukturalnych studium wskazywało na:

- możliwość modernizacji, rozbudowy istniejącej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zagrodowej, letniskowej oraz realizacji nowej, na terenach dotychczas zainwestowanych, zgodnej z przeznaczeniem terenu;
- możliwość realizacji na terenach zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej, obiektów usługowych i produkcyjnych nieuciążliwych, nie posiadających wpływu na środowisko;

- możliwość realizacji zabudowy mieszkaniowej z usługami towarzyszącymi na terenach wyposażonych w infrastrukturę techniczną i posiadających dostęp do dróg publicznych – poza terenami wyznaczonymi w studium.

Przyszłe procesy inwestycyjne będą realizowane w oparciu o utrwalone założenia funkcjonalne, protezujące ochronę ładu przestrzennego oraz integralność krajobrazową obszaru. Pod zabudowę wyznaczono następujące tereny:

- obszary, na których zostało rozpoczęte inwestowanie przewidziane do uzupełnienia zagospodarowania przestrzennego;
- obszary nie zainwestowane przeznaczone w dotychczasowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- obszary nowe, wyznaczone w Studium określające możliwe kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego osadnictwa wiejskiego rolniczego i nierolniczego związanego z mieszkalnictwem, usługami, rekreacją a także działalnością gospodarczą.

8.1.2. PLAN OGÓLNY GMINY

Plan ogólny gminy stanowi obowiązkowy, nadrzędny akt prawa miejscowego, który zastępuje dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Określa m.in. strefy planistyczne oraz gminne standardy urbanistyczne, wiążąc przy tworzeniu planów miejscowych i wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy. W lutym 2026 roku Rada Gminy Młynarze uchwaliła plan ogólny.

8.1.3. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Głównym narzędziem w kształtowaniu ładu przestrzennego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Uregulowane zasady zagospodarowania przestrzennego posiadają niektóre fragmenty miejscowości, które obejmują obszar 400 ha, co stanowi 5,3% całkowitej powierzchni gminy.[78]

W gminie Młynarze obowiązuje jeden miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przyjęty uchwałą nr III/7/2002 Rady Gminy Młynarze z dnia 28 czerwca 2002 roku w sprawie zmian w miejscowym ogólnym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Młynarze. Plan obejmuje ok. 355,3 ha powierzchni, stanowiąc ok. 4,7% obszaru gminy.

[78] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

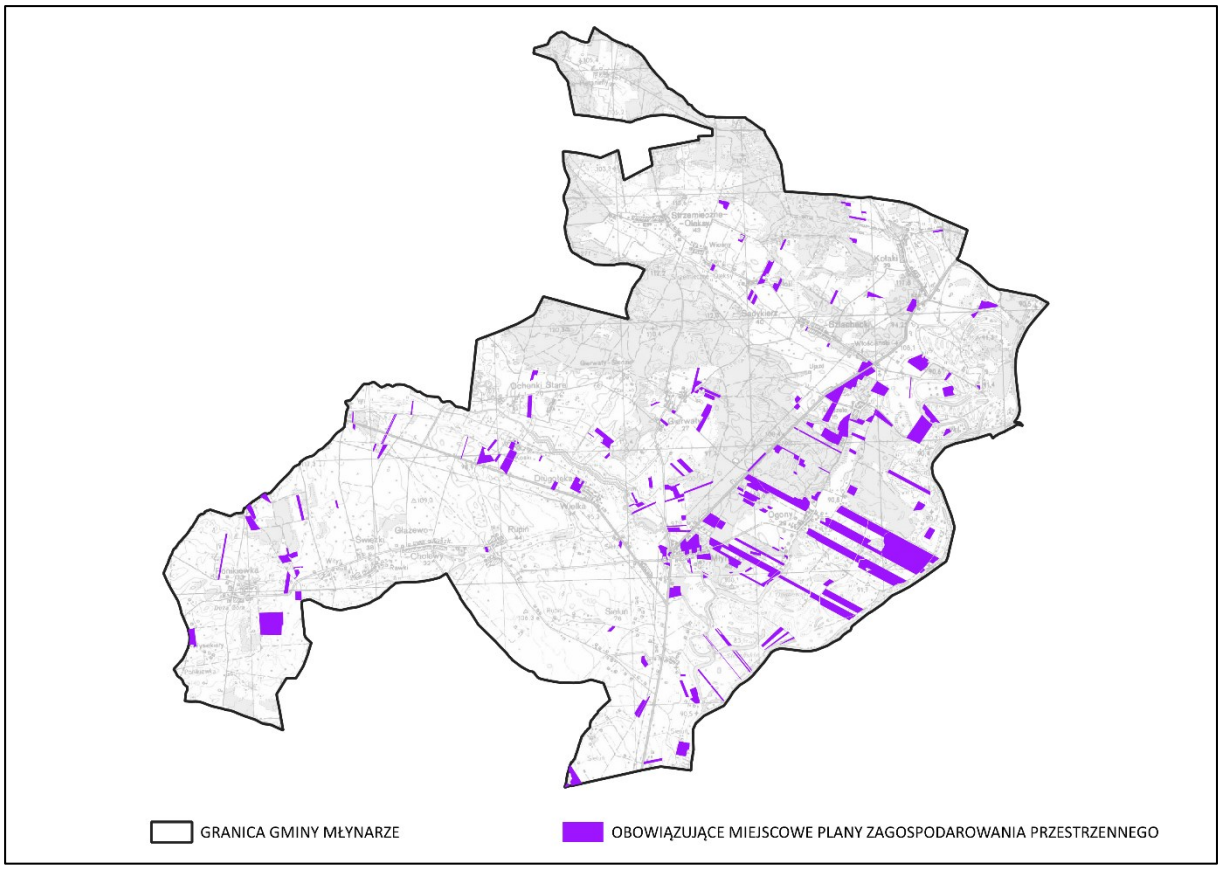

Ryc. 35 Obowiązujący miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie https://rejestrurbanistyczny.gison.pl/mlynarze

8.1.4. DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

W obszarach nie objętych ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego realizacja inwestycji możliwa jest po uzyskaniu decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Dynamika liczby wydawanych decyzji na przestrzeni lat przedstawia się następująco:

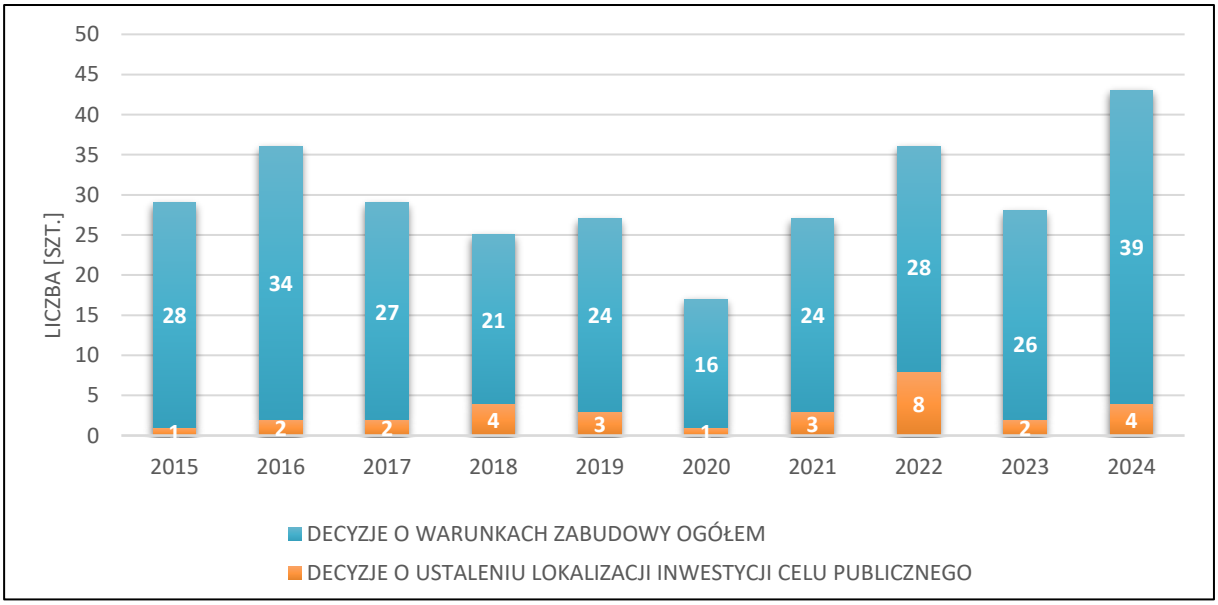

Ryc. 36 Wydane w gminie decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w latach 2015-2024
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Średnio w analizowanych latach wydanych zostało ok. 30 decyzji/rok, z czego 27 decyzji wz/rok i 3 decyzje icp/rok. W 2024 roku wydano 4 decyzje o ustaleniu lokalizacji celu publicznego oraz 39 decyzji o warunkach zabudowy, z czego 23 dotyczyły budownictwa jednorodzinnego, 9 zabudowy usługowej oraz 7 dotyczących innych projektów.[79]

8.2. STRUKTURA OSADNICZA

Najistotniejszym i najbardziej zaludnionym ośrodkiem funkcjonalnym jest miejscowość Młynarze. W obrębie Młynarzy skupiają się funkcje administracyjne, edukacyjne, kulturowe, handlowo-gospodarcze, produkcyjne oraz mieszkaniowe i rolnicze. Ponadto świadczone są usługi medyczne i ochrony zdrowia, a także znajdują się obiekty o charakterze sportowo-rekreacyjnym. Miejscowość ta odznacza się zwartym charakterem istniejącej zabudowy.

Za najważniejsze ośrodki wspomagające należy uznać miejscowości odznaczające się najwyższym zaludnieniem (zaraz po Młynarzach) oraz miejscowości wspomagające wieś gminną na tle rekreacyjno-wypoczynkowym, kulturowym, religijnym, edukacyjnym, ochrony zdrowia, czy handlowo-gospodarczym, tj.: Sieluń, Sadykierz, Ogony. Miejscowości te odznaczają się stosunkowo zwartym charakterem istniejącej zabudowy, w tym zabudowy letniskowej.

Młynarze, Ogony, Modzele Sadykierz Sadykierz i Kołaki należą do miejscowości, gdzie zlokalizowane są liczne obiekty budownictwa indywidualnego rekreacyjnego, użytkowane głównie w okresie letnim.

Pozostałe miejscowości pełnią głównie funkcje rolnicze i mieszkalne oraz odznaczają się niskim lub bardzo niskim stopniem zaludnienia i przeważnie rozproszoną zabudową.

8.3. REWITALIZACJA

Według ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji. Rada Gminy wyznacza, w drodze uchwały, z własnej inicjatywy albo na wniosek wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji. Wniosek o wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji zawiera wskazanie granic tych obszarów wykonane na mapie w skali co najmniej 1:5000, sporządzonej z wykorzystaniem treści mapy zasadniczej, a w przypadku jej braku – z wykorzystaniem treści mapy ewidencyjnej.

Ponadto w drodze uchwały Gminy sporządzany jest Gminny Program Rewitalizacji dla obszaru rewitalizacji. Na podstawie art. 15.1. pkt. 2 w/w Ustawy, Gminny program rewitalizacji powinien zawierać opis powiązań z dokumentami strategicznymi gminy, w tym strategią rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategią rozwiązywania problemów społecznych.

Gmina Młynarze aktualnie nie posiada Gminnego Programu Rewitalizacji.

[79] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

8.4. OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) stanowią formę współpracy, w ramach której partnerstwa miast i otaczających je gmin oraz władze województw będą wspólnie przeprowadzać projekty finansowane z Funduszy Europejskich. Ponadto celem wdrażania instrumentu ZIT jest również budowanie partnerstwa i współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego oraz wspieranie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy Związkami ZIT zarówno w poszczególnych województwach, jak i na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Istotne jest także wspieranie rozwoju kompetencji samorządu terytorialnego niezbędnych do przygotowania i wdrażania strategii, w tym strategii ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego.

W ramach ZIT możliwe są następujące formy partnerstwa[80]:

- stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego;
- porozumienie międzygminne;
- związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny;
- związek metropolitalny województwa.

Regionalne Inwestycje Terytorialne (RIT) stanowią element wdrażania funduszy europejskich, dzięki którym część środków pozostawiona jest w zarządzaniu związków lokalnych samorządów.

Jak wskazano w rozdz. 1.4. gmina Młynarze ujęta została w strategii terytorialnej „Partnerstwo jednostek samorządu terytorialnego z terenu powiatów makowskiego, przasnyskiego i pułtuskiego". W związku z wdrażaniem nowej perspektywy finansowej z funduszy europejskich lata 2021-2027 na terenie województwa mazowieckiego planowane jest rozszerzenie istniejących oraz realizacja nowych ZIT/RIT.

[80] Materiał źródłowy: Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

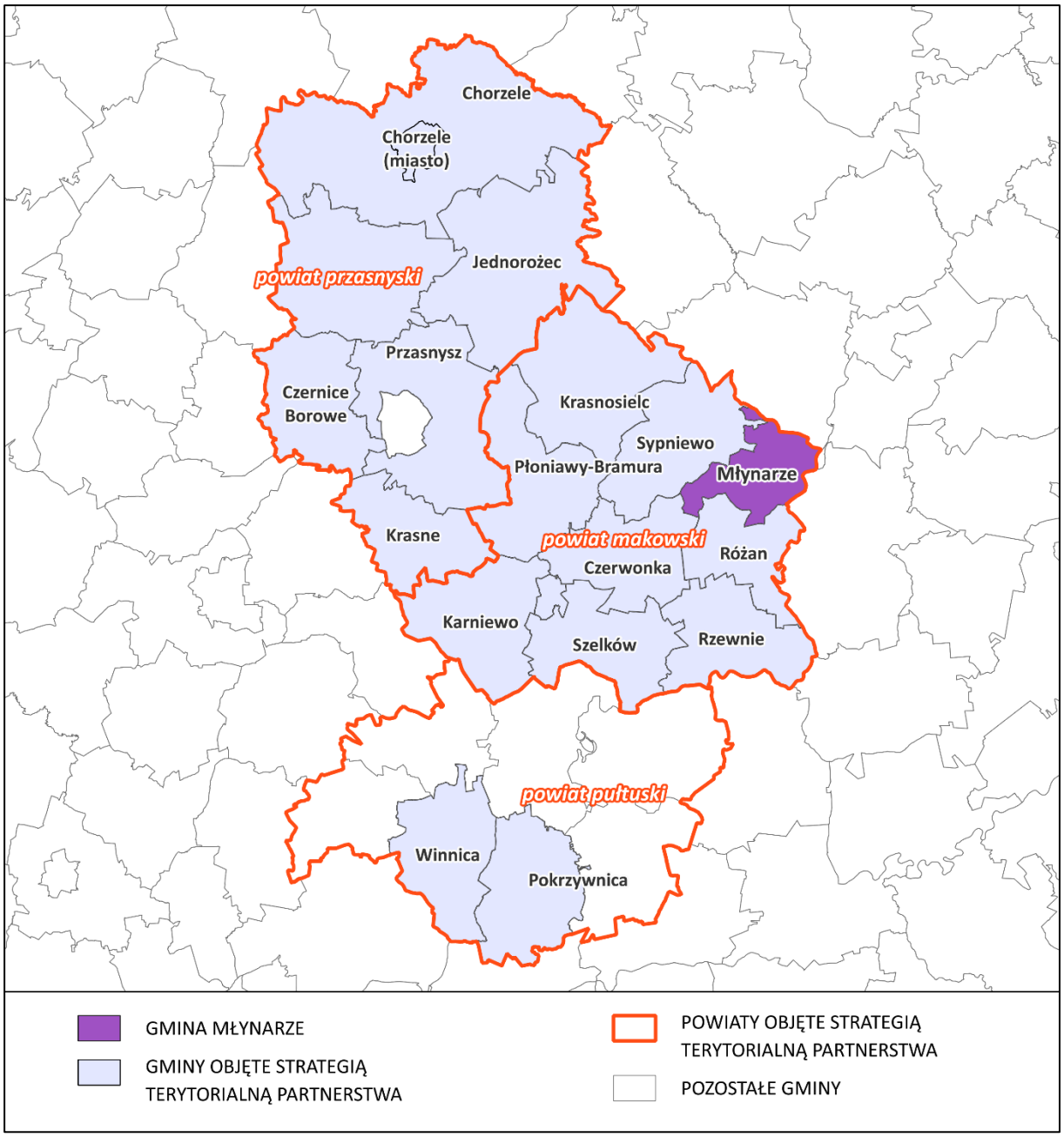

Ryc. 37 Położenie gminy Młynarze w stosunku do gmin i powiatów objętych projektem strategii terytorialnej
Materiał źródłowy: Opracowanie własne według Projektu Strategii „Partnerstwo jednostek samorządu terytorialnego z terenu powiatów makowskiego, przasnyskiego i pułtuskiego.

8.5. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

Zgodnie z ustaleniami obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego na terenie gminy Młynarze planowane są następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:

– inwestycje celu publicznego w zakresie gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej:
  - zapewnienie odpowiedniej przepustowości koryta rzeki Róż w km 4+800-8+550

8.6. WNIOSKI

PLANOWANIE PRZESTRZENNE W GMINIE

- Niski stopień pokrycia gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (5,3%) skutkujący koniecznością realizacji większości inwestycji w oparciu o indywidualne decyzje administracyjne.

STRUKTURA OSADNICZA

- Zwarta struktura przestrzenna zabudowy części miejscowości, w tym siedziby administracyjnej gminy.

REWITALIZACJA

- Obecność obiektów i obszarów wymagających poprawy estetyki zagospodarowania.

OBSZARY ZINTEGROWANEGO INWESTOWANIA I WYKLUCZENIA Z INWESTOWANIA

- Położenie gminy poza obszarem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) i Regionalnych Inwestycji Terytorialnych (RIT).
- Objęcie obszaru gminy strategią terytorialną Partnerstwa powiatów makowskiego, przasnyskiego i pułtuskiego.

OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

- Realizacja celu publicznego w zakresie gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej na terenie gminy.

9. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

9.1. OCHRONA LUDNOŚCI I OBRONA CYWILNA

Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej zapoczątkowany latem 2021 r., a następnie pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę od 24 lutego 2022 r. stanowią argumenty, wobec których poszczególne jednostki samorządu terytorialnego, w tym społeczności lokalne powinny być zaangażowanie w proces nauki i przygotowania się na sytuacje kryzysowe. W obliczu rosnącej niestabilności geopolitycznej w regionie Europy Środkowo-Wschodniej szczególnie istotne jest zagadnienie szeroko rozumianego bezpieczeństwa, ochrony ludności oraz obrony cywilnej.[81]

W kontekście samorządów gminnych ważne jest wdrażanie mechanizmów związanych z:

- przygotowaniem ludności do właściwego zachowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia przez zwiększenie świadomości zagrożeń i społecznej odporności;
- działaniami związanymi z możliwością wystąpienia zagrożenia;
- działaniami związanymi z wystąpieniem zagrożenia.

Istotnym elementem ochrony życia i zdrowia ludzi jest opracowanie skutecznego planu ewakuacji w przypadku wystąpienia zagrożenia. W tym kontekście ważne jest, aby w planie zawarta została liczba osób przewidzianych działaniami ewakuacyjnymi oraz jej efektywna organizacja. Niezbędne jest określenie sposobu powiadamiania ludności o potrzebie ewakuacji, jak również wskazanie środków transportowych i miejsc zakwaterowania. Szczególnie ważna jest również skuteczna i przejrzysta komunikacja, w tym ostrzeganie i alarmowanie lokalnej społeczności o możliwych zagrożeniach na obszarze gminy. Realizacja zadań związanych z ochroną ludności i obroną cywilną wymaga dobrze funkcjonującej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, która w szczególności powinna zapewnić m.in.: schronienie, zaopatrzenie w wodę, żywność, produkty lecznicze, paliwo, energię elektryczną, usługi telekomunikacyjne, transport, realizacja działań ratowniczych czy pierwszej pomocy. Nie mniej istotne są również działania edukacyjne podnoszące świadomość społeczną o ryzyku wystąpienia zagrożeń oraz konieczny jest stały dialog z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi.

W przypadku gminy Młynarze za zadania związane z realizacją ochrony ludności i obrony cywilnej odpowiada Wójt (zadania szczegółowo definiuje art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 2024 r.).

Ponadto 27 maja 2025 r. Rada Ministrów przyjęła Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej na lata 2025–2026, który stanowi kompleksowy dokument planistyczny określający kierunki działań państwa w zakresie przygotowania na sytuacje kryzysowe oraz wzmacniania bezpieczeństwa obywateli. W ramach Programu finansowane są zadania zlecone z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej, za które jednostki samorządy terytorialnego otrzymują z budżetu państwa dotacje celowe zapewniające ich realizację. Dodatkowym źródłem jest Fundusz Modernizacji Bezpieczeństwa Publicznego i Ochrony Ludności, zasilany także przez spółki Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego. Zadania mogą być ponadto finansowane z budżetów gmin, powiatów i województw oraz z rezerwy celowej na zarządzanie kryzysowe. [82]

[81] Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej:
Art. 2. ust. 1. Ochrona ludności to system składający się z organów administracji publicznej wykonujących zadania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa ludności przez ochronę życia i zdrowia ludzi, mienia, w tym zwierząt, infrastruktury niezbędnej do zaspokojenia potrzeb bytowych, dóbr kultury i środowiska w sytuacji zagrożenia, zwanych dalej „organami ochrony ludności", podmiotów wykonujących te zadania, zwanych dalej „podmiotami ochrony ludności", oraz zasobów ochrony ludności.
ust. 2. Obrona cywilna to realizacja zadań określonych w art. 61 lit. a Protokołu dodatkowego do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I), sporządzonego w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r. (Dz. U. z 1992 r. poz. 175 oraz z 2015 r. poz. 1056), zwanego dalej „Pierwszym Protokołem dodatkowym do Konwencji Genewskich z 12 sierpnia 1949 r.", mająca na celu ochronę ludności cywilnej przed zagrożeniami wynikającymi z działań zbrojnych i ich następstw.
[82] Materiał źródłowy: https://www.gov.pl/web/obrona-cywilna

9.2. PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA

Zadania własne gminy w zakresie zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnoty w ramach porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także ochrony przeciwpożarowej wskazane są w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, głównie w stanach nadzwyczajnych.

Podmioty, które są odpowiedzialne za kwestie bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy Młynarze to Wójt, Policja i Ochotnicza Straż Pożarna.

Zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego, porządku i opieki nad bezpieczeństwem ludzi i ich mienia sprawuje Dzielnicowy Gminy Rzewnie i Młynarze. Na terenie gminy nie został zlokalizowany żaden posterunek policji. Najbliższy posterunek znajduje się w sąsiedniej miejscowości Różan, natomiast Komenda Powiatowa Policji ma swoją siedzibę w Makowie Mazowieckim.[83]

Na terenie gminy Młynarze zadania w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego, realizują jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, wyposażone są w podstawowy sprzęt ratownictwa przeciwpożarowego, w tym[84]:

- OSP Sieluń;
- OSP Ogony;
- OSP Rupin;
- OSP Załęże-Ponikiewka.

9.3. PRZESTĘPCZOŚĆ

Na terenie gminy Młynarze obserwuje się utrzymujący się poziom przestępczości na przestrzeni ostatnich lat (zob. tabela poniżej). Biorąc pod uwagę charakter popełnianych przestępstw wynika, iż przeważają przestępstwa o charakterze kryminalnym, gospodarczym oraz przeciwko mieniu.

Tab. 19 Liczba stwierdzonych przestępstw na terenie gminy Młynarze w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
LICZBA PRZESTĘPSTW	22	41	34	26	33	36	53	35	36	23

Materiał źródłowy: www.polskawliczbach.pl/

W roku 2024 r. stwierdzono 23,00 przestępstwa, co oznacza, że w przeliczeniu na 1000 mieszkańców odnotowano średnio 14,08 przestępstw. Wskaźnik ten jest niższy niż średnia dla kraju (20,57) oraz województwa mazowieckiego (21,68).

[83] Materiał źródłowy: https://mazowiecka.policja.gov.pl/
[84] Materiał źródłowy: Krajowy Rejestr Sądowy, www.ekrs.ms.gov.pl.

9.4. ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

Potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia, wynikające z położenia geograficznego, dotyczyć mogą przede wszystkim środowiska naturalnego, działalności człowieka, a także zdarzeń spowodowanych działaniem sił przyrody.

9.4.1. ZAGROŻENIE ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO

Główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza w gminie Młynarze jest tzw. emisja powierzchniowa związana z indywidualnym ogrzewaniem budynków. Wzmożona emisja zanieczyszczeń ze źródeł komunalnych spowodowana jest spalaniem słabej jakości materiału grzewczego w mało wydajnych kotłach oraz nierzadko, spaleniem odpadów. Zagrożenie dodatkowo potęgują okresy niekorzystnych warunków klimatycznymi w okresie zimowym (długotrwałe okresy chłodu lub ekstremalnie niskie temperatury).

Zagrożeniem dla powietrza atmosferycznego jest także tzw. emisja liniowa, związana z transportem samochodowym i emisją spalin. Zagrożenie to uzależnione jest od charakterystyki ruchu, rodzaju pojazdów i stosowanego w nich paliwa oraz rodzaju i jakości nawierzchni tras. Na terenie gminy Młynarze najbardziej zagrożone emisją liniową są tereny mieszkaniowe, przez które przebiegają drogi o relatywnie największym nasileniu ruchu pojazdów silnikowych, tzn. droga krajowa nr 53. Zagrożenie w wyraźnie mniejszym stopniu dotyczy także dróg powiatowych i gminnych.

Stosunkowo niewielkie jest zagrożenie tzw. emisją punktową. Ten rodzaj emisji związany jest z energetycznym spalaniem paliw i procesami technologicznymi (odprowadzającymi substancje do powietrza za pośrednictwem emitorów w sposób zorganizowany), a na terenie gminy Młynarze nie występują zakłady szczególnie uciążliwe dla środowiska.

Ponadto jako potencjalne zagrożenie dla jakości powietrza można wskazać zagrożenia naturalne, związane z procesami i zagrożeniami przyrodniczymi takimi jak np. pożary lasów, erozja gleb, pylenie z terenów zielonych.

9.4.2. ZAGROŻENIE ZMIANAMI KLIMATU

ZMIANY KLIMATYCZNE – KONTEKST GLOBALNY

Problematyka zmian klimatu stanowi jeden z kluczowych aspektów politycznych, społecznych i gospodarczych. Klimat na Ziemi zmieniał się wielokrotne, przechodząc długie okresy zlodowacenia i wyższych temperatur. Od początku XX wieku temperatura na Ziemi zaczęła stopniowo wzrastać, a trend ten utrzymuje się do dzisiaj. Prognozuje się dalszy wzrost średniej temperatury, który z największą intensywnością wystąpi na półkuli północnej, zwłaszcza na obszarach polarnych.

IPCC opracowało szósty raport podsumowujący naukową wiedzę na temat zmian klimatycznych. Raport składa się z trzech tomów, sporządzanych przez wykwalifikowane grupy robocze:

- Climate Change 2021: *The Physical Science Basis;*
- Climate Change 2022: *Impacts, Adaptation and Vulnerability;*
- Climate Change 2022: *Mitigation of Climate Change.*

Temperatura powierzchni Ziemi sukcesywnie rośnie, natomiast każda z czterech ostatnich dekad była cieplejsza od poprzedniej oraz od wszystkich wcześniejszych od rozpoczęcia pomiarów w 1850 roku. Zgodnie z pierwszym tomem najnowszego raportu IPCC – *Climate Change 2021: The Physical Science Basis* globalny wzrost średniej temperatury powietrza na przestrzeni lat 1850-2019 mieścił się w przedziale 0,8°C do 1,3°C, z najbardziej prawdopodobną wartością 1,07°C. Według raportu średnia temperatura na lądzie w latach 2011–2020 była o 1,59°C wyższa niż w latach 1850–1900, natomiast w przypadku mórz i oceanów wzrost ten był wyraźnie niższy, gdyż wyniósł ok. 0,88°C.

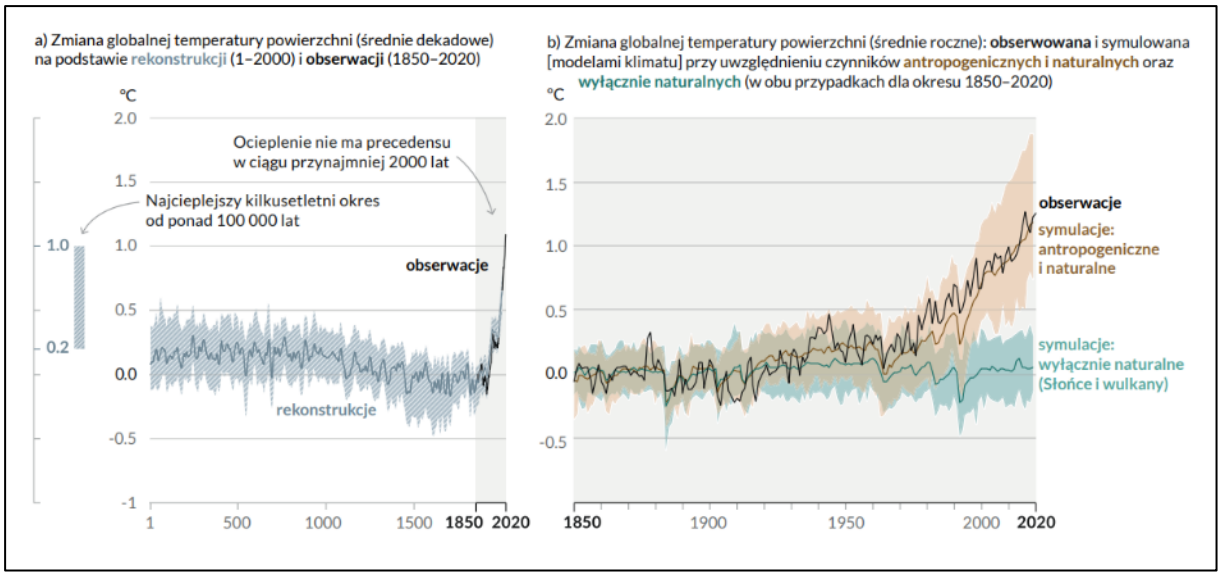

Ryc. 38 Zmiany temperatury powierzchni Ziemi względem okresu 1850-1900
Materiał źródłowy: IPCC - Climate Change 2021: The Physical Science Basis.

Prognozuje się, że średnia temperatura powietrza na Ziemi będzie wzrastać. Według różnych scenariuszy w poszczególnych regionach świata, w stosunku do okresu 1850-1900, przewiduje się:

- według scenariusza optymistycznego (SSP1 1.9) w połowie XXI w. (lata 2046-2060) wzrost temp. o ok. +1,2°C – +2,0°C, a pod koniec XXI w. (lata 2081-2100) wzrost temp. o ok. +1,0° - +1,8°C,
- według scenariusza pesymistycznego (SSP5 8.5) w połowie XXI w. (lata 2046-2060) wzrost temp. o ok. +1,9°C – +3,0°C, a pod koniec XXI w. (lata 2081-2100) wzrost temp. o ok. +3,3°C - +5,7°C.

Należy nadmienić, iż jedną z konsekwencji zmian klimatycznych jest m.in. wzrost średniego poziomu mórz i oceanów. Na przestrzeni okresu 1901 – 2018 poziom ten wzrósł o ok. 20 cm, nie mniej proces ten wyraźnie przyspieszył w ostatnich dziesięcioleciach.

Ponadto do najważniejszych faktów, ustalonych w szóstym Raporcie IPCC – *Climate Change Impacts, Adaptation and Vulnerability* należą m.in.:

- Wzrost zachorowań oraz przedwczesnych zgonów spowodowanych ekstremalnymi warunkami pogodowymi oraz wzrost ryzyka rozprzestrzeniania się chorób, w tym związanych ze zdrowiem psychicznym (poczucie lęku, stresu, depresja).
- Ryzyko wyginięcia rzadko występujących gatunków będzie co najmniej dziesięciokrotnie wyższe, w przypadku, gdy wzrost temperatury będzie postępował w kierunku zmiany o 3°C, w porównaniu z sytuacją, gdy będzie on ograniczony do 1,5°C. Szczególnie zagrożone wyginięciem są gatunki zamieszkujące Puszczę Amazońską oraz niektóre regiony górskie.
- Wzrost zagrożenia występowania ekstremalnych zjawisk przyrodniczych, takich jak m.in. cyklony tropikalne, sztormy, tornada, gradobicia i nawalne deszcze oraz przedłużające się okresy suszy i niedoboru wody.
- Problemy z dostępem do czystej wody pitnej w przypadku dalszego wzrostu temperatury. Przewiduje się, iż mieszkańcy mniejszych wysp i regionów, których zasoby wodne uzależnione są od wód roztopowych lodowców mogą nie mieć wystarczającej ilości wody pitnej, w przypadku, gdy temperatura powietrza wzrośnie o 1,5°C.
- Wzrost temperatury powietrza oraz coraz dłuższe okresy suszy będą miały negatywny wpływ na produkcję żywności (plony zbóż, chów zwierząt), co przyczynić się może do wzrostu niedożywienia i śmiertelności zwłaszcza w regionach tropikalnych. Przy podniesieniu się temperatury powietrza o 1,5°C rośnie ryzyko strat w uprawie kukurydzy w głównych regionach produkujących żywność, natomiast dalszy wzrost wartości temperatur pogłębi problemy rolniczo-produkcyjne.

- Zagrożenie wystąpienia powodzi w regionach nadmorskich wzrośnie o 20% w przypadku podniesienia się poziomu mórz i oceanów o dodatkowe 15 cm, natomiast ryzyko to podwoi się przy wzroście poziomu morza o kolejne 75 cm.
- W przypadku wzrostu temperatury o 1,5°C niektóre ekosystemy zostaną całkowicie utracone, nawet jeśli temperatury zostaną w przyszłości obniżone. Dotyczy to przede wszystkim ekosystemów polarnych, górskich i przybrzeżnych. Istnieje również duże ryzyko utraty raf koralowych u wybrzeży Australii i Morza Czerwonego.

ZMIANY KLIMATYCZNE – KONTEKST KRAJOWY

W odniesieniu do obszaru Polski, biorąc pod uwagę historię obserwacji instrumentalnych, stwierdzono, że ostatnie 20-lecie XX wieku i pierwsza dekada XXI wieku były najcieplejszymi w historii (co stanowi potwierdzenie tendencji obserwowanej na całym świecie)[85]:

- we wszystkich porach roku obserwowany jest wzrost temperatur powietrza (zdecydowanie silniejszy w zimie, słabszy w lecie),
- roczne sumy opadów w kontekście całego kraju nie uległy istotnym zmianom, ale odznaczały się znaczną zmiennością w ciągu roku (mniej lub bardziej wilgotne okresy w krótkich odstępach czasu); obserwowana jest tendencja spadkowa sum opadów na obszarze Polski północno-wschodniej,
- w większości kraju obserwuje się spadek łącznej liczby dni mroźnych i bardzo mroźnych w ciągu roku, jednocześnie obserwuje się niewielką tendencję wzrostową długości trwania okresów mroźnych,
- od lat 90-tych XX wieku coraz częściej pojawiają się w Polsce ciągi upałów i dni upalne z temperaturą powietrza ≥ 30°C,
- w większości kraju obserwuje się zmiany w strukturze opadów, polegające na wzroście liczby dni z opadem o dużym natężeniu,
- we wschodniej części kraju, na wschód od Wisły wydłużają się okresy bezdeszczowe oraz okresy suszy,
- w chłodnej porze roku obserwuje się wzmożony udział prędkości wiatru w porywach ≥ 17 m/s, a w okresie letnim pojawiają się coraz częściej huraganowe prędkości wiatrów.

Prognozuje się, że zmiany klimatu będą miały zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki, przy czym dominować będą konsekwencje negatywne[86]:

- do najważniejszych skutków pozytywnych należeć będą m.in.: wydłużenie okresu wegetacyjnego, skrócenie okresu grzewczego, wydłużenie sezonu turystycznego;
- do najważniejszych skutków negatywnych należeć będą m.in.: niekorzystne zmiany hydrologiczne (a co za tym idzie niekorzystny wpływ na różnorodność biologiczną i siedliska przyrodnicze), zwiększenie częstotliwości występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych i katastrof, nasilenie się zjawiska eutrofizacji wód, zwiększenie zagrożenia dla życia i zdrowia w wyniku stresu termicznego i wzrostu zanieczyszczeń powietrza, większe zapotrzebowanie na energię elektryczną w porze letniej, czy też zmniejszenie potencjału chłodniczego elektrowni czego skutkiem będzie spadek mocy produkcyjnej.

ZMIANY KLIMATYCZNE – KONTEKST LOKALNY

Zmiany klimatyczne zauważalne są także w rejonie gminy Młynarze. Objawiają się one przede wszystkim:

- ociepleniem (wzrostem średniej rocznej temperatury powietrza);
- zwiększeniem rocznej ilości odpadów;

[85] Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
[86] Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

- zwiększeniem rocznego usłonecznienia;
- coraz częstszym występowaniem ekstremalnych zjawisk pogodowych w postaci intensywnych burz i nawałnic, gradobić, huraganowych wiatrów oraz trąb powietrznych.

Poniżej dokonano podstawowej identyfikacji zaistniałych zmian klimatycznych. Porównano dane dla wybranych wskaźników meteorologicznych z okresów 30-to lecia i trzech przykładowych, ostatnich lat. Stwierdzono, że w rejonie gminy Młynarze:

- w 2016 r. w stosunku do wielolecia 1971-2000 nastąpił:
  - wzrost średniej temperatury powietrza powyżej 1,5°C;
  - wzrost rocznego usłonecznienia o ok. 200 - 300 h;
  - wzrost sumy opadów atmosferycznych o ok. 20 – 30 pkt %;
- w 2020 r. w stosunku do wielolecia 1981-2010:
  - wzrost średniej temperatury powietrza powyżej 2°C;
  - wzrost rocznego usłonecznienia o ok. 200 h;
  - nastąpił wzrost sumy opadów atmosferycznych o ok. 10 – 20 pkt %;
- W 2024 r. w stosunku do wielolecia 1991-2020:
  - wzrost średniej temperatury powietrza powyżej 2°C;
  - wzrost rocznego usłonecznienia o ok. 300 h;
  - nie zaobserwowano większych zmian w stosunku do sumy opadów atmosferycznych.

W odniesieniu do wszystkich powiatów w Polsce przeanalizowano możliwe scenariusze emisji gazów cieplarnianych i ich wpływu na poszczególne zmienne klimatyczne w perspektywie do 2100 roku.

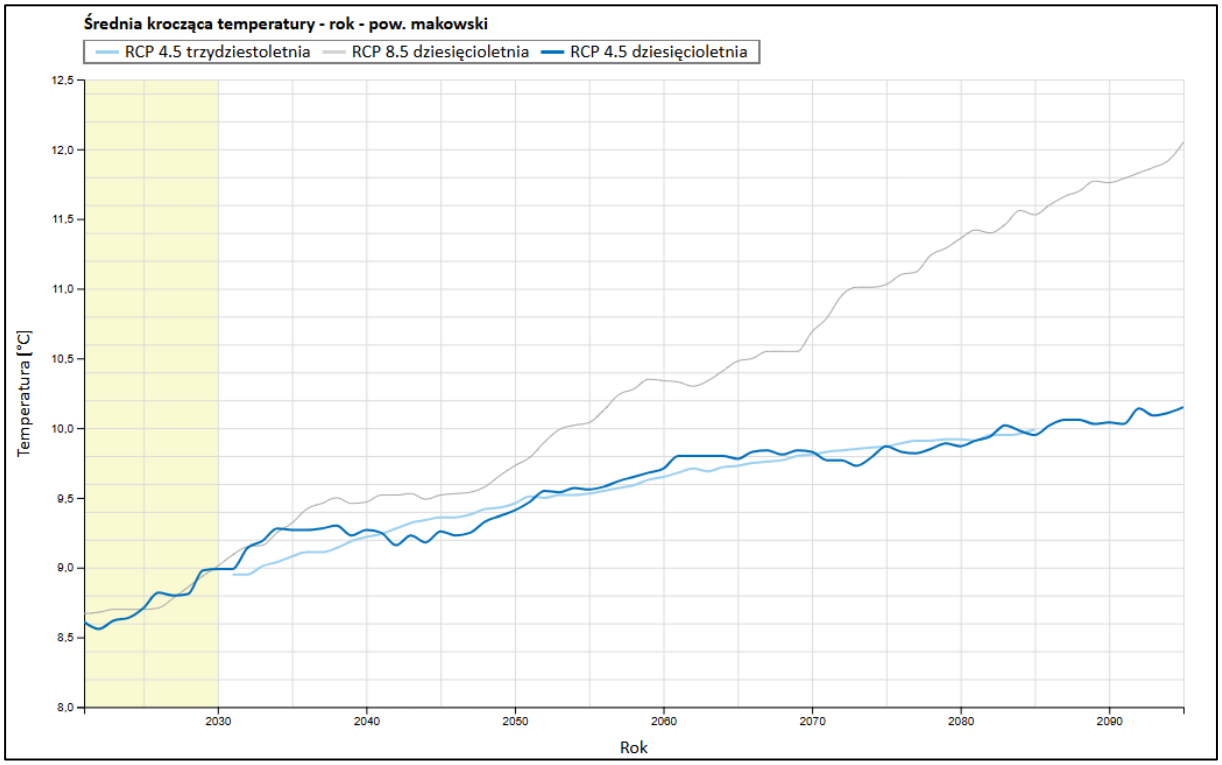

Ryc. 39 Scenariusz wzrostu średniej rocznej temperatury powietrza w powiecie makowskim według scenariusza RCP 4.5 (wprowadzenie nowych technologii z redukcją emisji gazów cieplarnianych)
Materiał źródłowy: https://klimada2.ios.gov.pl/

Zakładając większą niż obecnie redukcję emisji gazów cieplarnianych przy zastosowaniu nowoczesnych technologii (scenariusz RCP 4.5) przewiduje się, iż do końca stulecia średnioroczna temperatura powietrza na obszarze powiatu makowskiego może wynosić ok. 10,2°C. Oznacza to wzrost temperatury o ok. 1,6°C względem 2021 r.

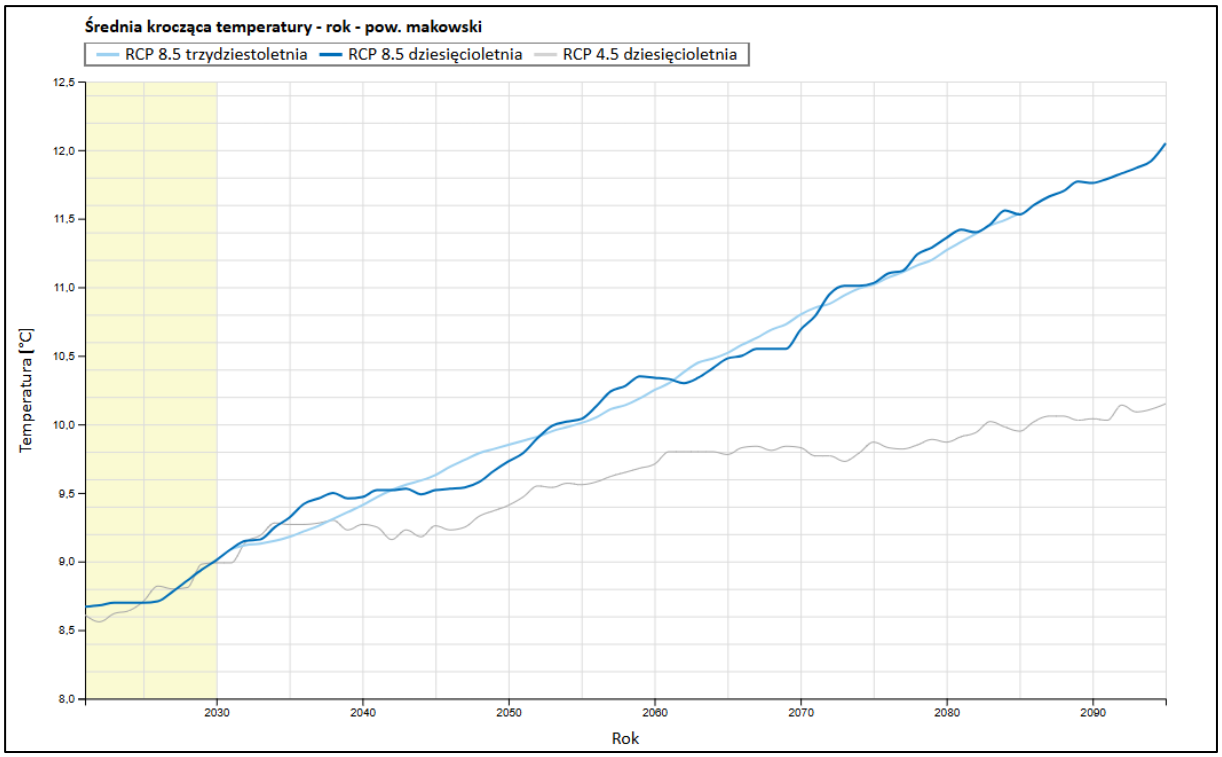

Ryc. 40 Scenariusz wzrostu średniej rocznej temperatury powietrza w powiecie makowskim według scenariusza RCP 8.5 (utrzymanie aktualnego tempa wzrostu emisji gazów cieplarnianych)
Materiał źródłowy: https://klimada2.ios.gov.pl/

W przypadku scenariusza pesymistycznego RCP 8.5, gdzie utrzymany pozostałby obecny trend emisji gazów cieplarnianych prognozuje się, iż średnioroczna temperatura powietrza na terenie powiatu makowskiego do 2100 roku może wzrosnąć do ok. 12,1°C. Oznacza to wzrost temperatury o ok. 3,4°C względem 2021 r. Ponadto oprócz analizy temperatury uwzględniono inne wskaźniki klimatyczne takie jak: promieniowanie słoneczne, suma opadów atmosferycznych, prędkość wiatru, grubość pokrywy śnieżnej, wilgotność względna oraz wielkość zachmurzenia.[87]

9.4.3. ZAGROŻENIE ZALEWOWE

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM POWODZI

Zgodnie z ustawą Prawo wodne przez obszary szczególnego zagrożenia powodzią rozumie się:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat,
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat,
- obszary, między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 18, stanowiące działki ewidencyjne,
- pas techniczny w rozumieniu art. 36 ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej.

W celu zwiększenia bezpieczeństwa obywateli oraz ograniczenia negatywnych skutków powodzi, zgodnie z zapisami Dyrektywy Powodziowej oraz ustawy Prawo wodne, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej sporządza tzw. plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) dla obszarów dorzeczy i regionów wodnych. Prace nad planami zostały poprzedzone przygotowaniem wstępnej oceny ryzyka powodziowego (WORP) oraz map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego (MRP). Celem planów zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej,

[87] Materiał źródłowy: https://klimada2.ios.gov.pl/klimat-scenariusze-portal/.

poprzez realizację wybranych działań służących minimalizacji zidentyfikowanych zagrożeń. Działania te, muszą także prowadzić do obniżania strat powodziowych. Obowiązek sporządzenia planów wynika z Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, tzw. Dyrektywy Powodziowej. Zgodnie z ustawą Prawo wodne za opracowanie planów odpowiedzialny jest prezes KZGW na poziomie obszarów dorzeczy oraz dyrektorzy poszczególnych RZGW dla regionów wodnych.[88]

Na terenie gminy Młynarze wyznaczony został obszar szczególnego zagrożenia powodzią. Występuje on w dolinie rzeki Narew (w tym rzeki Róż, będącej jej prawobrzeżnym dopływem). Jego zasięg zidentyfikowany został na podstawie map zagrożenia powodziowego (MZP) opracowanych przez RZGW. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią w granicach gminy obejmuje obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (raz na 100 lat) oraz obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (raz na 10 lat).[89]

Aby przeciwdziałać zagrożeniu bezpieczeństwa ludności i jej mienia w obszarze szczególnie zagrożonym powodzią nie powinno lokalizować się nowej zabudowy stale związanej z gruntem, a ewentualne odstępstwo od zakazu zabudowy w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią w terenach istniejącej zabudowy lub dla obiektów niezbędnej infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, może nastąpić za zgodą właściwych organów, stosownie do przepisów prawa.

W stosunku do obszaru szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują przepisy zawarte w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne. Ponadto obowiązują ustalenia Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r., Dz.U.2023 poz. 300) oraz ustalenia Planu zarządzenia ryzykiem powodziowym dla obszaru Dorzecza Wisły (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r., Dz.U.2022 poz. 2379).

Główne, naturalne przyczyny powodzi to:

- długotrwałe opady atmosferyczne lub krótkotrwałe opady o bardzo wysokiej intensywności;
- gwałtowne topnienie śniegu.

Przyczyny wywołane działalnością człowieka to przede wszystkim:

- awarie i katastrofy urządzeń i budowli hydrotechnicznych, stanowiących osłony przeciwpowodziowe;
- nadmierny spływ wód powierzchniowych do odbiorników nieprzystosowanych do tego zjawiska, wywołany uszczelnieniem dużych obszarów zurbanizowanych;
- regulacja rzek prowadzona bez należytej oceny jej skutków.

Powodzie mogą powodować duże straty materialne (zniszczenia lub uszkodzenia budynków i infrastruktury, zniszczenia pól uprawnych i pastwisk, uszkodzenia roślin). W przypadku terenów zabudowy mieszkaniowej usytuowanych w zasięgu wód powodziowych, zagrożone jest również bezpieczeństwo i mienie zamieszkałej tam ludności.

Istotne znaczenie w kontekście zapobiegania lub minimalizacji skutków powodzi mają natomiast tereny rolnicze (głównie łąki i pastwiska) w dolinie Bugu. Pełnią one rolę naturalnego rozlewiska rzeki i należy pozostawić je wolnymi od zabudowy. Ponadto istotną rolę w zatrzymywaniu wody powodziowej mają również tereny leśne i zadrzewione, które zatrzymują wody powodziowe.

[88] Materiał źródłowy: Dane Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie i Białymstoku.

[89] Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie zawierają się wewnątrz obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie. Zatem zewnętrzną granicą obszaru szczególnego zagrożenia powodzią są obszary o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi.

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM PODTAPIANIA

Poza zagrożeniem powodziowym, w granicach gminy Młynarze może dochodzić do zjawiska podtapiania terenu, na które potencjalnie narażone są tereny z płytko zalegającą wodą gruntową, zagłębienia terenu oraz obszary położone w dnach dolin rzecznych. Zjawisko to może być spowodowane przede wszystkim przez opady atmosferyczne lub gwałtowne topnienie dużej ilości pokrywy śnieżnej. Podtopienia mogą również wystąpić na skutek wahań poziomu wody gruntowej. W większości przypadków cykliczne, najczęściej wiosenne, podwyższone stany wód nie powodują strat gospodarczych z uwagi na fakt, że są to tereny wykorzystywane jako ekstensywne użytki zielone. Najbardziej narażone na zjawisko podtopień (od wód gruntowych) są obszary zalewowe rzeki Narew, co uwarunkowane jest ukształtowaniem terenu, warunkami podłoża i płytkim zaleganiem zwierciadła wody podziemnej.

9.4.4. ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI

Zjawisko ruchów masowych związane jest przede wszystkim z budową geologiczną, warunkami geomorfologicznymi oraz czynnikami inicjującymi. Na ich rozwój wpływ mają intensywne opady atmosferyczne, infiltracja wód opadowych i roztopowych, erozja zboczy dolin i wąwozów a także działalność antropogeniczna. Obszarem predysponowanym do występowania ruchów masowych jest zazwyczaj obszar, w którym uwarunkowania geologiczno-geomorfologiczne nie wykluczają rozwoju takich procesów w przyszłości.[90]

Na obszarze gminy dominuje w większości równinne lub faliste ukształtowanie powierzchni terenu. Powierzchnia terenu gminy jest zatem w większości płaska lub lekko falista, o przeważnie niewielkich spadkach terenowych, nie przekraczających zazwyczaj 5°. Wyjątek stanowią jedynie strefy marginalne wysoczyzny morenowej i skarp dolin rzecznych. Nachylenie terenu może przekraczać tam miejscowo 10-15°.

Na obszarze gminy Młynarze nie występują tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi, w tym osuwiska. W związku z powyższym stwierdza się, iż rzeźba terenu nie stwarza większych ograniczeń dla rozwoju zagospodarowania przestrzennego.

9.4.5. ZAGROŻENIA SUSZĄ I ZAGROŻENIE POŻAROWE

Gmina Młynarze w przeważającej części położona jest na terenach „silnie zagrożonych" zjawiskiem suszy. Zagrożenie to występuje głównie na obszarach użytkowanych rolniczo, gdzie użytkowy poziom wód podziemnych znajduje się stosunkowo głęboko. Nieco niższe zagrożenie suszą obejmuje obszary położone w bliskim sąsiedztwie najważniejszych dolin rzecznych (Narew i Róż), gdzie pierwszy poziom wodonośny znajduje się płytko pod powierzchnią terenu. Umiarkowane ryzyko wystąpienie suszą występuje również w rejonie zwartych kompleksów leśnych.

W celu przeciwdziałania skutkom suszy na poziomie krajowym uchwalony został *Plan przeciwdziałania skutkom suszy* (PPSS). Dokument ten sporządzony został na okres 6 lat (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej.[91]

[90] Za publikacjami Państwowego Instytutu Geologicznego.

[91] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz.U.2021 poz. 1615).

Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:
- analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Z uwagi na wyżej opisane zagrożenie, obowiązują stosowne plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych oraz plany przeciwdziałania skutkom suszy w dorzeczach.

Panujące długotrwałe susze przyczynić się mogą do przesuszenia runa leśnego oraz ściółki, czego przejawem może być wystąpienie pożaru. Pożary lasów niosą za sobą szereg negatywnych skutków dla środowiska przyrodniczego oraz człowieka (m.in. zniszczenie szaty roślinnej, w tym utrata siedlisk dla wielu gatunków zwierząt, degradacja naturalnego profilu glebowego, emisja dwutlenku węgla). Najbardziej narażone na ryzyko wystąpienia pożaru są kompleksy leśne zlokalizowane na terenach z głęboko zalegającą warstwą wodonośną.

Obszar gminy Młynarze w ok. ⅓ pokryty jest gruntami leśnymi. W związku z powyższym istnieje niebezpieczeństwo wystąpienia pożarów leśnych. Do głównych, potencjalnych przyczyn pożarów należy zaliczyć:
- nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym, w tym papierosy, zapałki;
- nieprawidłowa eksploatacja urządzeń ogrzewczych i instalacji;
- wady środków transportu oraz niezachowanie zasad bezpieczeństwa środków transportu;
- wyładowania atmosferyczne oraz inne ekstremalne zjawiska pogodowe jak huragany i silne wiatry;
- podpalenia;
- wypalanie traw.

Na podstawie danych GUS w 2024 roku na terenie gminy Młynarze odnotowano łącznie 8 pożarów, z czego wszystkie sklasyfikowane zostały jako „małe". Wśród miejscowych zagrożeń wytypowano łącznie 17 zdarzeń, z czego: 7 dotyczyło silnego wiatru, 6 opadów deszczu, 3 zdarzeń w komunikacji oraz 1 zdarzenie medyczne.[92]

9.4.6. ZAGROŻENIE POWAŻNĄ AWARIĄ

Na terenie gminy Młynarze nie znajdują się zakłady zakwalifikowane jako potencjalni sprawcy poważnych awarii przemysłowych (zakłady o dużym ryzyku ZDR, zakłady o zwiększonym ryzyku ZZR, zakłady pozostałe PSPA).[93]

Zagrożenie wynikające z wystąpienia poważnej awarii przemysłowej jest stosunkowo niewielkie ze względu na brak dużych zakładów przemysłowych. Funkcjonują tutaj zakłady przetwórstwa drzewnego, sklep budowlany, firmy związane z przetwórstwem drewna, usługami remontowo-budowlanymi, zakład mechaniki samochodowej i wulkanizacji oraz mniejsze podmioty świadczące usługi transportowe.

W przypadku awarii sprzętu lub wystąpienia innych zdarzeń losowych należy przestrzegać obowiązujących przepisów prawa, w tym regulaminów, a także powiadomić odpowiednie służby bezpieczeństwa.

Do ewentualnych zagrożeń zaliczyć można również transport substancji niebezpiecznych w ruchu drogowym (substancje ropopochodne, gazy płynne). Przebieg przez teren gminy ważnego szlaku komunikacyjnego (droga krajowa nr 53) stanowi nie tylko potencjał rozwojowy, ale także zwiększa możliwości wystąpienia zagrożeń związanych z transportem substancji niebezpiecznych.

[92] Materiał źródłowy: Dane GUS: Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości: Działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej, stan na 31.12.2024 r.
[93] Materiał źródłowy: www.gios.gov.pl/pl/

9.5. WNIOSKI

OCHRONA LUDNOŚCI I OBRONA CYWILNA

- Zadania z zakresu ochrony ludności i obrony cywilnej realizowane na poziomie gminnym przez Wójta jako organ właściwy w tym zakresie.

PODMIOTY I INSTYTUCJE REALIZUJĄCE ZADANIA Z ZAKRESU BEZPIECZEŃSTWA

- Funkcjonujące na terenie gminy podmioty i instytucje zaangażowane w zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego (zwłaszcza straż pożarna, policja).

PRZESTĘPCZOŚĆ

- Niższy wskaźnik popełnionych przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w stosunku do średniej dla województwa i kraju.

ZAGROŻENIA KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWE

- Okresowo obserwowane jest zjawisko niskiej emisji na terenach zwartej zabudowy, powodujące pogorszenie jakości powietrza w sezonie grzewczym.
- W skali roku utrzymuje się stosunkowo dobra jakość powietrza, przy braku znaczących punktowych emisji zanieczyszczeń.
- Obecność obszarów szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Narew i Róż oraz możliwość wystąpienia podtopień od wód gruntowych.
- Brak osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi.
- Znaczne zagrożenie suszą występujące w znacznej części obszaru gminy i związane z nią zagrożenia pożarowe.
- Niskie ryzyko wystąpienia poważnych awarii przemysłowych z uwagi na brak dużych zakładów produkcyjnych.
- Występowanie zagrożeń związanych z wzmożonym hałasem, emisją zanieczyszczeń oraz transportem substancji niebezpiecznych na drodze krajowej nr 53.

10. POLITYKA SPOŁECZNA

10.1. OCHRONA ZDROWIA

Na terenie gminy funkcjonują następujące obiekty związane z ochroną zdrowia[94]:

- Przychodnia lekarska "Gajda-Med." W Młynarzach;
- Punkt apteczny[95] w Młynarzach.

Należy zaznaczyć, że najbliższa stacja pogotowia ratunkowego znajduje się w Ostrołęce, natomiast w przypadku specjalistycznych świadczeń zdrowotnych mieszkańcy gminy muszą korzystać ze szpitala w Ostrołęce, Makowie Mazowieckim lub Ostrowi Mazowieckiej.

Wskaźnik zasobności w przychodnie lekarskie wynosi 6 obiektów na 10 tys. osób, co jest drugim najwyższym wynikiem w porównaniu do gmin ościennych (zaraz po gm. Różan). Zaznacza się przy tym, że na terenach miast występuje zazwyczaj koncentracja obiektów związanych z ochroną zdrowia. Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się natomiast w gminie wiejskiej Rzekuń, gdzie na 10 tys. mieszkańców przypada jedynie 1 przychodnia.

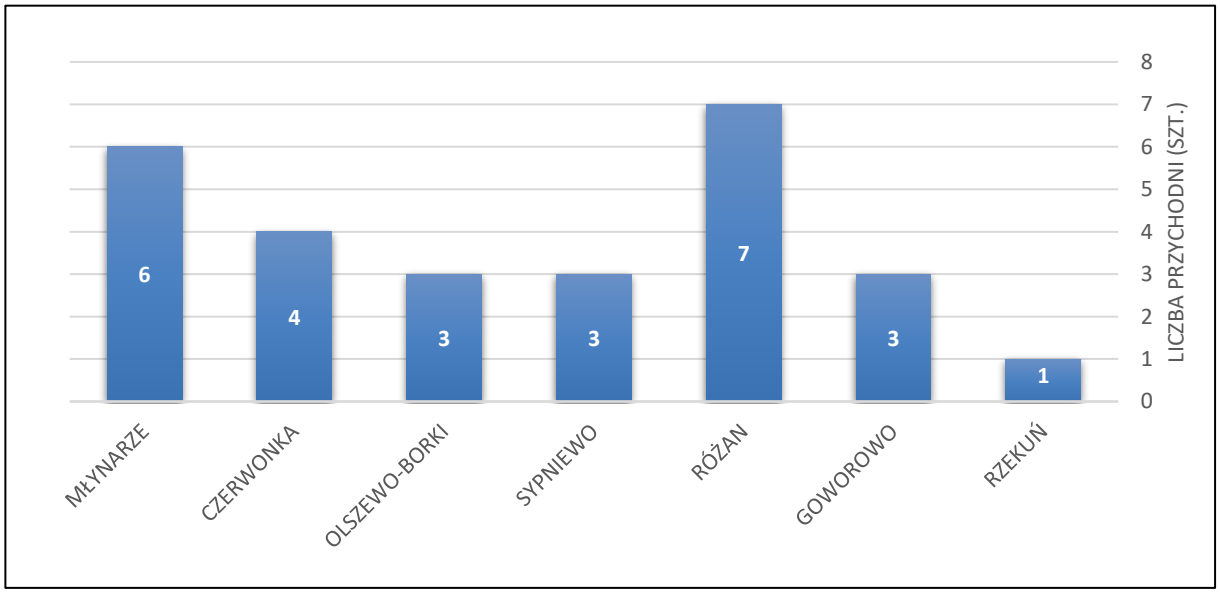

Ryc. 41 Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców na tle gmin sąsiednich
Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

Jednocześnie dla powiatu makowskiego wskaźnik ten wynosi 5 obiektów na 10 tys. osób, natomiast w przypadku województwa mazowieckiego jest to 7 obiektów na 10 tys. osób. W związku z powyższym sytuacja w gminie jest bardziej korzystna względem średniej powiatowej, lecz mniej korzystna w porównaniu ze średnią wojewódzką.[96]

W związku z powyższym uznać można, że dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej na terenie gminy Młynarze jest dostateczny. Należy nadmienić, iż w przypadku lekarzy specjalistów z refundacją NFZ, dostępność jest w dalszym ciągu dość ograniczona.

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat udzielono rokrocznie od ok. 4,8 tys. do ok. 9,3 tys. porad lekarskich (ryc. poniżej).

---

[94] Materiał źródłowy: https://mlynarze.com.pl/asp/
[95] Zgodnie z Ustawą z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne:
1. Poza aptekami obrót detaliczny produktami leczniczymi, z uwzględnieniem art. 71 ust. 1 i 3 pkt 2, mogą prowadzić punkty apteczne.
(…).
3. Punkty apteczne tworzone po dniu wejścia w życie ustawy mogą być usytuowane jedynie na terenach wiejskich, jeżeli na terenie danej wsi nie jest prowadzona apteka ogólnodostępna.
[96] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

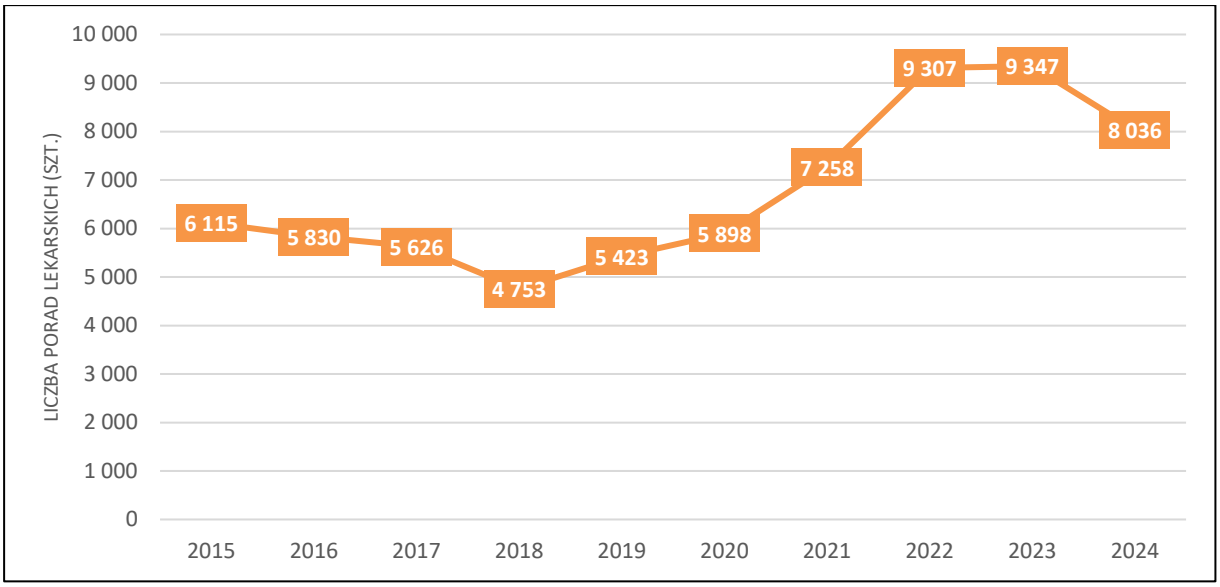

Ryc. 42 Liczba udzielanych porad lekarskich w gminie w latach 2015-2024
Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

10.2. POMOC SPOŁECZNA

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż gmina podejmuje szereg działań mających na celu rozwiązywania problemów społecznych, których wymiar strategiczny znajduje odzwierciedlenie w bieżąco aktualizowanych programach:

- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Młynarze na lata 2021-2025;
- Gminny Program Wspierania Rodziny Gminy Młynarze na lata 2023-2025;
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w gminie Młynarze na lata 2025-2028;
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w gminie Młynarze na lata 2025-2028

Instytucją pomocy społecznej finansowaną z budżetu gminy jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Młynarzach. Jednym z najważniejszych celów w/w podmiotu jest udzielanie wsparcia osobom i rodzinom, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej m.in. poprzez przyznawanie i wypłacanie świadczeń socjalnych, a także doprowadzenie do możliwie pełnego usamodzielnienia osób i rodzin oraz integracji ze środowiskiem.

Tab. 20 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
LICZBA OSÓB (OS.)	243	245	215	184	162	148	117	99	105	86
ODSETEK MIESZKAŃCÓW (%)	13,6	13,9	12,2	10,5	9,3	8,9	7,1	6,1	6,5	5,3

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

W gminie zauważalny jest wyraźny spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. W 2024 roku z opieki społecznej skorzystało 86 osób, czyli o 157 osób mniej niż w 2015 roku. Najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną m.in. jest[97]:

- ubóstwo;
- długotrwała lub ciężka choroba;
- niepełnosprawność;

[97] Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Młynarze za 2024 rok.

- bezrobocie;
- potrzeba ochrony wielodzietności.

W 2024 r. realizacja zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym obejmującej udzielanie świadczeń pieniężnych, pomocy usługowej, pomocy rzeczowej i innego rodzaju wsparcia przedstawiało się następująco:

Tab. 21 Świadczenia oraz formy pomocy realizowane w ramach pomocy społecznej w gminie

FORMA POMOCY	PONIESIONE KOSZTY (zł.)	LICZBA ŚWIADCZDENIOBIORCÓW
Zasiłek rodzinny	--	38 rodzin
Fundusz alimentacyjny	--	4 rodziny
Składki na ubezpieczenie zdrowotne osób pobierających świadczenia opiekuńcze	19 362,24	--
Karta Dużej Rodziny	378,00	34 os.
Program „Posiłek w szkole i w domu”	14 476,00	27 os.
Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa	--	73 os.
Program Asystent Rodziny	8 400,00	3 rodziny
Program „Korpus Wsparcia Seniorów”	2 784,00	8 os.
Program osłonowy „Korpus Wsparcia Seniorów”	6 923,15	2 os.
Program „Opieka Wytchnieniowa”	27 636,67	5 os.
Dodatek osłonowy	105 583,17	--

Materiał źródłowy: Raport o stanie gminy Młynarze za 2024 rok.

Gmina Młynarze od wielu lat podejmuje liczne działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. Są one skierowane zarówno do osób doznających przemocy domowej (pomocowe), jak i do osób stosujących przemoc (interwencyjne). Jednym z takich działań było powołanie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy domowej, w ramach którego funkcjonują grupy diagnostyczno-pomocowe, w skład których mogą być powołani różni specjaliści z zakresu pracy z rodziną, oświaty, uzależnień itp. Odbywają się także szkolenia podnoszące kwalifikacje osób zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy, w tym dla pracowników „pierwszego kontaktu”, m.in. pracowników socjalnych, policjantów, nauczycieli, asystentów rodziny, kuratorów, pedagogów szkolnych, pracowników ochrony zdrowia.[98]

Ponadto w gminie realizowane są także programy poświęcone ochronie i opiece na zwierzętami, w tym Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie Gminy Młynarze w 2025 roku.

10.3. MIESZKALNICTWO

Na terenie gminy znajdują się 543 budynki mieszkalne, a sama liczba mieszkań wynosi 547. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania to 96,6 m^2, co jest wartością wyższą od średniej dla powiatu makowskiego (87,3 m^2).[99]

Podstawowe wskaźniki dla budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy i powiatu, w poszczególnych latach, zaprezentowano poniżej:

[98] Materiał źródłowy: Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w gminie Młynarze na lata 2025-2028.
[99] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Tab. 22 Gospodarka mieszkaniowa gminy na tle powiatu makowskiego w latach 2015-2024

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
LICZBA BUDYNKÓW MIESZKALNYCH										
gmina Młynarze	529	535	538	541	550	535	534	538	539	543
powiat makowski	11 967	12 043	12 109	12 180	12 473	12 318	12 414	12 514	12 578	12 652
LICZBA MIESZKAŃ										
gmina Młynarze	537	543	546	549	552	533	535	541	542	547
powiat makowski	15 071	15 167	15 238	15 354	15 490	15 254	15 322	15 512	15 609	15 707
PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA 1 MIESZKANIA W M^2										
gmina Młynarze	89,0	89,6	90,0	90,2	90,2	95,3	95,6	96,1	96,2	96,6
powiat makowski	83,1	83,3	83,5	83,7	83,8	86,2	86,4	86,7	87,0	87,3
PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA UŻYTKOWA MIESZKANIA NA 1 OSOBĘ W M^2										
gmina Młynarze	27,1	27,7	27,9	28,1	28,6	30,5	31,5	31,8	32,4	32,8
powiat makowski	27,2	27,6	27,9	28,4	28,9	30,6	31,2	31,9	32,5	33,2
POWIERZCHNIA UŻYTKOWA MIESZKAŃ OGÓŁEM W M^2										
gmina Młynarze	47 805	48 660	49 131	49 508	49 781	50 821	51 172	52 006	52 125	52 824
powiat makowski	1 252 414	1 263 948	1 273 005	1 284 970	1 297 566	1 315 428	1 324 380	1 344 411	1 358 449	1 370 927

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Jak wynika z powyższej tabeli na terenie gminy Młynarze:

- liczba mieszkań oraz liczba budynków mieszkalnych utrzymuje się na zbliżonym poziomie;
- systematycznie rośnie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania;
- systematycznie rośnie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę;
- na przestrzeni okresu 2015-2024 nastąpił wzrost powierzchni użytkowej mieszkań ogółem o ponad 5 tys. m^2 (ok. 500 m^2/rocznie).

W porównaniu do gmin ościennych przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania na terenie gminy Młynarze jest stosunkowo niska. W 2024 roku wartość ta wynosiła 96,6 m^2, natomiast w niniejszym zestawieniu przoduje gmina Rzekuń (122,6 m^2). Najmniej korzystnie sytuacja kształtuje się w gminie Różan, gdzie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi 83,3 m^2. Podkreśla się przy tym, że na terenie miasta znaczną część zasobu mieszkaniowego stanowią budynki wielorodzinne, a zatem uzyskane wyniki nie można przyjąć jako w pełni reprezentatywne.

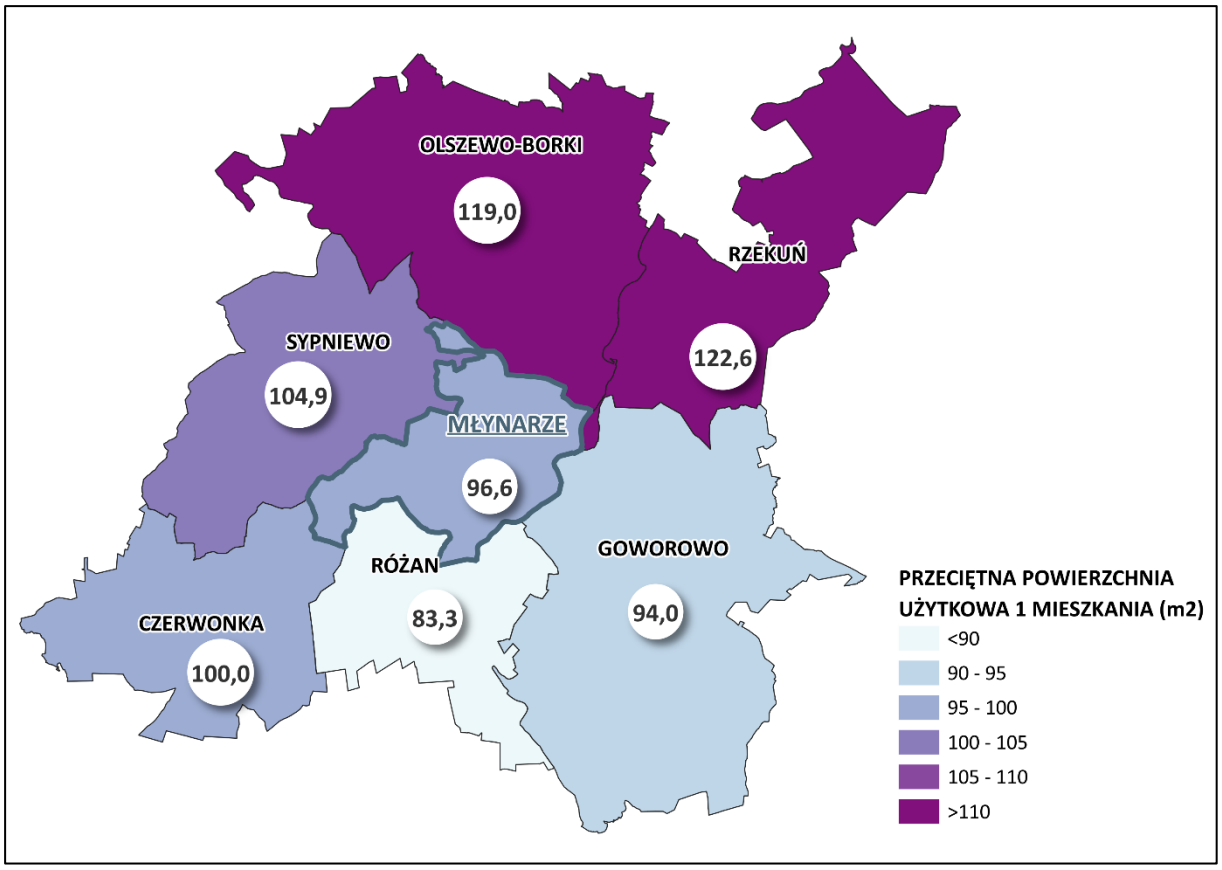

Ryc. 43 Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w gminie Młynarze oraz gminach ościennych w 2024 roku
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na przestrzeni lat 2015-2024 w gminie Młynarze o ok. 2% wzrosła liczba mieszkań. Był to najniższy z wyników na tle gmin sąsiadujących (wraz z gm. Sypniewo i Goworowo). W niniejszym zestawieniu przoduje gmina Rzekuń, gdzie nastąpił wzrost o 24% zasobów mieszkaniowych.

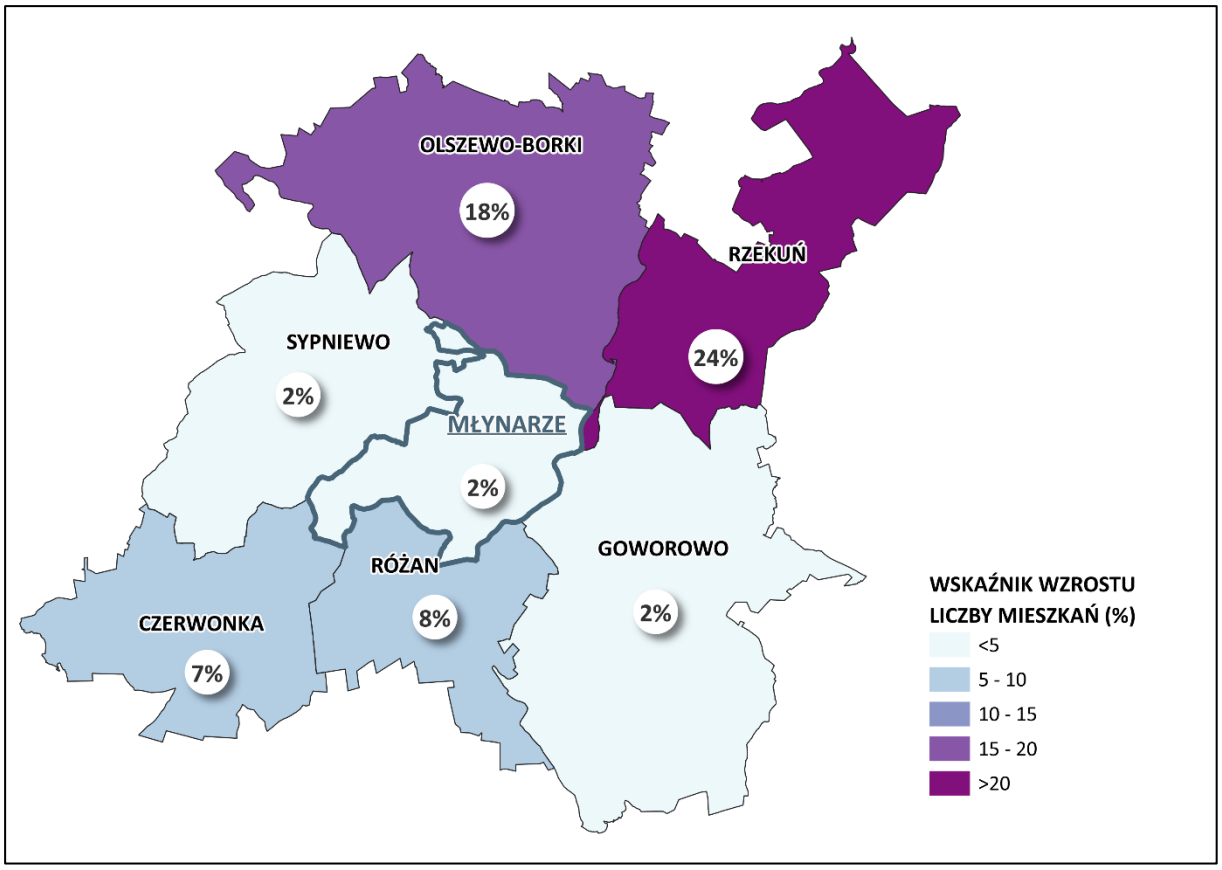

Ryc. 44 Wskaźnik wzrostu liczby mieszkań w gminie Młynarze i w gminach ościennych w okresie 2015-2024
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gmina Młynarze posiada zasoby komunalne w liczbie 7 lokali, a ich łączna powierzchnia to 270 m^2. W zestawieniu z gminami ościennymi, sytuacja w gminie kształtuje się mało korzystnie. Zdecydowanie najkorzystniej sytuacja kształtuje się w gminie Goworowo (10 mieszkań o powierzchni 493 m^2) oraz w dalszej kolejności w gminie Olszewo-Borki (6 mieszkań o powierzchni 478 m^2).[100]

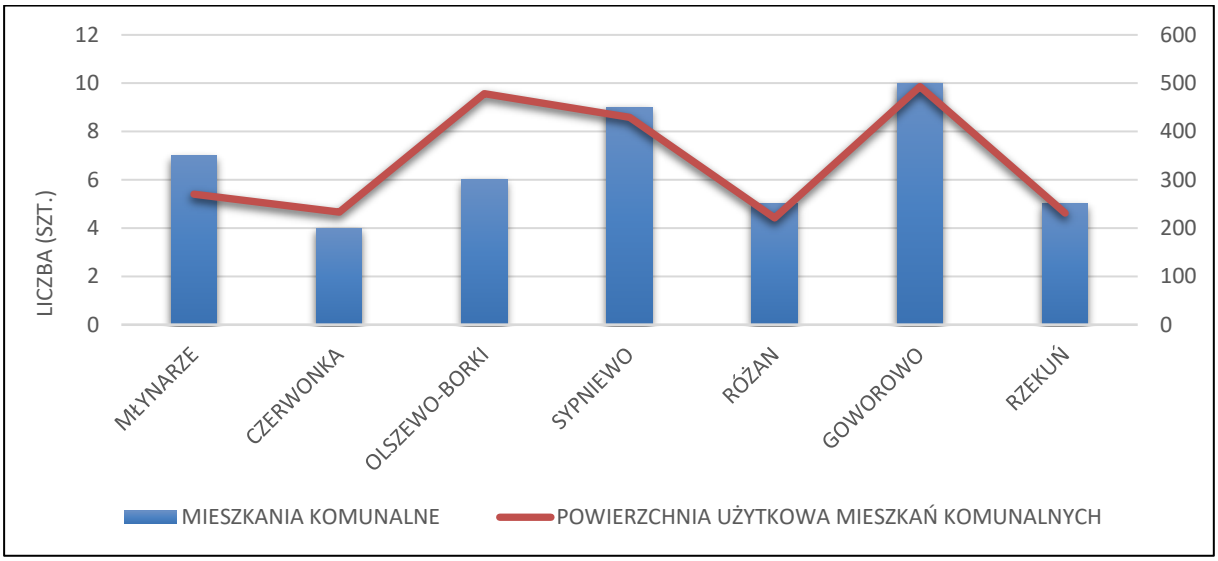

Ryc. 45 Mieszkania komunalne w gminie Młynarze i gminach sąsiednich
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

[100] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na terenie gminy Młynarze nie ma obecnie tzw. mieszkań treningowych lub wspomaganych.[101] Stanowią one formę pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu. Mieszkanie może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego. Na terenie gminy znajdują się natomiast 3 mieszkania socjalne w słabym w stanie technicznym, w miejscowości Kołaki 6A.

10.4. WNIOSKI

OCHRONA ZDROWIA

- Obecność placówek podstawowej opieki zdrowotnej.
- W dalszym ciągu ograniczony dostęp do placówek specjalistycznej opieki zdrowotnej.
- Wysoki wskaźnik zasobności w przychodnie lekarskie na 10 tys. osób na tle większości gmin ościennych.
- Niski udział wydatków na ochronę zdrowia z budżetu gminy.

POMOC SPOŁECZNA

- Funkcjonujące instytucje pomocy społecznej.
- Prowadzenie działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, w tym praca Zespołu Interdyscyplinarnego.
- Występowanie problemów społecznych wśród mieszkańców (ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie, wielodzietność).
- Realizacja szeregu działań na rzecz rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomani oraz wspierania rodziny.
- Spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ostatnich latach.

MIESZKALNICTWO

- Utrzymująca się na zbliżonym poziomie liczba budynków mieszkalnych i mieszkań na terenie gminy.
- Stosunkowo niski wskaźnik przeciętnej powierzchni mieszkania w porównaniu do gmin sąsiednich.
- Stosunkowo niewielkie zasoby komunalne na tle gmin ościennych.
- Brak mieszkań treningowych i wspomaganych.

[101] Materiał źródłowy: Urząd Gminy Młynarze.

11. EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.1. PLACÓWKI OŚWIATOWE

Na terenie gminy Młynarze funkcjonują następujące placówki oświatowe[102]:

- przedszkola i punkty przedszkolne:
  - Publiczne Przedszkole w Młynarzach;
- szkoły podstawowe:
  - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Papieża Jana Pawła II w Młynarzach.

11.2. LICZBA UCZNIÓW

Na przestrzeni ostatnich lat liczba uczęszczających do placówek oświatowych w gminie Młynarze kształtowała się następująco:

Tab. 23 Osoby uczęszczające do placówek oświatowych w gminie Młynarze w latach 2015-2024

ROK	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE										
Dzieci	47	66	61	59	57	55	59	67	64	42
SZKOLNICTWO PODSTAWOWE (WRAZ Z GIMNAZJAMI*)										
Uczniowie	124	103	125	141	142	149	141	120	123	153
Absolwenci	21	20	--	--	14	17	19	34	15	0

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.
* dotyczy lat 2013-2018. Wraz z końcem roku szkolnego 2018/2019 zlikwidowano wszystkie oddziały gimnazjalne.

W gminie Młynarze liczba uczniów szkół podstawowych utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Zaznacza się, iż wzrost, który nastąpił w 2017 i 2018 roku wynikał bezpośrednio z przeprowadzonej reformy szkolnictwa, zgodnie z którą wraz z początkiem roku szkolnego 2019/2020 przestały istnieć oddziały gimnazjalne[103] (do szkół podstawowych i gimnazjów uczęszczało 9 roczników, zaś do szkół podstawowych po reformie jest to 8 roczników).

W odniesieniu do wychowania przedszkolnego na przestrzeni ostatnich lat (2015-2024) liczba dzieci uczęszczająca do placówek przedszkolnych również utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

Dane dotyczące liczby dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym oraz oddziałów przedszkolnych w gminie Młynarze oraz gminach sąsiednich w 2024 roku przedstawia tabela poniżej:

Tab. 24 Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wraz z liczbą oddziałów przedszkolnych w gminie Młynarze oraz gminach sąsiednich w 2024 r.

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	ODDZIAŁY PRZEDSZOLNE	2024 LICZBA DZIECI W WIEKU 3-5 LAT OBJĘTYCH WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM	ODSETEK DZIECI OBJĘTYCH WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM W WIEKU 3-5 LAT (%)
CZERWONKA	3	42	47,2
OLSZEWO-BORKI	21	265	77,5
SYPNIEWO	6	82	90,1

[102] Materiał źródłowy: https://rspo.gov.pl/
[103] Reforma szkolnictwa z 2017 roku zakładała m.in.:
- likwidacje gimnazjów;
- wprowadzenie ośmioletniego roku nauczania w szkołach podstawowych;
- wprowadzenie czteroletniego toku nauczania w liceach ogólnokształcących;
- wprowadzenie pięcioletniego roku nauczania w technikum.

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	ODDZIAŁY PRZEDSZOLNE	2024 LICZBA DZIECI W WIEKU 3-5 LAT OBJĘTYCH WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM	ODSETEK DZIECI OBJĘTYCH WYCHOWANIEM PRZEDSZKOLNYM W WIEKU 3-5 LAT (%)
RÓŻAN	7	97	81,5
GOWOROWO	14	187	76,0
RZEKUŃ	21	309	71,7
MŁYNARZE	3	30	66,7

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

W gminie Młynarze funkcjonują łącznie 3 oddziały przedszkolne, na które przypada 30 dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Przekłada się to na średnią wynoszącą 10 dzieci na oddział, co stanowi najkorzystniejszy wynik w stosunku do gmin sąsiednich. Równocześnie odnotowuje się relatywnie niski odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat, który wynosi 66,7%. Jest to drugi (zaraz po gminie Czerwonka – 47,2%) najniższy wynik w zestawieniu. Zdecydowanie najkorzystniej kształtuje się sytuacja w gminie Sypniewo, gdzie odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat wynosi 90,1%[104].

11.3. KAPITAŁ SPOŁECZNY

11.3.1. ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

W gminie Młynarze funkcjonuje obecnie 13 zarejestrowanych stowarzyszeń pozarządowych, co przekłada się na wskaźnik ok. 8,1 organizacji na 1000 mieszkańców.

Na terenie gminy Młynarze funkcjonują następujące organizacje i stowarzyszenia:

- zarejestrowane w KRS:
  - Kółko Rolnicze "Nadnarwianki" W Sieluniu;
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Ogonach;
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Rupinie;
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Sieluniu;
  - Ochotnicza Straż Pożarna w Załężu-Ponikiewce;
  - Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich "Ogonowianki";
  - Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej "Młynarzanie";
  - Stowarzyszenie Rozwoju Doliny Dolnej Narwi;
- Koła Gospodyń Wiejskich (zarejestrowane w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa):
  - Koło Gospodyń Wiejskich w Ogonach;
  - Koło Gospodyń Wiejskich „Rupinianki”;
  - Koło Gospodyń Wiejskich w Głażewo-Święszki „Głażewianki”;
  - Koło Gospodyń Wiejskich „Sadykierzanki” w Sadykierzu;
  - Koło Gospodyń Wiejskich „Trzy Młyny” w Młynarzach.

W celu współpracy jednostek samorządowych z organizacjami pozarządowymi, gmina co roku opracowuje Roczny Program Współpracy Gminy Młynarze z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.[105]

Gmina należy również do Lokalnej Grupy Działania (LGD) „Zielony Szlak Niziny Mazowieckiej” (opisano szczegółowo w rozdz. 1.5.).[106]

[104] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.
[105] Materiał źródłowy: https://mlynarze.com.pl/asp/
[106] Materiał źródłowy: https://lgdzielonyszlak.pl/index.php

11.3.2. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA, FREKWENCJA W WYBORACH

Uczestnictwo w wyborach powszechnych jest jednym z najważniejszych przejawów aktywności obywatelskiej. Społeczeństwo w sposób realny wywiera bowiem wpływ na sprawy bieżące kraju oraz mniejsze jednostki samorządu. Dane dotyczące frekwencji wyborczej w gminie Młynarze w latach 2018-2025 przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 25 Frekwencja wyborcza w gminie podczas Wyborów Powszechnych w Polsce w latach 2018-2025

ROK	NAZWA	FREKWENCJA W GMINIE (%)	FREKWENCJA W KRAJU (%)
2018	Wybory Samorządowe	70,2	48,8
2019	Wybory do Parlamentu Europejskiego	44,2	45,6
2019	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	59,9	61,7
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (I tura)	62,8	64,5
2020	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura)	76,9	68,2
2023	Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	78,9	74,4
2023	Referendum Ogólnokrajowe	68,9	40,9
2024	Wybory Samorządowe	71,5	51,9
2024	Wybory do Parlamentu Europejskiego	40,8	40,7
2025	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (I tura)	72,0	67,3
2025	Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (II tura)	74,1	71,6

Materiał źródłowy: https://wybory.gov.pl/

Aktywność obywatelska mieszkańców gminy Młynarze w zakresie partycypacji podczas wyborów powszechnych w okresie 2015-2024 jest zróżnicowana. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż frekwencja w poszczególnych wyborach w gminie jest zazwyczaj wyższa niż średnia ogólnokrajowa. Wskaźniki te były nieznacznie niższe niż średnia ogólnokrajowa podczas Wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku, Wyborów do Sejmu Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w 2019 roku oraz podczas Wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w I turze w 2020 r. Najwyższą frekwencję wyborczą w analizowanych latach w gminie odnotowano podczas Wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w 2023 roku (78,9%). Warto nadmienić, iż odnotowano wysoką frekwencję w Wyborach Samorządowych, zarówno w 2018 (70,2%), jak i 2024 (71,5%) roku. Świadczy to o wysokim poziomie zaangażowania obywatelskiego oraz dużym kapitale społecznym mieszkańców. Najniższa frekwencja wyborcza miała miejsce w trakcie Wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2024 roku (40,8%).[107]

[107] Materiał źródłowy: www.wybory.gov.pl.

11.4. WNIOSKI

PLACÓWKI OŚWIATOWE

- Zadowalający poziom dostępności do usług oświatowych na poziomie wczesnoszkolnym.
- Brak instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 (żłobek, klub dziecięcy, punkt dziennego opiekuna).
- Brak placówki ponadpodstawowej.
- Wysoki udział wydatków z budżetu gminy przeznaczonych na oświatę i wychowanie.

LICZBA UCZNIÓW

- Utrzymująca się na zbliżonym poziomie liczba uczniów w szkołach podstawowych na przestrzeni ostatnich kilku lat.
- Utrzymująca się na zbliżonym poziomie liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego.

KAPITAŁ SPOŁECZNY

- Stosunkowo mało aktywnie działające organizacje i stowarzyszenia lokalne.
- Przeważnie wyższa frekwencja wyborcza w stosunku do średniej ogólnokrajowej.

12. FINANSE SAMORZĄDOWE

Podstawowym celem działalności samorządu gminnego jest zapewnienie jak najlepszych warunków dla funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej. Realizacja tego działania wymaga zapewnienia stałego dopływu środków, które są niezbędne do finansowania odpowiedniego poziomu dóbr i usług publicznych służących do zaspokajania potrzeb społeczności, a także przedsięwzięć o charakterze rozwojowym.

W procesie strategicznego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego zasadniczą rolę odgrywa możliwość finansowania poszczególnych przedsięwzięć. Możliwości finansowe, w powiązaniu z jakością zarządzania, stanowią podstawę do wyznaczenia strategicznych celów jej rozwoju, rozumianego jako proces kształtowania zmian w pożądanym kierunku, akceptowanym społecznie, ekonomicznie i środowiskowo, zgodnie z wymogami racjonalnego gospodarowania przestrzenią. Między rozwojem lokalnym a finansami gminy występują wzajemne powiązania i uwarunkowania, gmina bowiem ponosi najpierw wydatki, w określonych działach, aby mógł dokonać się rozwój społeczno-gospodarczy.

Istotnym elementem w kształtowaniu polityki rozwoju danej jednostki administracyjnej jest Budżet Gminy, będący głównym źródłem finansowania usług publicznych i inwestycji związanych z realizacją zadań infrastrukturalnych. Działania te stwarzają warunki do inwestowania dla podmiotów gospodarczych i poprawy standardów życia mieszkańców.

12.1. DOCHODY GMINY

Dochody ogółem gminy Młynarze na przestrzeni analizowanych lat wzrosły ponad dwukrotnie (z ok. 7,6 mln zł w 2015 r. do ok. 20,8 mln zł w 2024 r.). Ma to również przełożenie na dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 4 289 zł/os. w 2015 r. do ok. 12 918 zł/os. w 2024 r.).[108]

Warto nadmienić, iż w 2024 roku nastąpił skokowy wzrost dochodów w stosunku do roku poprzedniego.

Tab. 26 Dochody ogółem gminy w latach 2015-2024

ROK	DOCHODY OGÓŁEM [zł]	DOCHÓD GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2015	7 638 444,19	4 288,85
2016	7 649 095,71	4 336,22
2017	8 537 799,26	4 851,02
2018	8 511 699,22	4 866,61
2019	9 568 794,86	5 499,31
2020	11 586 868,14	6 963,26
2021	13 192 100,22	7 985,53
2022	17 982 766,04	11 045,93
2023	16 754 055,35	10 393,33
2024	20 784 452,17	12 917,62

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

[108] Materiał źródłowy: Dane GUS – finanse publiczne: dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu: dochody ogółem oraz dochody na 1 mieszkańca, stan na 31.12.2024 r.

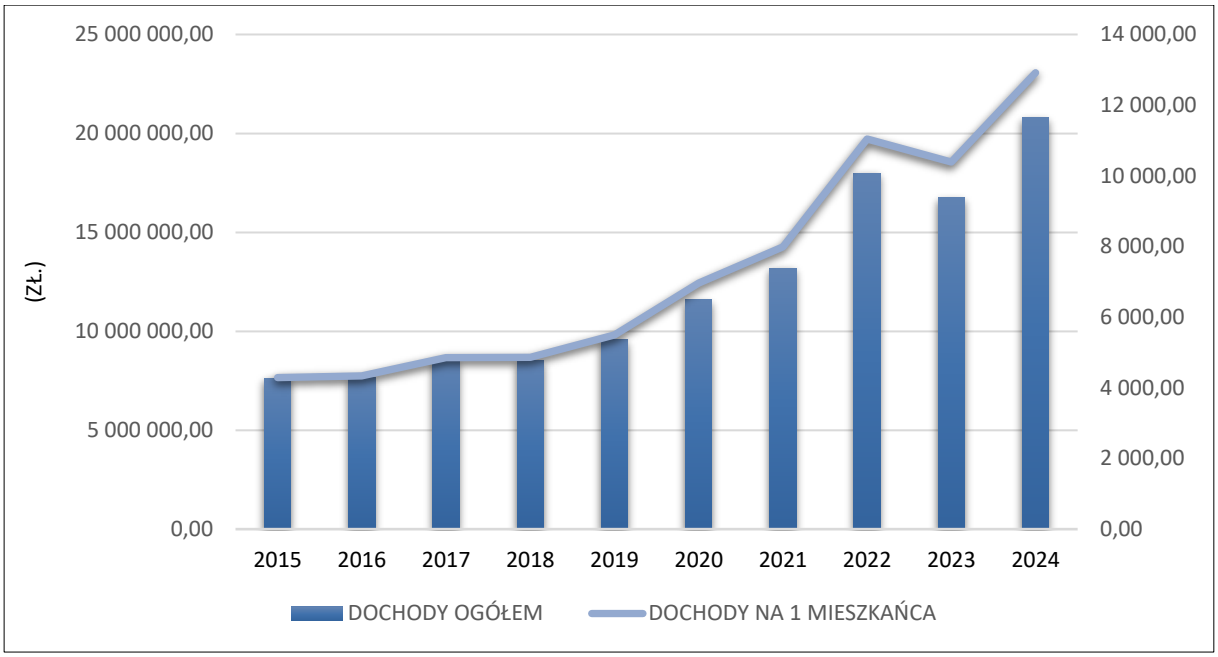

Ryc. 46 Dochody ogółem gminy w latach 2015-2024 wraz z przeliczeniem na 1 mieszkańca
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczny dochód ogółem w dalszym ciągu będzie sukcesywnie wzrastać. Należy przy tym podkreślić, że są to wartości pieniężne nominalne. Realna wartość nabywcza pieniądza uzależniona jest od różnych czynników, a wpływa na nią m.in. inflacja.

Strukturę dochodów gminy Młynarze tworzą kolejno: dochody własne, dotacje oraz subwencje ogólne. W okresie 2015-2024 r. całkowita suma dochodów własnych znacznie wzrosła (z ok. 2,6 mln zł w 2015 r. do ok. 8,7 mln zł w 2024 r.). Jednocześnie zaznacza się, iż najszybszy wzrost wśród wszystkich źródeł dochodu w gminie dotyczy dotacji, których suma na przestrzeni omawianego okresu powiększyła się ponad trzykrotnie (z ok. 2,9 mln w 2015 r. do ok. 9,3 mln w 2024 r.).[109]

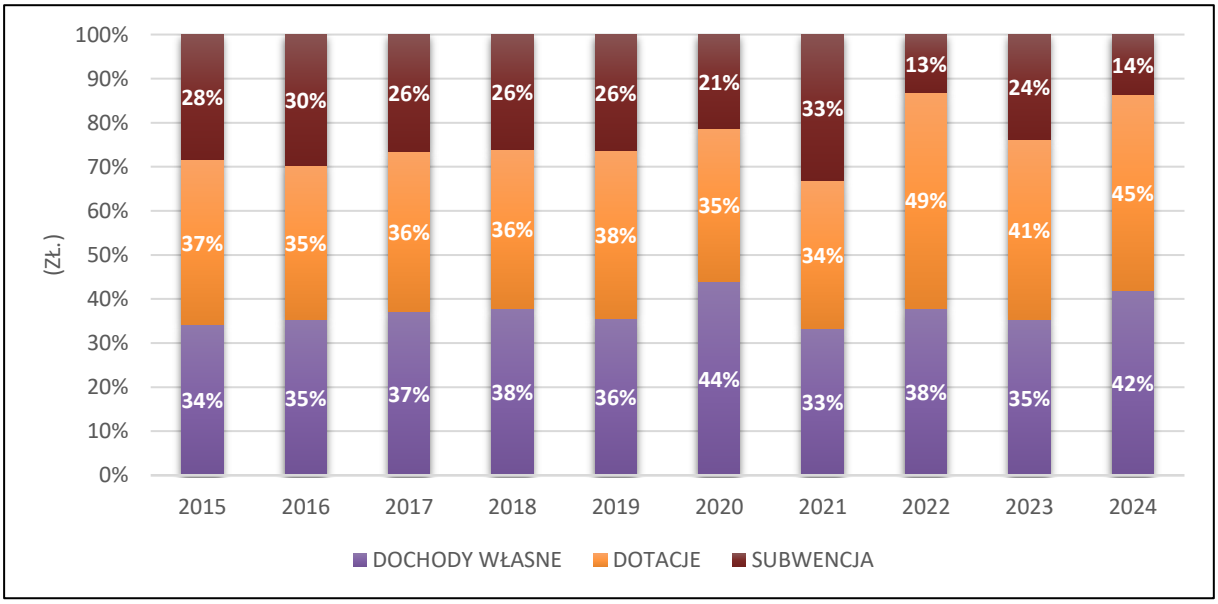

Ryc. 47 Struktura dochodów w gminie w latach 2015-2024
Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

[109] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

Dochody własne pochodzą ze źródeł finansowania, gdzie swój największy udział mają:[110]

- dochody z tytułu dochodów podatkowych, ustalanych na podstawie odrębnych ustaw;
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości;
- dochody z tytułu dochodów podatkowych od osób fizycznych (PIT);
- dochody z tytułu wpływu z lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw;
- dochody z tytułu podatku rolnego;
- dochody z tytułu wpływu z usług;
- dochody z tytułu podatku od środków transportowych;
- dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych;
- dochody z tytułu podatku leśnego.

Subwencja ogólna składa się natomiast z części:

- oświatowej;
- wyrównawczej;
- uzupełniającej;
- równoważącej;
- rozwojowej.

Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Młynarze w odniesieniu do gmin sąsiednich w latach 2015-2024 kształtują się następująco:

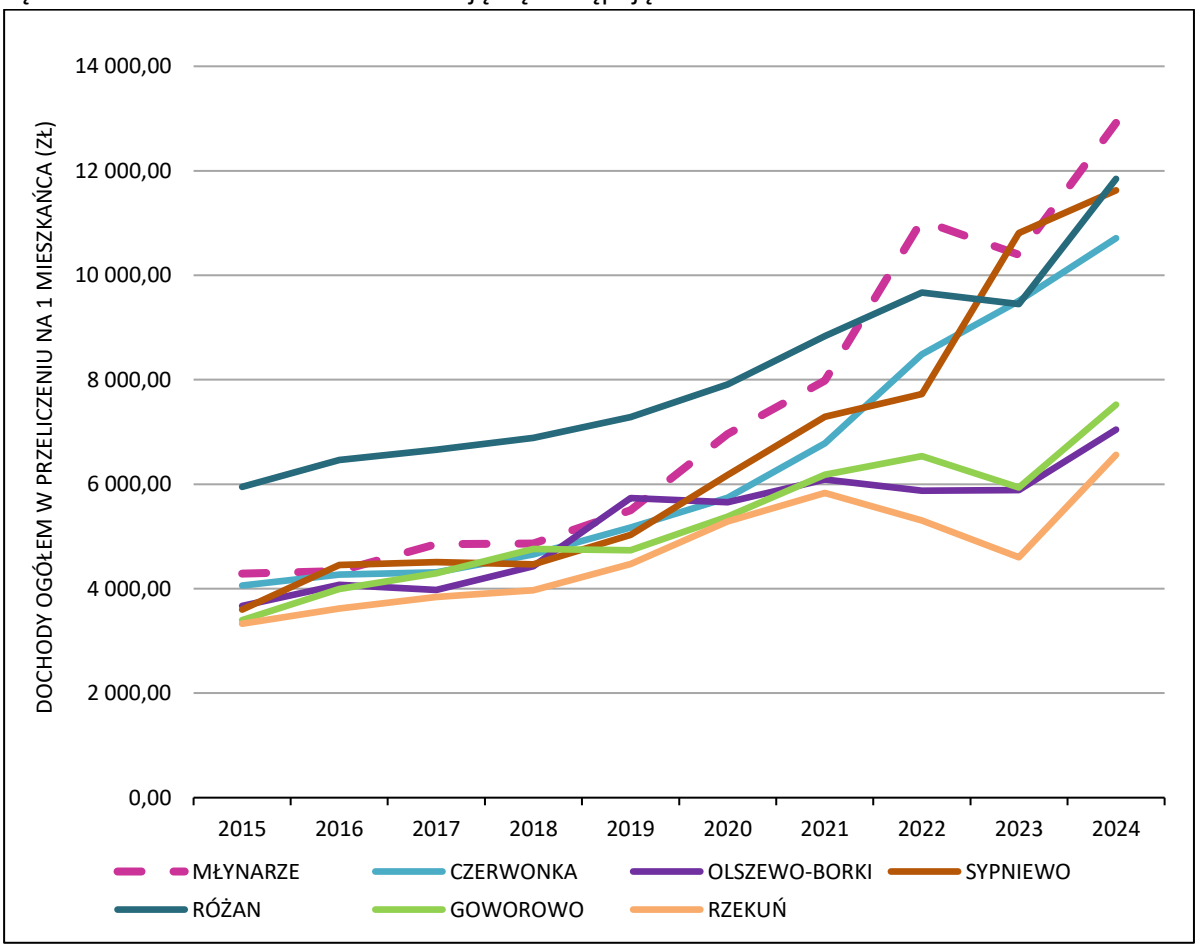

Ryc. 48 Wysokość dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Młynarze i w gminach sąsiednich w latach 2015-2024 r

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, stan na 31.12.2024 r.

[110] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 2024 r.

W analizowanym okresie największy wzrost dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowała gmina Młynarze, osiągając wzrost o ok. 8,6 tys. zł. Zdecydowanie najmniej korzystny wynik przypada na gminę Rzekuń, gdzie kwota ta wzrosła jedynie o ok. 3,2 tys. zł. Najszybsze tempo wzrostu dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca zaobserwowano natomiast w gminie Sypniewo (wzrost o 223%).

12.2. WYDATKI GMINY

Konsekwencją wzrostu dochodów gminy był sukcesywny wzrost wydatków ogółem. Na przestrzeni analizowanych lat wydatki wzrosły ponad dwukrotnie, z poziomu ok. 7,5 mln zł w 2015 r. do ok. 18,8 mln zł w 2024 r. Ma to również przełożenie na wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z ok. 4 218 zł/os. w 2015 r. do ok. 11 692 zł/os. w 2024 r.).[111]

W związku z powyższym konieczne jest podjęcie działań mających na celu ograniczenie wydatków przy jednoczesnym wzroście dochodów.

Tab. 27 Wydatki ogółem gminy w latach 2015-2024

ROK	WYDATKI OGÓŁEM [zł]	WYDATKI GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2015	7 512 146,39	4 217,94
2016	7 382 164,03	4 184,90
2017	8 839 961,97	5 022,71
2018	8 517 729,86	4 870,06
2019	9 497 548,57	5 458,36
2020	9 922 305,88	5 962,92
2021	13 225 678,91	8 005,86
2022	17 355 950,57	10 660,90
2023	18 140 133,99	11 253,18
2024	18 812 581,27	11 692,10

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczne wydatki ogółem w gminie w dalszym ciągu będą wzrastać.

[111] Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

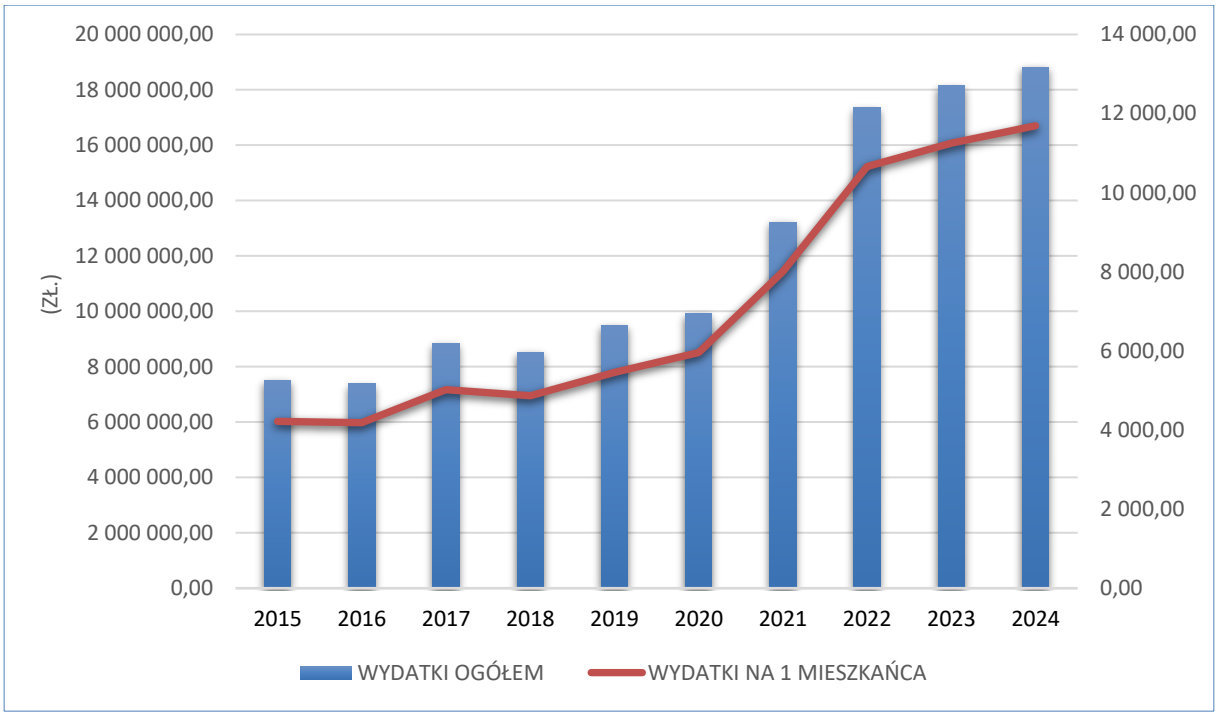

Ryc. 49 Wydatki ogółem gminy w latach 2015-2024 w przeliczeniu na 1 mieszkańca
Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Wydatki budżetów gminy dzielą się na wydatki bieżące i wydatki majątkowe. W 2024 r. udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem wynosił 67,1% (ok. 12,6 mln zł), natomiast udział wydatków majątkowych wynosił 32,9% (ok. 6,2 mln zł).

Realizacja wydatków budżetu gminy w 2024 r. w poszczególnych działach klasyfikacji budżetowej z uwzględnieniem struktury procentowej prezentuje się następująco:

Tab. 28 Wydatki ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w gminie w 2024 r.

NR DZIAŁU	SEKTOR	ILOŚĆ WYDATKÓW [ZŁ.]	UDZIAŁ W WYDATKACH [%]
Dział 010	Rolnictwo i łowiectwo	1 011 643,09	5,4
Dział 600	Transport i łączność	3 448 016,35	18,3
Dział 700	Gospodarka mieszkaniowa	79 422,27	0,4
Dział 710	Działalność usługowa	9 600,00	0,1
Dział 750	Administracja publiczna	2 767 302,59	14,7
Dział 751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	84 822,71	0,5
Dział 754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	247 036,88	1,3
Dział 757	Obsługa długu publicznego	57 674,94	0,3
Dział 758	Różne rozliczenia	176 516,91	0,9
Dział 801	Oświata i wychowanie	4 398 063,17	23,4
Dział 851	Ochrona zdrowia	19 606,56	0,1
Dział 852	Pomoc społeczna	827 180,57	4,4
Dział 854	Edukacyjna opieka wychowawcza	23 113,60	0,1
Dział 855	Rodzina	1 019 372,25	5,4

NR DZIAŁU	SEKTOR	ILOŚĆ WYDATKÓW [ZŁ.]	UDZIAŁ W WYDATKACH [%]
Dział 900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	752 785,73	4,0
Dział 921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	3 888 493,65	20,7
Dział 926	Kultura fizyczna	1 930,00	<0,1

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2024 r.

Największy udział wydatków gminy w 2024 r. przypadł na Dział 801 – Oświata i wychowanie (ok. 23,4%), Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (ok. 20,7%) oraz na Dział 600 – Transport i łączność (ok. 18,3%).

Najmniej środków, stanowiących mniej niż 0,5% łącznych wydatków gminy, przeznaczono kolejno na kulturę fizyczną (1 930 zł), działalność usługową (9 600 zł), ochronę zdrowia (19 606,56 zł), edukacyjną opiekę wychowawczą (23 113,60 zł), obsługę długu publicznego (57 674, 94 zł) oraz gospodarkę mieszkaniową (79 422,27 zł).

12.3. ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

Sukcesywny wzrost wydatków odgrywa szczególną rolę w zakresie obsługi w zakresie zadań własnych gminy. Ponadto wzrost nakładów inwestycyjnych, w tym w wymiarze przestrzennym (m.in. budowa i modernizacja infrastruktury oraz obiektów i urządzeń publicznych, wytypowanie i uzbrajanie nowych terenów rozwojowych), może podnieść atrakcyjność gminy jako miejsca do życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

W latach 2015-2024 udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem na terenie gminy Młynarze kształtował się następująco:

Tab. 29 Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem gminy w latach 2015-2024

ROK	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
UDZIAŁ %	28,8	6,5	15,3	9,3	12,9	9,3	27,4	36,8	47,5	32,9

Materiał źródłowy: Dane GUS: Finanse publiczne - wydatki budżetów gmin i miast na prawach powiatu - Wydatki z budżetu ogółem, stan na 31.12.2024 r.

Jak wykazano wcześniej, największy udział w strukturze dochodów gminy stanowiły źródła zewnętrzne (dotacje oraz subwencje ogólne). Mają one kluczowe znaczenie dla zdolności inwestycyjnej samorządów gminnych.

12.4. WNIOSKI

DOCHODY GMINY

- Regularny wzrost dochodów ogółem.
- Najwyższy w stosunku do gmin ościennych wskaźnik wzrostu dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca.
- Wysoki poziom pozyskiwanych środków zewnętrznych, w tym dotacji unijnych i subwencji.

WYDATKI GMINY

- Regularny wzrost wydatków ogółem.
- Zróżnicowany poziom wydatków inwestycyjnych gminy na przestrzeni ostatnich lat.

ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

- Realizacja działań inwestycyjnych w znacznym stopniu uzależniona od pozyskania środków zewnętrznych.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Najważniejsze wykorzystane akty prawne:

- Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U.2023 poz. 1688 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153).
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1112 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz.198.).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. 2025 poz. 960).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. 2021 poz. 1615).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. 2023 poz. 300).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. 2022 poz. 2379).

Najważniejsze dokumenty i publikacje:

- Koncepcja Rozwoju Kraju 2050, 2025, Rada Ministrów, Warszawa.
- Grunty i gleby w Europie. Dlaczego konieczne jest korzystanie z tych niezbędnych i wyczerpywalnych zasobów w sposób zrównoważony? Europejska Agencja Środowiska, 2019.
- Rejestr Zabytków Mazowieckiego Konserwatora Zabytków.
- Powszechny Spis Rolny 2010, 2020.
- Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), 2017, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Gminy. Poradnik praktyczny, 2021, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, 2022.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku, 2019, Rada Ministrów, Warszawa.
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Młynarze, 2005.
- Raport o stanie gminy Młynarze za 2024 rok.

Najważniejsze witryny internetowe:

- http://karty.apgw.gov.pl/
- http://www.geoportal.gov.pl/
- https://bdl.stat.gov.pl/
- https://capap.gugik.gov.pl
- http://mlynarze.bipgminy.pl/public/
- https://mlynarze.e-mapa.net/
- https://sip.gison.pl/mlynarze/
- https://rejestrurbanistyczny.gison.pl/mlynarze/
- https://mlynarze.com.pl/asp/
- https://european-union.europa.eu/
- https://www.bibliotekamlynarze.pl/
- https://mazowiecka.policja.gov.pl/
- https://isok.gov.pl/
- https://samorzad.gov.pl/
- https://stat.gov.pl/
- https://wybory.gov.pl/
- https://ekrs.ms.gov.pl/
- https://www.bdl.lasy.gov.pl/
- https://www.funduszeeuropejskie.gov.pl/
- https://www.gios.gov.pl/pl/
- https://www.gov.pl./
- https://www.gov.pl/web/gdos
- https://www.polskacyfrowa.gov.pl/
- https://www.polskawliczbach.pl/
- https://wybory.gov.pl/
- https://zabytek.pl/